

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN TÜRKÇE DERS
KİTAPLARINDAKİ METİNLERDE BULUNAN SÖZ
EDİMLERİNİ ANLAMA DURUMLARI**

Yüksek Lisans Tezi

Feyza AÇIKGÖZ YILDIRIM

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Mediha MANGIR

SAMSUN
2022

TEZ KABUL VE ONAYI

Feyza AÇIKGÖZ YILDIRIM tarafından, Dr. Öğr. Üyesi Mediha MANGIR danışmanlığında hazırlanan “ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERDE BULUNAN SÖZ EDİMLERİNİ ANLAMA DURUMLARI” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından ... tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	İmza	Sonuç
Başkan (Kurum Dışı)	Doç. Dr. Seçil HİRİK		☒
	Samsun Üniversitesi		Kabul
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi		☐
	Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı		Ret
Asıl	Dr. Öğr. Üyesi İrem		☒
	BAYRAKTAR		Kabul
	Ondokuz Mayıs Üniversitesi		☐
	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı		Ret
Asıl (Danışman)	Dr. Öğr. Üyesi Mediha MANGIR		☒
	Ondokuz Mayıs Üniversitesi		Kabul
	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi		☐
	Ana Bilim Dalı		Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

ONAY

... / ... / ...

Prof. Dr. Ali BOLAT
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi ?

Evet

Hayır

İmza

20/06/2022

Feyza AÇIKGÖZ
YILDIRIM

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERDE BULUNAN SÖZ EDİMLERİNİ ANLAMA DURUMLARI

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 20/06/2022 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : %27

Tek kaynak oranı : %4 çıkmıştır.

İmza

20 /06 / 2022

Dr. Öğr. Üyesi Mediha MANGIR

ÖZET

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERDE BULUNAN SÖZ EDİMLERİNİ ANLAMA DURUMLARI

Feyza AÇIKGÖZ YILDIRIM
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı
Türkçe Eğitimi Programı
Yüksek Lisans, Haziran/2022
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mediha MANGIR

Literatür taraması yapıldığında Türkçe eğitiminde anlama-anlatma becerilerine yönelik araştırmalar artarken iletişim içindeki anlamı inceleyen bir bilim olan edimbilim-dil eğitimi ilişkisini temel alan çalışmaların yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir. Alanyazındaki bu eksiklik, çalışmanın temel problemi olarak belirlenmiştir. Bu çalışma, Türkçe ders kitaplarında yer alan yazılı metinlerdeki söz edimlerinin yeterliğinin ve öğrencilerin söz edimlerini anlama düzeylerinin belirlenmesini amaçlar.

Çalışmada 2018-2019 eğitim öğretim yılı 5., 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler, edimbilim ölçütleri bakımından değerlendirilmiş, değerlendirme sonucunda elde edilen söz edimlerini öğrencilerin anlama durumları araştırılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi, ikinci aşamasında nicel araştırma yöntemiyle araştırmacı tarafından geliştirilip uygulanan “Okuduğunu Anlama Testi” kullanılmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında Türkçe ders kitapları tarama yöntemiyle incelenmiş, metinlerde geçen söz edimleri tespit edilip düzsöz, edimsöz ve etkisöz başlıklarında gruplandırılmıştır. Elde edilen sonuçlar yorumlanırken söz edimlerinin sınıf kademelerindeki sayısal verilerinden yararlanılmış, sınıf düzeyleri arasında niceliksel karşılaştırma yapılmıştır. Çalışmanın ikinci aşamasında Türkçe ders kitaplarında tespit edilen söz edimi cümlelerinden her kademe için yirmi soruluk “Okuduğunu Anlama Testi” hazırlanmış, yapılan uygulama ile öğrencilerin söz edimlerini anlama düzeyleri ölçülmüştür. Çoktan seçmeli testler, cevapların doğru-yanlış olma durumlarına göre yorumlanmıştır.

Araştırmanın bulgularına göre 5. ve 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında öğrencilerin gelişim düzeylerinin üzerinde söz edimleri içeren metinlerin tercih, 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki söz edimlerinin öğrencilerin gelişim düzeylerine daha uygun sayısal dağılımda olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın ilk aşamasında ulaşılan sonuç; söz edimlerinde kademeler arasında düzenli bir ivme olmadığı, ders kitaplarındaki metinlerin seçiminde söz edimlerinin göz önünde bulundurulmadığı yönündedir. Okuduğunu Anlama Testi uygulamasında ulaşılan sonuca göre Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde geçen söz edimlerini anlama özelinde öğrencilerin gelişim dönemlerinden beklenen başarıyı gösteremedikleri belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Dilbilim, Edimbilim, Söz edimleri, Düzsöz, Edimsöz, Etkisöz, Türkçe ders kitabı

ABSTRACT

SECONDARY SCHOOL STUDENTS' COMPREHENSION OF THE PRAGMATICS IN THE TURKISH TEXTBOOKS

Feyza AÇIKGÖZ YILDIRIM

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Department of Turkish and Social Sciences Education

Turkish Education Programme

Master, June/2022

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Mediha MANGIR

When the literature is reviewed, while the research on comprehension-expression skills in Turkish education increases, it is observed that the studies based on the pragmatics-language education relationship, which is a science that examines the meaning in communication, are insufficient.

This deficiency in the literature has been identified as the main problem of our study. This study aims to determine the proficiency of the pragmatics in written texts in Turkish textbooks and the level of students' comprehension of the pragmatics. In the study, the texts in the 5th, 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks of the 2018-2019 academic year were analyzed in terms of pragmatics criteria. The students' comprehension of the pragmatics found at the end of the analysis is investigated. In the first stage of the research, document analysis, one of the qualitative research methods, and in the second stage, the "Reading Comprehension Test" developed by the researcher were used. In the first stage of the study, Turkish textbooks were examined with scanning method, each speech act in the texts was determined and grouped under the headings of locutionary, illocutionary and perlocutionary act. When the results were interpreted, numerical data of speech acts at grade levels were used, and quantitative comparisons were made among grade levels. In the second stage of the study, a "Reading Comprehension Test" consisting of twenty questions for each level was prepared from the speech act sentences determined in the Turkish textbooks, and the students' level of comprehension of the speech acts was measured with the practice. Multiple choice tests were evaluated according to true or false answers.

According to the findings of the research, it has been determined that texts containing speech acts above the students' level of development are preferred in the 5th and 6th grade Turkish textbooks and that the students are expected to understand these texts, and that the speech acts in the 7th and 8th grade Turkish textbooks are in a numerical distribution more suitable for the developmental levels of the students. The result reached in the first stage of the research; there is no regular acceleration among the levels in speech acts, the speech acts are not taken into account in the selection of texts in textbooks, and appropriate speech acts for comprehensive education are not determined as a target. According to the result reached with the "Reading Comprehension Test" applied in the second stage of the research; the students could not show the expected success from the developmental periods of their grade levels in terms of comprehending the speech acts in the texts in the Turkish textbooks.

Keywords: Linguistics, Pragmatics, Speech acts, Locution, Illocution, Perlocution, Turkish textbooks

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Hazırladığım bilimsel çalışma süresince değerli fikirleriyle, alan bilgisine hakimiyeti ve titiz çalışma yöntemiyle her zaman yol göstericim olan, karşılığı ödenmez emeği, sevgisi ve güler yüzüyle çalışma motivasyonumu arttıran kıymetli hocam ve danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mediha Mangır'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Türkçe eğitiminde edimbilim konusu üzerine çalışmaya kendisiyle birlikte başladığım, bilim yoluna çıkarken varlığından cesaret aldığım; çalışmalarındaki özeni, kendine güvenini ve kararlılığını her daim örnek alacağım kıymetli hocam Doç. Dr. İlkur Karagöz'e sonsuz rahmet ve minnetle.

Yüksek lisans eğitimimiz boyunca birbirimizden destek aldığımız çok kıymetli yüksek lisans arkadaşlarıma teşekkürü borç bilirim, iyi ki varlar. Desteklerini her zaman hissettiğim, heyecanımı paylaşan anneme ve aileme müteşekkirim.

Feyza AÇIKGÖZ YILDIRIM

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	vii
TABLolar DİZİNİ	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Sınırlılıklar	4
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Ana Dili Öğretimi	5
2.1.1. Temel Dil Becerileri	6
2.1.2. Türkçe Dersi Öğretim Programı	19
2.2. Edimbilim ve Söz Edimleri	20
2.2.1. Tanımı	20
2.2.2. Austin'in Söz Edimleri Kuramı	22
2.2.3. Searle ve Söz Edimleri	30
2.2.4. Edimbilim ve Türkçe Eğitimi	33
3. YÖNTEM	35
3.1. Araştırmanın Modeli	35
3.2. Veri Toplama Araçları	35
4. BULGULAR	38
4.1. Türkçe Ders Kitaplarında Geçen Söz Edimleri	38
4.1.1. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Geçen Söz Edimleri	38
4.1.2. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Geçen Söz Edimleri	50
4.1.3. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Geçen Söz Edimleri	69
4.1.4. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Geçen Söz Edimleri	84
4.2. Okuduğunu Anlama Testinin Uygulanması	100
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	115
5.1. Tartışma	115
5.2. Sonuç	116
5.3. Öneriler	120
KAYNAKÇA	122
EKLER	125
ÖZ GEÇMİŞ	148

SİMGELER VE KISALTMALAR

- a : Düz söz
- b : Edimsöz
- c : Etkisöz

TABLolar DİZİNİ

Tablo 4. 1. 1. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Söz Edimlerinin Dağılımı.....	49
Tablo 4. 1. 2. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Söz Edimlerinin Dağılımı.....	68
Tablo 4. 1. 3. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Söz Edimlerinin Dağılımı.....	83
Tablo 4. 1. 4. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Söz Edimlerinin Dağılımı.....	99
Tablo 4. 2. 1. 5. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Türkçe Okuduğunu Anlama Testinde Ölçülen Edimsöz Bilgisi	100
Tablo 4. 2. 2. 5. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Türkçe Okuduğunu Anlama Testi Analizi.....	101
Tablo 4. 2. 3. 6. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Türkçe Okuduğunu Anlama Testinde Ölçülen Edimsöz Bilgisi	103
Tablo 4. 2. 4. 6. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Türkçe Okuduğunu Anlama Testi Analizi.....	105
Tablo 4. 2. 5. 7. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Türkçe Okuduğunu Anlama Testinde Ölçülen Edimsöz Bilgisi	107
Tablo 4. 2. 6. 7. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Türkçe Okuduğunu Anlama Testi Analizi.....	108
Tablo 4. 2. 7. 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Türkçe Okuduğunu Anlama Testinde Ölçülen Edimsöz Bilgisi	110
Tablo 4. 2. 8. 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Türkçe Okuduğunu Anlama Testi Analizi.....	112

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

İnsanoğlu, dil aracılığıyla diğer insanlarla, tabiatla, dâhil olduğu sosyokültürel ortamın bir gereği olarak anlatmak ve anlaşılmak için iletişim kurar. Ortak dil ile kurulan iletişim sonucunda insanlar, bilim, sanat, felsefe kanalları açar, bir kültür inşa eder. Bu yönüyle dil, insanların tarihî akış içinde edindikleri tecrübeleri, kültürü, etkileşim sistemini zamana karşı koruyarak aktardıkları sözlü ve yazılı bir iletişim aracıdır. Yazının icadından önce sözlü olarak kurulan iletişimde dinleme ve izlemenin, yazının icadıyla beraber okuma ve yazma becerilerinin edinilip kullanılması dilde duyulan ihtiyaçların değiştini, geliştiğinin bir göstergesidir.

İnsan kendini doğru şekilde ifade edebilmek, kendisiyle paylaşılan iletileri doğru şekilde anlayıp yorumlayabilmek için dile başvurur. Bebeklikten başlayan iletişim süreci insan ömrü boyunca devam eder. Bu süreçte kurulan iletişim, çocuğun gelişim dönemine göre farklılaşır, işlev değiştirir. Kişi bebeklikte sözel olmayan iletişim yöntemi kullanırken büyüdükçe sözcük edinimiyle sözel iletişim kurmaya başlar. İlk bebeklikte tek kelimeyle ya da sadece davranışla çevredekileri harekete geçirmeye yönelik bir iletişim yolu izler, bu bebeğin etkisöz evresini gösterir. İlerleyen yaşlarda niyetlerine yönelik cümleler kurar, isteklerini ifade ederler. Bu dönem bebeğin edimsöz evresidir. Çocuk, birinci yaşı itibariyle çoklu sözcüklü cümleler kurarak düzsöz evresine geçer. Bireyin yaşamında bu üç edim kazanıldıkça birlikte kullanılmaya devam eder.

Çocuk büyüdükçe onda bilişsel değişimler görölmeye devam eder, ilerleyen yaşlarda bebekliktekinin tersine dil gelişimi görülür. Piaget'nin bilişsel gelişim kuramında 7-11 yaş diğer bir deyişle ortaokul 5., 6. sınıfı kapsayan dönem somut işlemler dönemi olarak geçer. Somut işlem dönemi söz edimlerinden düzsöz kullanımını gerektirir. Çocuk, 7. ve 8. sınıfta soyut işlemler dönemine geçtikçe edimsöz ve etkisözleri anlar hâle gelir. Bütün bu iletişim sürecinde kişi, kendini ifade etmekte anlatma stratejileri olan konuşma ve yazma, ifade edilen düşüncenin anlaşılıp yorumlanmasında da anlama stratejileri olan dinleme ve okuma becerilerini kullanır.

Toplumsal değişim devam ederken önce ailede, sonra yakın çevrede başlayan dil

eğitimi, d6nemin şartlarına, 6đrencinin ihtiyaına g6re etkili ve verimli olmak amacıyla yenilenen y6ntemlerle okullarda s6rd6r6l6r. Dil eğitimini 6nce ailesinde sonra yakın 7evresinde alan 7ocuk, okul hayatı başlayınca anlama, anlatma becerilerinin daha sistemli 6đretildiđi bir eğitim s6recine dahil edilir. 6lkemizde dil eğitimi T6rk7e Dersi 6đretim Programı'na g6re ve yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda verilmektedir.

Eğitim anlayışlarında yaşanan değişimlerle birlikte eğitim programları da tarih i7inde gelişmiştir. Dil 6đretimine verilen 6nemle birlikte 1924 yılından beri hazırlanan T6rk7e dersi 6đretim programlarının genel ama7 ve i7eriklerinde değişikliğe gidilmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki programlarda ağırlıklı olarak okuma ve yazma becerilerinin kazandırılması hedeflenmiştir. Anlama, anlatma başlıkları ve dil bilgisinin sezdirilerek 6đretilmesi 1949 Ortaokul T6rk7e Programı'nda yer almıştır. 2005 İlk6đretim T6rk7e Dersi 6đretim Programı'nda yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesiyle, dilin ve dil bilgisinin dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerileriyle birlikte uygulamalı olarak 6đrenileceđi g6r6ř6 temel alınmıştır.

Hazırlanan T6rk7e Dersi 6đretim Programı'nda yapılandırmacı yaklaşım, 7ocuğa g6relilik ilkeleri, dilin uygulamalı 6đretilimi savunulurken T6rk7e ders kitaplarındaki metinlerin se7iminde, 6đrencilerin gelişim d6zeylerine g6re okuduğunda anlamaları beklenen s6z edimlerinin 6l76t olarak belirlenmediği g6r6l6r.

Verilen bilgiler ışığında bu araştırmanın problemi şudur: "5., 6., 7. ve 8. sınıf T6rk7e ders kitaplarındaki metinlerde ge7en s6z edimi c6mlelerini 6đrencilerin anlama durumları nedir?"

1.2. Araştırmanın Amacı

T6rk7e Dersi 6đretim Programı incelendiğinde sınıf seviyesi y6kseldik7e eğitim-6đretim s6recinde kullanılan metinlerin 7eşitlendiği ve zorlaştığı g6r6l6r. Sınıf seviyelerindeki metinleri anlamakta g67l6k 7eken 6đrenciler i7in ihtiya7ları ve seviyeleri doğrultusunda 7eşitli stratejiler kullanılmaktadır. Eğitimde uygulanan 7ağdaş yaklaşımlar sayesinde geliştirilen anlama stratejileri, 6đrencilere okuduklarını ve dinlediklerini nasıl daha iyi anlayabileceklerini, bilgiyi zihinlerinde nasıl yapılandıracaklarını 6đretmenin yanı sıra anlamama durumunda ne gibi 6nlemler

alabilecekleri konusunda alternatif yollar sunmaktadır. Ancak gelişim döneminin gerektirdiği düzeyde anlamaları gereken söz edimleri, metin seçimlerinde ve bu metinlerin işlenişlerinde bir kriter olarak alınmamış, göz ardı edilmiştir.

Bu araştırmanın temel amacı, 2018-2019 eğitim öğretim yılı 5., 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri, edimbilim ölçütleri bakımından değerlendirmek ve bu değerlendirme sonucunda elde edilen söz edimlerini öğrencilerin anlama durumlarını tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt bulunmaya çalışılacaktır.

1. 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde geçen düzsöz, edimsöz, etkisöz cümleleri nelerdir?
2. 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde geçen düzsöz, edimsöz, etkisöz cümleleri nelerdir?
3. 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde geçen düzsöz, edimsöz, etkisöz cümleleri nelerdir?
4. 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde geçen düzsöz, edimsöz, etkisöz cümleleri nelerdir?
5. Ortaokul 5., 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin Türkçe ders kitabındaki metinlerde tespit edilen söz edimlerini anlama durumları nedir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Türkçe eğitiminde dile ait dört dil becerisi (anlama-anlatma becerileri) temel alınır. Çocukların anlama düzeyleri de fiziksel, ruhsal, sosyal ve zihinsel gelişimleriyle ilişkili olduğundan bu alanda inceleme yapılırken edimbilime ihtiyaç duyulur. Çünkü edimbilim belirli bir durum bağlamında iletişime katılanların söylediklerini veya yazdıklarını yorumlar ve bağlamın söylenileni veya yazılanı nasıl etkilediğini ortaya çıkarmaya çalışır. Sözlü ya da yazılı metnin amaçladığı anlamı inceler. Bunu yaparken konuşanın/yazarın ne söylemek istediğini ve dinleyicinin/okuyucunun bu sözleri nasıl yorumladığını ele alır. Edimbilim, söylenenden daha fazlasının nasıl iletilebildiğiyle de ilgilenir; konuşmacının ya da

yazarın kastettiği anlama ulaşabilmek için dinleyenin/okuyanın nasıl çıkarımlar yapması gerektiğini araştırır.

Literatür taraması yapıldığında yabancılara Türkçe öğretimi alanında bazı etkinliklerde kullanılan edimbilimin Türkçe öğretiminde kullanılabilirliğine yönelik bir incelemenin, öneri ya da eleştiri getiren çalışmanın neredeyse hiç yapılmadığı görülür. Bu çalışma, var olan Türkçe ders kitaplarında yer alan yazılı metinlerdeki söz edimlerinin yeterliği ve öğrencilerin bunları anlama düzeylerinin belirlenmesini amaçlar. Yapılan araştırma, genellikle konuşma dili çözümlemesinde kullanılan edimbilimsel çözümleme ilkelerinin yazılı dil incelemesinde de kullanılabilir olduğunu göstermesi yönüyle de önemlidir.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırmada incelenen metinler; 2018-2019 eğitim öğretim yılında ders materyali olan 5., 6., 7. ve 8. sınıf MEB Yayınları Türkçe ders kitaplarıyla,

Austin'in söz edimleri kuramının düzsöz, edimsöz ve etkisöz kavramlarıyla,

Türkçe ders kitaplarında geçen söz edimlerinin tespit edilmesinde kullanılan doküman tarama modeliyle,

İncelenen metinlerde tespit edilen söz edimleri üzerine ve uygulanan Okuduğunu Anlama Testi için görüşleri alınan uzmanlarla,

Okuduğunu Anlama Testi, Google Formlar üzerinden yapılan uygulamaya katılan

5. sınıf kademesinde on iki farklı ilden 91 öğrenci,

6. sınıf kademesinde üç farklı ilden 48 öğrenci,

7. sınıf kademesinde dokuz farklı ilden 53 öğrenci,

8. sınıf kademesinde dokuz farklı ilden 34 öğrenci ile,

2020/2021 eğitim-öğretim yılının 2. döneminde, testi çözmeleri için her bir öğrenciye tanınan kırk dakikalık bir ders saati süresi ile sınırlandırılmıştır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Ana Dili Öğretimi

Sosyal bir olgu olan dil, kültürün yaşatılmasında ve aktarılmasında temel görevi üstlenmekle beraber insanlar arası iletişimin de temelidir. Dil, bireylerin hayatlarını sürdürebilmesinin gereği olan toplumsallaşmayı sağlar. Toplumu ve bireyi anlamak, o dili anlamayı mecbur kılar. Anlam dildedir. “İnsan öncelikle konuşan varlıktır, akıl yürüten gözlem yapan varlık değil; anlama ve dolayısıyla konuşma ve dil, akli, deneyi, gözlemi önceler. Anlam sadece insana aittir ve anlaşılın şey daima dildir.” (Demir, 2018: 22).

İlk dönem insanlarda bugün anlaşıldığı gibi bir yazı dili kullanılmazdı. Yazının icadından önce sözlü dil becerileri kullanılırken yazının icadından sonra okuma ve yazma dil becerileri kullanılırdı. Dil, genel anlamıyla “insanların nesiller boyu süren tecrübeleri sonucunda oluşturduğu sözlü ve yazılı iletişim aracı olarak tarif edilebilir.” (Karatay, 2014: 4). Ancak dil, yalnızca konuşulanları, düşünceleri başkalarına iletme süreci değildir. “Bir dil, onu konuşan ulusun yaşayış biçiminin, en geniş anlamda kültürünün, dünya görüşünün, tarih boyunca geçirdiği çeşitli evrelerin ve başka toplumlarla kurduğu ilişkinin yansıtıcısıdır.” (Aksan, 2001). Vardar (2007: 71) Dilbilim Terimleri Sözlüğü’nde, “dilyetisinin toplumsal ürünü olan dil, bu yetinin bireylerce kullanılabilmesini sağlayan ve toplumca benimsenmiş olan uzlaşım bir düzendir.” der. “Dil, hem donanım hem de kazanım ile ilgili bir gelişim alanıdır. Kişinin, dile ilişkin doğuştan getirdiği birçok donanım vardır.” (Dağabakan F. ve D., 2007: 2).

Kişinin doğuştan getirdiği, dilin genetik olarak aktarıldığı donanımlardan biri ana dilidir. Vardar ana dilini, “İnsanın içinde doğup büyüdüğü aile ya da toplum çevresinde ilk öğrendiği dil.” olarak tanımlar (2007: 17). “Doğan Aksan, “ana dili” kavramında “ana” sözcüğünün kullanılmasını, bu dil öğrenilirken çocuğun annesi ile olan ilişkisine bağlamaktadır.” (Sinan, 2006: 2). Anne dili ya da ana dili, “kişinin annesinden, ailesinden, sosyal çevresinden doğal yolla ilk edindiği, en iyi kullandığı ve hâkim olduğu dildir.” (Oruç, 2016: 314). Bireyin maruz kalarak yetiştiği anne dili, kendini ifade etmekte en iyi olduğu dildir. Ana dilini, kişinin ailesinden öğrenme

zorunluluğu yoktur. Annesi babası olmayan, yurttta büyüyen çocuğun ana dilini etrafındaki öğretmen ve arkadaşlarının dili oluşturur. Ana dil, bir ülkenin kullandığı başlıca dildir. Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü'nde (Vardar, 2007: 17) ana dil, "Bir ya da birçok dilin kaynaklandığı dil." olarak geçer. Ana dil, bireylerden ziyade toplumun dilidir. Türkiye Türkçesinin ortak dili ana dildir. Türkçe, Türk vatandaşı olan insanların duygu ve düşüncelerini paylaşmada temel araçtır. Ana dili her ne kadar doğal olarak öğrenilse de bireylerce kusursuz bir şekilde edinildiği söylenemez. Bu yüzden okullarda yabancı dil öğretimi yapıldığı gibi ana dili eğitiminin verilmesi de önemlidir (Aytaş ve Çeçen, 2010: 78). Eğitim tarihinde ileriye dönük ortaya konan hedeflerden biri de Türk dilinin en doğru şekilde öğretilmesi de yer alır. Dil öğrenmek yalnızca o dili konuşup yazabilmek değil o dilin kurallarını da kavrayıp uygulayabilmektir. Türkçe dersi için de okuma, anlama, yazma, konuşma, dinleme becerileri ve bunların kazanımlarını edinmek, bu dersin temel hedefleri ve başarı göstergesidir (Kaya, 2005: 1).

2.1.1. Temel Dil Becerileri

Dil, anlama ve anlatma becerileri olan okuma, dinleme, konuşma ve yazma temel becerilerinden oluşur. Alıcı ve verici diye gruplandırılan bu becerilerin temeli aile ve çevrenin etkisiyle çocuk yaşta atılır. Çocuğun eğitim sürecinde de temel hedeflere göre dil becerilerinin kazandırılması amaçlanır. Eğitim sistemi yalnızca akademik başarıya sahip, belli bilgi ve becerileri kazanmış bireyler yetiştirmeyi amaçlamaz. Toplumsal değerlere sahip, adil, dürüst, sevgiyi bilen, sorumluluk sahibi, yardımsever, ulusal ve uluslararası ihtiyacı olan becerilerde yetkin bireyler yetiştirmeyi hedefler. Bireyin toplumsal bir varlık olması onun iletişim içinde olmasını gerekli kılar. "Çocuklar için dilsel iletişimi öğrenmek, belli bir iletişim durumunda uygun olan dili kullanmayı ve davranmayı da öğrenmek demektir" (Gökmen ve Dilber, 2011: 46).

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda, öğrencilerin hayatları boyunca kullanmak üzere dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları amaçlanır. Bu becerilerle bireysel ve sosyal gelişimleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisi, okuma ve yazma alışkanlığı sağlanacak yapıdadır. Bir bütünlük içinde öğrencilerin dil kurallarının kavranması, dil becerilerinin etkili

kullanımı ve zihni olarak yapılandırılması kolaylaştırılır. “Eğitim-öğretim sürecinin her aşamasında yapılan öğretme-öğrenme etkinlikleri dil aracılığı ile gerçekleştirildiğinden öğrencilerin temel dil becerilerinin geliştirilmesi akademik başarı için önemlidir.” (Karatay, 2018: 6)

Türkçe Eğitim Programı’nda (2019) dört temel dil becerisi vardır. Bunlar dinleme, konuşma, yazma ve okuma becerileridir.

Dinleme: “İşittiğimizi anlamak ve saklamak ya da işittiğimizi anlamak amacıyla dikkat harcamak biçiminde tanımlanabilir. Çocuğun yaşamında yer alan ilk ana dili ve anlama etkinliğidir.” (Sever, 2015: 10). Bununla beraber “dinleme ses dalgalarının kulak tarafından işitilmesinin ötesinde bir şeydir. Her dinlemede işitme vardır ama her işitmede dinleme yoktur.” (Doğan, 2016: 5). Dinlemenin başarılı olabilmesi dinleyicinin dikkatine, işitilen seslerden anlamlılarını seçebilmesine bağlıdır. Dinleme anlamayla doğrudan bağlantılıdır. Dil becerilerinden dinleme ile okuma, anlamaya; konuşma ile yazma ise anlatmaya yöneliktir (Doğan, 2016: 2). “Dinleme, konuşma, okuma ve yazma gibi diğer alanlara da temel oluşturur. Dinleme yoluyla öğrencilerin öğrenmesi ve zihinsel yapısını geliştirmesi kolay olmaktadır” (Göçer, 2017: 202). Öğretim Programı’nda Dinleme/İzleme kazanımları dinletilen/izletilen materyallerin olayını, konusunu, ana fikir ve duygusunu, sözlü olmayan mesajlarını kavratmayı; bilinmeyen kelimelerin anlamlarını, olayların sonucunu tahmin ettirmeyi hedefler.

Konuşma: Konuşma becerisi, diğer dil beceriyle bütünlük içinde olmakla beraber dinleme becerisiyle birlikte geliştirilir. Dil ediniminde okuma ve yazmadan daha önceki aşamadır. Dinleme, kaydetme, anlamlandırma aşamalarıyla başlayan süreç konuşma ile devam eder. “Çocuk zihninde dil kodları oluşmuş bir şekilde dünyaya gelir. Zihinsel gelişim yaşandıkça dil becerileri de ortaya çıkmaya başlar.” (Akkaya, 2020: 54). Çocuğun ana rahmine düşüşüyle başlayıp bilişsel ve fiziksel gelişimi ile devam eden süreçte konuşma yetisi de gelişme gösterir. Genel bir ifadeyle “duygu, düşünce ve isteklerin sözle bildirilmesi olan konuşma, bir konunun zihinde tasarlandıktan sonra karşıdakilere sözle iletilmesi işidir.” (Göçer, 2017: 212). Doğru iletişimin sağlanabilmesi için ses organlarının sağlıklı olması gerekir. “Konuşma organlarının en az birinde var olan bir arıza konuşmanın sağlıklı yürütülmesini engeller. Hatta konuşma organlarının yanlış kullanılması da konuşmayı olumsuz

etkiler.” (Erdem, 2012: 236). Öğretim Programı’nda konuşma kazanımları konuşma kurallarını ve stratejisini uygulama, kelimelerin Türkçesini kullanma ve seçici olmaya yöneliktir.

Yazma: Metin oluşturma temelli bir beceri olan yazma becerisi, bireyin kendini ortaya koyacağı ürünle ifade etmesidir. Metin amaca uygun olarak düzenlenir, uygun girişle başlanıp cümleler arası bağlantıya, paragrafın bütünlüğüne dikkat edilerek oluşturulur. Günlük hayatın neredeyse her alanında karşılaşılan yazma becerisini geliştirmek için eğitim sisteminde de dikkatle üzerinde durulmalıdır. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) birinci sınıftan itibaren yazma becerisine yer verilir. Harflerin şekilsel olarak doğru yazılma kazanımı ile başlayan süreç anlam bütünlüğü içinde düzenli metinler oluşturma kazanımlarına kadar ilerler. 5. sınıf yazma kazanımlarının ilki “Şiir yazar” kazanımıdır. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda ortaokul öğrencilerine metin türlerine göre yazma becerileri kazandırılması hedeflenir. Diğer kazanımlar arasında “Bilgilendirici metin yazar.”, “Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.”, “Yazılarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.” gibi kazanımlar vardır. Böylece öğrenciden hem Türkçenin dilbilgisi ve yazım, noktalama kurallarına uyması hem de anlamsal bütünlük içinde metinler yazması beklenir.

“Yazma, dil becerilerinin yanında zihinsel süreçlerle iç içe olması nedeniyle çok sayıda becerinin gelişimine katkı sağlamaktadır.” (Güneş, 2014: 159). Yazma becerisi öğrencilerin düşünce ve bilgilerini genişletmede, zihin dünyasını ve sözcüklerini zenginleştirmede bir araçtır.

Okuma: Harfleri yüksek sesle okuma anlayışından zaman içinde kelime zihin arasındaki ilişki anlamına gelmiş bir beceridir.

Eroğlu’na göre okuma, yazılı metinleri beyin tarafından işleyerek anlamlandırma süreciyken (Eroğlu, 2019: 27) Akyol okumayı, yazar ile okuyucu arasında aktif ve etkili bir iletişim gerektiren, dinamik anlam kurma süreci olarak betimler (2014: 33).

Johnson ise okumak, zihindeki görsel bilgi ile görsel olmayan bilgileri birleştirmektir der. Okuma sürecinde sayfada bulunan bilgiler, anlamı oluşturmak amacıyla zihindeki görsel olmayan bilgilerle birleşir (2017: 4).

Bir başka tanıma göre okuma; görmek, algılamak, seslendirmek, anlamak, zihinde yapılandırmak gibi göz, ses ve beyin işlevlerinin toplamından oluşan karmaşık bir süreçtir (Sağır ve Atalay, 2016: 52).

Tanımlardan hareketle okumanın sadece dil-göz koordinasyonunu değil zihinsel birtakım işlemleri de gerekli kıldığı söylenebilir. Okuyucu yazılan metinden yola çıkarak kendi zihin dünyasında bir düzen oluşturur, yeni bilgiyi önceki bilgileriyle ilişkilendirir, hazırbulunuşluğundan yola çıkarak kavramayı, anlamayı gerçekleştirir. “Günümüz çağında okuyan kişinin yorumlama, çözümlenme yapma, muhakeme etme ve eleştirme gibi üst düzey bilişsel becerilere sahip olması beklenmektedir.” (Eroğlu, 2019: 31). Bu nedenle anlamadan bağımsız bir okuma sürecinden bahsedilemez. Okuma sürecinde “Önce çizgi, harf veya sembollerin algılanmasıyla başlamakta, ardından dikkat yoğunlaştırılarak kelime ve cümlelerin anlamı bulunmaktadır.” (Güneş, 2014: 128). Okuyucu harfleri, harflerin oluşturduğu sözcükleri, sözcüklerin oluşturduğu cümleleri anlamlandırmak için kendi zihnindeki sözlüğü devreye sokar. Zihinsel işlemlerde tanıma ve akıl yürütme yeterli olmazsa doğru anlamlandırma gerçekleşemez. Sadece yazılanları anlamlandırmak değil sözcüklerin başka hangi anlamlara gelebileceğini, hangi amaçla söylendiklerini kavramak da önemlidir. Düz anlamın yanında dolaylı anlamlar da göz önünde tutulmalıdır.

Anlama: Anlama, okuma eğitimi özelinde kişinin tüm eğitim hayatında önemli bir beceridir. “Anlama, dinleme, okuma ve görsel okuma ile alınan bilgileri ön bilgiler ışığında inceleme, üzerinde düşünme, nedenlerini araştırma, sonuçlar çıkarma ve yeniden anlam verme işlemidir.” (Güneş, 2014: 209). Tüm bu işlemler için inceleme, tahminde bulunma, analiz-sentez yapma gibi zihinsel becerilerin geliştirilmesi gerekir. Bilgileri zihninde işleyip yapılandırabilen öğrenci zihinsel bilgiyi temel alan diğer derslerde de başarılı olacaktır, bu nedenle öğrencilere çeşitli anlama yöntem ve teknikleri öğretilmelidir. “Okuduğunu doğru ve eksiksiz anlayan; duygu, düşünce, izlenim ve tasarımlarını belli bir amaca yönelik olarak açık ve anlaşılır bir biçimde anlatabilen öğrencilerin, hemen hemen her derste başarılı olma şansları yüksektir.” (Karatay, 2014: 7).

“Anlama, okul öncesi dönemde dinleme yoluyla, okuma-yazma öğrendikten sonra ise genellikle okuma yolu ile geliştirilmektedir. Anlayan birey öğrenir, öğrenen

birey öğrendiklerini kullanır, öğretir ve geliştirir.” (Demir Atalay, 2018: 6). Öğrencilerin, eğitim sisteminin her branşında hedeflenen yetkinliklere ulaşabilmeleri için okuduğunu anlama becerilerinde yeterli seviyede olmaları gerekir. “Okuduğunu anlama, sadece metinde geçen anlamı bilinmeyen kelimeleri anlamlandırmak veya onların sözlükteki anlamını bulmak değildir. Anlamak, okunan metni bütün yönleri ile kavramaktır.” (Karatay, 2018: 11). “Karşımızda okuduğunu anlamayan, düşündüğünü anlatamayan, kendini yetersiz bulan ve özgüvenden yoksun; bu nedenle konuşmayan, yazmayan, tartışmak, eleştirmek ve araştırmak yerine demokratik haklarından vazgeçen bir kuşak olduğu ileri sürülebilir.” (Demir ve Yapıcı, 2007: 178). Eğitimde muhatap alınan bu kitlede kişinin kendi oluşumunu tamamlayabilmesi, toplumda varlığını sürdürebilmesi akıl yürütebilme kabiliyetine daha temelde de düşünme becerisine dayanır. “Bireyin kişiliğini geliştiren, düşünce dağarcığını zenginleştiren ve dolayısıyla onun toplumda daha iyi bir yer edinmesini sağlayan en önemli araç okuma alışkanlığıdır.” (Eroğlu, 2019: 29). 5.,6.,7. ve 8. sınıf düzeyinde okuma kazanımları *akıcı okuma, söz varlığı ve anlama* başlıkları ile verilmiştir. Okuma alışkanlığı, okuma becerisi öğrencilere kazandırılmadığı müddetçe eğitimin temel hedeflerine ulaşılması mümkün görülmez. Bu nedenle okuma-yazma öğretiminde eğitimin tüm basamaklarında okuma eğitimi verilirken her yönüyle anlama asla göz ardı edilmemelidir.

Güneş’e göre okuma özellikleri şöyledir:

“Okuma, yazıların anlamını araştırmaktır.” (2014: 129). Öğrenci okuma aşamalarında yazının anlamı üzerine düşünür, yorumlar yapar.

“Okumak sadece şifreyi çözmek değildir.” (2014: 129). Harfleri seslendirmek ve kelimelerin üzerinde durmaktan öte metni anlama ve zihindeki bilgilerle yapılandırma demektir.

“Sesli okuma seslendirme değildir.” (2014: 129). Seslendirme işlemi yalnızca yazıları görüp seslere çevirmektir. Ancak sesli okumanın aşamalarına anlam zinciri de eklenir ve okunan metnin ön bilgileri harekete geçirmesi, çeşitli yöntemlerle metnin anlamı üzerine düşünülmesi de beklenir.

“Okumak, yazının anlamına gönüllü katkı yapmaktır.” (2014: 129). Okumak sadece metni görmek, seslendirmek ve sözcükleri işitmek değildir. Aynı zamanda yazıyı ön bilgilerle birleştirerek metne yeni anlamlar katmaktır.

“Okumak, kendini ve dünyayı sorgulamak demektir.” (2014: 129). Okumak metne bir anlam arayışıyla yaklaşmaktır. Metin üzerine titizlikle düşünüp sorulara bir cevap bulmaya çalışmak, çıkarımlarda bulunmaktır.

“Okumayı öğrenme ile öğrenmek için okuma karıştırılmamalıdır.” (2014: 129). İki kavram arasında önemli farklar vardır. Okumayı öğrenme, öğretim sürecinin en başında yapılan öğrenme yöntemlerini karşılar. Öğrenmek için okumaksa amaçlı okuma sürecidir. Belli bir görev için yapılan okumalarda amaç bilgiyi öğrenmektir. Metni anlamakla yetinmekten çok bilgiyi genişletme, verileri karşılaştırma, bilgiyi ölçme çalışmaları yapılır (Güneş, 2014: 129).

Öğrencilerin akademik başarı göstermeleri, günlük yaşamlarında doğru sosyal iletişim kurmaları, karşılaştıkları olayları hızlı okuyup anlamaları, bunları eleştirel bir gözle değerlendirmeleri ilköğretimde başlayan okuduğunu kavrama eğitimi ile sağlanır. “Öğrenme-öğretme etkinliklerinin büyük bir kısmının okuduğunu kavramaya dayandığı kabul edilirse, okuma sonucunda metni kavrama gerçekleşmemişse, okuma amacına ulaşmamıştır.” (Karatay, 2018: 12).

Kişi okuma eylemi için fizyolojik ve zihinsel yeterliğe sahipse, okuma ortamında okumanın amacına ulaşmasını engelleyici herhangi bir yetersizlik, dikkat dağıtacak bir unsur mevcut değilse okuma süreci sağlıklı bir şekilde başlatılır. Okumanın başarılı olması için yapılacak bir diğer uygulama amaca uygun okuma yöntem ve tekniğinin belirlenmesidir. Bu teknikler Firdevs Güneş’te (2014) okuma öncesi, okuma sırası ve okuma sonrası teknikleri içerecek şekilde şöyle sıralanmıştır:

a. Okuma Teknikleri

Okuma tekniklerini kullanan öğrenci metni kolay anlar, metindeki gerekli bilgileri ayırt eder, başarılı bir okuma süreci izler. Okuma süreçlerine göre doğru okuma teknikleri seçilir ve uygulanır.

Okuma Öncesi

Okuma öncesinde yapılması gerekenler; ön bilgileri harekete geçirme, tahmin etme, okuma amacını belirleme, metni tanıma ve yöntem belirleme, metni hızlıca gözden geçirme olarak planlanmalıdır (Güneş, 2014: 143).

Okuma Sırası

Okuma sırasında gözetilmesi gereken kelimeleri tanıma teknikleri; sık tekrarlanan kelimeleri belirleme, ses-şekil ve metindeki ipuçlarını inceleme, kelime gruplarını okumadır.

Çok az geçen kelimeleri tanıma teknikleri; ses-şekil ipuçlarını inceleme, söz dizimsel ipuçlarını inceleme, yeni bir kelimenin anlamını bulmak için metinden yararlanma, bir sözlüğe başvurma olarak belirlenir.

Cümlede bağ kurma teknikleri; noktalama işaretlerinden yararlanma, dil bilgisi ipuçlarından yararlanma, bağlaçların anlamını yorumlama, bir grup kelime içinde bir kelimenin yerini değiştirme, uzun bir cümleyi anlamlı birimlere ayırma, kelimelerin yerine kullanılan ve değişen kelimeler arasındaki ilişkileri yorumlama olarak gösterilir.

Cümleler arası bağ kurma teknikleri; bağlaçları izleme, bağlaçların anlamını yorumlama, iki cümle arasındaki bağları yorumlama olarak, paragraflar arası bağ kurma teknikleri; paragrafın konusunu açma, ana fikrini bulma, yardımcı fikirleri bulma olarak ayrılır.

Metni okuma teknikleri; okumayı sürdürme, anlamayı sürdürme, görselleri inceleme, satırların üstünden geçme ve altını çizme, anlaşılmayan yerleri belirleme, anlam kaybını önlemek için metni küçük birimlere ayırma, okunan bilgilerle ön bilgiler arasında bağlar kurma, kendi kelimeleri ile metni tekrarlama, not alma şeklindedir.

Metni anlama teknikleri; metnin konusunu belirleme, metnin ana fikrini bulma, yardımcı fikirleri bulma, anlatım yapısını belirleme, metnin yapısını belirleme, öğrenilen bilgileri ilişkilendirerek düzenleme, çıkarım yapmadır.

Anlaşılan metindeki bilgiyi yapılandırma teknikleri; metnin önemli noktalarını belirleme, okuma öncesi yapılan tahminleri doğrulama, kendi bilgileriyle

okuduğu bilgiler arasında bağlar kurma, benzetmelerden yararlanma, sınıflama, sıralama, ilişkilendirme vb., sorgulama ve çıkarım yapma olarak uygulanabilir.

Edinilen bilgiyi düzenleme teknikleri şöyledir; metni özetleme, bilgileri bir kavram şeması, anlam kavram haritası veya grafikte düzenleme, metnin şemasını çıkarma, tamamlama şemaları ve tablolarından yararlanma (Güneş, 2014: 143-146).

Okuma Sonrası

Okuma sonrasında okunan metni değerlendirmenin; metindeki bilgileri sorgulama, metindeki bilgileri eleştirme, yorumlama, okuma amacına ulaşma durumunu değerlendirme, anlamasını değerlendirme teknikleri ile yapılması önerilir (Güneş, 2014: 146).

b. Okuma Eğitiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler

MEB Türkçe Öğretim Programı (2019)'nda 5. sınıf dördüncü kazanım "Okuma stratejilerini kullanır." kazanımıdır. Bu kazanımın açıklaması "sesli, sessiz, tahmin ederek, grup hâlinde, soru sorarak, söz korosu, ezberleyerek ve hızlı okuma gibi yöntem ve teknikleri kullanmaları sağlanır" biçimindedir. 6. sınıf kazanımında bunlara ek olarak okuma tiyatrosu türüne yer verilmiştir. 7. sınıfta kazanımın açıklaması göz atarak, özetleyerek, not alarak, işaretleyerek ve tartışarak okuma gibi yöntem ve teknikleri kullanmaları sağlanır şeklinde karşımıza çıkar. 8. sınıf kazanımında önceki sınıf düzeyindeki türlere tartışarak ve eleştirerek okuma türleri eklenmiştir.

Sesli Okuma

Sesli okuma yaparken yazılar gözle algılanır, sözcükler fark edilir, sözcüklerin anlamı zihinde tespit edilir, metin dille seslendirilir, kulakla işitilir ve beyne gönderilip bir anlama bürünür. "Sesli okuma, yazının çeşitli organlar yardımıyla ses hâline getirilmesidir. Sesli okumada tonlama ve vurgu önemlidir." (Arıcı, 2012: 34). Sesli okuma; öğrencilerin anlama, konuşma becerilerinin edinilmesi, geliştirilmesi için seviyelerinin belirlenmesi, okuma zevki kazanmaları için gereklidir. Sesli okuma yaparken vurgu ve tonlama en önemli iki unsurdur. "Tonlama yaparken metindeki kelimelerin değeri ile dinleyicilere aktarılan kelimelerin değeri aynı olabileceği gibi farklı da olabilir. Yani vurgu ve tonlarla metnin enerjisi ya güçlendirilir ya da zayıflatılır." (Güneş, 2014: 150). Ses tonu metnin içeriğine ve dinleyici kitlesine göre

ayarlanmalıdır. Müzikal bir ses kullanmak, konuşur gibi okumak, alay tonu kullanmak, soru sorar sesle okumak metnin anlamında belirleyici rol oynar.

Sessiz Okuma

Sessiz okuma, sesletim yapılmadan göz takibi ile gerçekleştirilen okumadır. “Sessiz okumada göz, yazıyı görür görmez tanımakta ve belleğe göndermektedir.” (Güneş, 2014: 152). Bu türde ses organları okuma sürecinden çıkarılır. Bu yüzden iyi bir sessiz okuma, alışkanlık kazanmış bireylerde zaman ve enerji tasarrufu sağlayan bir okuma türüdür. Ayrıca bu okuma türü, öğrencilerin bireysel çalışmalarına, kendi kendilerine okuyup bilgi edinmelerine olanak sağlar.

Sessiz okuma eğitimi ikinci sınıftan itibaren aşamalı olarak verilir. Doğru tekniğin kullanılması için doğru eğitimin verilmesi bu aşamalarda önemlidir. Arıcı’ya göre okullarda sessiz okuma yaptırılırken şu hususlara dikkat edilmelidir:

Dudaklar kıpırdamamalıdır.

Yazı elle veya başka bir şeyle takip edilmemelidir.

Okuma esnasında baş ve gövde hareketleri yapılmamalıdır.

Okurken sessiz olunmalı, gürültü yapılmamalıdır.

Serbest okuma etkinliklerini sessiz yapmaları öğütlenmelidir (Arıcı, 2014: 35).

Tahmin Ederek Okuma

Tahmin ederek okuma türünde öğretmen, öğrencilerin metne ilgilerini artırmaya, konu ile ilgili ön bilgilerini harekete geçirmeye çalışır. Metni işlemeden önce onlara metnin konusunun, ana fikrinin veya metindeki olayların neler olabileceğini sorar. Böylece öğrencilerin metne ilgiyle yaklaşmasını, metni kavrama güçlerini artırmayı, okuma sürecine daha aktif katılmalarını sağlamaya çalışır. Öyküleyici metinlerin araç olarak kullanıldığı bir eğitimde ise metni uygun bir yerde keserek öğrencilere “Sizce metnin devamında hangi olaylar yaşanmıştır, metin nasıl sonuçlanmış olabilir, sizce kahraman bu olay karşısında ne yapmıştır?” gibi sorular sorarak öğrencilerin metnin kalan bölümüne yönelik tahminlerde bulunmalarını isteyebilir. Bu okuma türünde öğrencilerin metni kavrama durumlarının tespiti; yaratıcı düşünme, olay örgüsünü takip ederek çıkarımda bulunma becerilerinin geliştirilmesi amaçlanır.

Grup Hâlinde Okuma

Grup hâlinde okuma, bir grup öğrencinin bazı metinleri birlikte (koro şeklinde) okumasıdır. Öğrencilerin hem birbiriyle uyumlu okuma hem de bir yöneticiye bağlı kalarak okuma alışkanlığı kazanmalarını sağlar. Sözcükleri doğru seslendirmek, anlamına göre vurgulamak, metne uygun duraklama yapma alışkanlığı kazandırır. Grupla okumak öğrencinin sesli okuma becerisini geliştirmesi yönüyle de önemlidir. Grup hâlinde okuma gerçekleştiren öğrencinin, arkadaşlarıyla yaptığı etkinliğin verdiği coşku ve zevkle okumaya karşı ilgisi artar. Bu yöntem-teknik öğrencinin okuma alışkanlığı kazanmasında etkilidir. Grup hâlinde okuma yönteminde dikkat edilmesi gereken nokta her metnin grup hâlinde okumaya uygun olmadığıdır. Öğretmenler metin seçiminde titiz davranmalıdır. Şiirler bu türde okuma için uygun örneklerdir.

Soru Sorarak Okuma

“Okuyucunun, okuma sırasında, metinde işlenen düşüncelerdeki tutarlılık ya da tutarsızlıklar, çelişkiler, yazılma nedenleri, verilen örneklerin yeterliliği hakkında, kendine sorular sorarak okumasıdır.” (Güneş, 2014: 152). Bu teknik okunan metne ilgiyi arttırmak, dikkati yoğunlaştırmak için kullanılabilir. Öğrenciler veya öğretmen tarafından metni okuma öncesinde metne yönelik sorular hazırlanabilir. Bu okuma türünde öğrencilerin “amaçlı yaklaşımları, başlığı, alt başlıkları, görsel öğeleri, karakteristik yapı özelliklerinden hareketle içeriğini sorgulamaları, metni anlamak için üzerinde düşünme, kendi kendine sorular sorarak kavrama güçlerini artırma” (Karatay, 2014: 63) becerilerini edinmeleri sağlanır. Bilişsel gelişim göstermelerinin diğer öğrenme alanları için de olumlu etkisi olacaktır.

Ezberleyerek Okuma

Öğrenci seviyelerine, ihtiyaç ve ilgilerine uygun olarak seçilen metinlerin tekrar yöntemiyle, sesli ve sessiz okumalarla ezberletilmesidir. Öğrenciler ezberledikleri metinleri sınıf içinde ya da çeşitli etkinliklerde topluluk karşısında okurlar. Böylece öğrencilerin ezber becerisi gelişir, özgüvenleri artar, dil becerilerine olumlu katkı sağlanır. Okuma türünün genel amacı “öğrencilerin hafızalarını güçlendirmek, kültürel ve edebî değeri olan metinlerin cümle yapılarını, söz varlığını, anlatım özelliklerini

kavrayarak Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanmalarını sağlamaktır.” (Karatay, 2014: 65).

Hızlı Okuma

Hızlı okuma belli zaman dilimi içinde çok sayıda kelime okuyabilmektir. Bunun sayısal karşılığı “akıcı bir okumaya sahip kişi için dakikada 200-1000 kelimedir. Hızına göre okuma basamakları şöyle sıralanabilir: Çok hızlı okuma (dakikada 600-1000 kelime), hızlı okuma (400-600 kelime), orta hızlı okuma (200-400 kelime)” (Arıcı, 2014: 45) olarak belirtilir. Okuma yavaşsa anlama kolaylaşır düşüncesinden vazgeçilmesi gerekir. Bununla beraber her tür metni aynı hızla okuma anlayışı bırakılıp yerine metnin türüne uygun okuma hızı seçilmesi daha verimli okumayı sağlar. Günlük olayları anlatan, alışık olunan bilgileri veren metin ya da bölümler olup olmaması, dikkat kesilip kesilmemesi, metinlerin güncelliği veya tarihi bir eser oluşu, okuyan kişi için zorluk derecesi metnin okunma hızında belirleyici etkenlerdendir (Arıcı, 2014: 45).

Okuma Tiyatrosu

“Öğrencilerin öyküleyici metinlerin karakteristik özelliklerini kavramalarını, metinde yer alan kişilerin özelliklerini anlamalarını sağlamayı amaçlamaktadır” (Karatay, 2014: 64). Öğretmen önce örnek bir okuma yapar, metni metindeki karakterlerin özelliklerine uygun ses tonuyla seslendirerek bu kişileri öğrencilere sezdirmeye çalışır. Öğretmen metnin diyaloglar içeren, tiyatral özellikteki bölümlerini seçerek öğrencilere dağıtarak okuma tiyatrosu etkinliği yapabilir. Metnin duygusuna göre, metne sadık kalarak çalıştıktan sonra görevli öğrenciler sınıfta doğaçlama bir gösteri yapabilirler. Böylece öğrenciler metne ilgiyle yaklaşır, kendilerini topluluk önünde ifade etme becerilerini geliştirir, katılımcıların ve onları örnek alan arkadaşlarının özgüvenleri artar.

Göz Atarak Okuma

Metnin başlığından, uzunluğu ve biçiminden yola çıkılarak metnin karakteristik özellikleri tespit edilir, şekli incelenerek metnin türüne dair ön değerlendirme yapılır. Metnin türüne göre nasıl bir okuma tekniği yapılacağına karar verilir. Metnin konusunu anlamak için metnin geneline hızlıca göz gezdirilir. Gözlenen sözcüklerden yola çıkılarak metinle ilgili zihinde kurulan soruların cevapları tespit edilmeye

çalışılır. Ayrıntılı bilgilerden ziyade genel olarak konu, ana fikir kavranır (Karatay, 2014: 60).

Özetleyerek Okuma

“Özetleyerek okumanın amacı, metinde işlenen ana fikri-konuyu destekleyen temel yargıların kavranmasıdır” (Karatay, 2014: 60). Metni kavramak için 5N1K soruları deftere, tahtaya yazılır: Ne? (Metinde söz edilen olay, durum nedir?), Nerede? (Konu, olay nedene geçiyor?), Ne zaman? (Konu, olay, bilgi ne zaman gerçekleşmiş?), Nasıl? (Metinde geçenler nasıl olmuş, nasıl sonuçlanmış?), Kim? (Metindeki kahramanlar kimlerdir?). Öğrencilerden metni okurken bu soruların cevaplarını bulmaları beklenir. Kısa bilgiler not edilerek metnin okunması tamamlanır, notlar bir bütün haline getirilir. İkinci bir okumayla eksikler tamamlanır, böylece metnin özeti hazırlanmış olur. Özetleyerek okuma yöntemiyle öğrenciler, derslerin kısa özetlerini çıkararak sonraki çalışmalarında kullanabilmeleri için bir yöntem öğrenmiş olurlar.

Not Alarak Okuma

Sesli, sessiz okuma esnasında öğrencilerden metnin okunma amaçlarına göre, metinle ilgili kavradıkları, kavrayamadıkları kısımları, metinden çıkarımlarını not almaları istenir. Bu yöntemle öğrenciler metne dair detayları sonradan gözden geçirebilme, metni hatırlama, anlayamadıkları bilgileri farklı kaynaklar kullanarak araştırabilme imkânı bulurlar. Öğrenciler okuma etkinliğine aktif katılım gösterir. Kimi zaman da öğrenciler, öğretmenlerin kendilerine okuma öncesinde yönlendirdiği sorulara yönelik notlar alır. Böylece öğrenciler metni oluşturan temel yapıları fark eder. Metin okunduktan sonra alınan notlardan yola çıkılarak bu sorular üzerine sınıfça tartışılabilir. Bu okuma türüyle öğrencilerin metne dair önemli gördükleri noktaları “kendilerine özgü bir yazma tekniği ile not etme; belli bir düzene koyarak tekrar kullanmaları gerektiğinde hatırlayabilecekleri şekilde arşivleme, saklama, kaydetme ve kodlama becerileri geliştirilmeye çalışılır.” (Karatay, 2014: 61).

İşaretleyerek Okuma

İşaretleyerek okuma türünde “öğrenciler, öğretmen veya arkadaşlarından biri metni sesli okurken metinde geçen anlamı bilinmeyen veya metnin bağlamından anlamı kavranmayan sözcüklerin altını çizerler veya onları yuvarlak içine alırlar” (Karatay, 2014: 62). Okuma sırasında yapılan işaretlemeler okuma sonrasında metnin

özetlenmesi çalışmasında öğrenci ve öğretmen için kolaylık sağlar. Metinde kimi sözcükler metnin tam olarak anlaşılması için önemli işleve sahiptir. Öğrenci bunların anlamını bağlamdan çıkaramazsa sözlük, ansiklopedi gibi kaynaklara başvurur. Böylece temel kaynaklardan araştırma yapma alışkanlığı kazanır.

Tartışarak Okuma

Tartışarak okuma türü, okuma etkinliği bittikten sonra “doğru kavrayıp kavramadığını denetlemek, metinde doğrudan söylenmeyen iletileri yakalamak için öğrencilerin, metinde işlenen konuyla ilgili edindikleri bilgi, duygu ve düşünceleri başkalarıyla paylaşmalarını, onların bilgi ve görüşlerinden yararlanarak farklı bakış açıları kazanmalarını” (Karatay, 2014: 65) amaçlar. Tartışarak okuma yönteminde öğrenciler, sınıfta metnin tamamını gruplar hâlinde ya da bireysel okuyup tartışabilirler. Okuma sonrasında metne yönelik bütüncül ya da paragraflar üzerine yapılan yorumlar not edilir, alınan notlar toplanıp yeni bir metin olarak yazılır ve sonuç bildirisi olarak sunulur. Böylece öğrenciler birlikte çalışma, doğru iletişim kurma becerisi; öğrendiklerini ve kendi bakış açılarını başkalarıyla paylaşma alışkanlığı kazanırlar.

Eleştirerek Okuma

“Okuyucunun, okuma sırasında, metinde işlenen düşüncelerdeki tutarlılık ya da tutarsızlıklar, çelişkiler, yazılma nedenleri, verilen örneklerin uygunluğu ya da yeterliği hakkında, kendine sorular sorarak okumasıdır” (Güneş, 2014: 152). Okuma sürecinde metne dair sorgulama, yorum ve değerlendirme yapılır. “Eğer okur, okuduğu şeyi sorguluyorsa okuduğunu eleştirebiliyor demektir. Eleştirel okuma, metinle iletişimsel bir etkileşim içine girmektir. Başka bir deyişle yazarın bize ilettiği iletiyi alımlama edimidir” (Arıcı, 2012: 46). Okunanlar sindirilir, metin üzerine düşünülür, zihne dikkatle ve yoğunlaşmayla kaydedilir. Bilginin uzun süre zihinde kalması, kolay hatırlanabilir olması, kelime ve cümlelerin her yönüyle kavranması eleştirel okumayla gerçekleşir. Eleştirel okuma, bireyi okuma amaçlarına büyük oranda ulaştıran ve ideal okumayı sağlayan bir türdür. Bu beceriyi öğrencilere kazandıracak olan öğretmendir. “Öğretmen, öğrencilerin metinde ileri sürülen fikirleri olduğu gibi kabul etmek yerine bunların doğruluğunu sorgulamalarını, işlenen konu hakkında düşüncelerini sağlamalıdır” (Karatay, 2012: 66).

Güneş'e (2014: 2) göre ülkemizde dil öğretimi konusunda son zamanlarda önemli gelişmeler yaşanmış, son Türkçe Öğretim Programı'nda dille birlikte zihinsel becerilerin geliştirilmesi temel amaç edinilmiştir.

2.1.2. Türkçe Dersi Öğretim Programı

Eğitim sistemi içinde hedeflenen dilsel yetkinlik 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda şöyle geçer: "Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır." (2019: 4). Program; sınıf düzeylerine göre dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma becerileri kazanımlarından oluşur. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda anlama kazanımları, okuma kazanımlarının alt başlığı olarak yer alır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları

Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019: 8); dil becerilerinin ve yeterliliklerinin geliştirilmesini, diğer tüm alanlarda öğrenme, kişisel ve sosyal gelişme ile mesleki becerileri edinmenin ön şartı olarak kabul eder. Tematik yaklaşım esas alınarak hazırlanan öğretim programında okuma ve yazma kazanımları metin içi, metin dışı ve metinler arası okuma yoluyla anlam oluşturmayı sağlayacak şekilde yapılandırılmıştır. Birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar kazanımların yapısı ve hiyerarşisi, öğrencilerin temel dil becerilerinin yanı sıra üst düzey bilişsel becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Öğrencilerin gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak dil bilgisi ve yazım kuralları ile ilgili kazanımlar artan bir yoğunluk içinde ve aşamalı olarak yapılandırılmıştır.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

- dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,
- Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması,

- okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,
- okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,
- duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması,
- bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi,
- basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi,
- okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması,
- millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,
- Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır. (2019: 8).

2.2. Edimbilim ve Söz Edimleri

2.2.1. Tanımı

Dil felsefecileri ve dilbilimciler tarafından dilin dünya ile ilişkisini, dil kurallarının davranış alanındaki karşılığını açıklamak için bir araştırma alanı oluşturulmuştur. Russell-Wittgenstein ekolünün dil ve davranış üzerine olan kuramın dayandığı görüşe göre dünya ile dilin ilişkisini dilsel davranış kuralları yönetir. Dilin temel işlevinin varlıkları, durumları betimlemek olduğu savunulur. Oluşturulan kuram felsefede Aristoteles'e kadar götürülebilir, Austin bu görüşe itiraz ederek söz edimleri kuramını ortaya atar (Altınörs, 2019: 14).

Vardar'ın Dilbilim Terimleri Sözlüğü'nde edimbilim "bildirişim durumu içindeki konuşucuların göstergeleri kullanmasını, bu edime eşlik eden çeşitli olguları (güdülenme, tepki, etkileşim vb.) inceleyen dal." olarak tanımlanır (2007: 88).

Edimbilim dilsel işaretler ile bu işaretleri kullanan ve yorumlayanlar arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Neyin, niçin, kime, hangi amaçla, hangi koşullarda söylendiğini araştırır. Anlamın önerme içeriğinden farklı, bağlama dayalı anlam unsurlarını inceleyen bir daldır. Aynı dilin kapsamı içinde kalınarak farklı söyleyiş şekilleri arasından seçim yapılabilir. Örneğin yolda yürüyen birinin kolundaki çanta çekip alınmışsa o “İmdat, hırsız var!” diye bağırabilir. Bu şartlarda kimse “Ey, şu anda bu sokakta yürüyenler, başıma ne geldi biliyor musunuz? Birisi kolumdaki o çok sevdiğim, geçen yıl dünyanın parasını ödeyerek aldığım çantayı çekip aldı. İçinde de önemli şeyler vardı. Lütfen, bu hırsızı yakalamama yardımcı olur musunuz?” diye bağırılmaz. Aslında iki metnin içeriği ve anlatılmak istenen aynıdır. Ancak başına gelenleri ertesi gün de arkadaşına bambaşka anlatacaktır. İçerik yine aynıdır ama amaç, koşullar ve hissedilen duygular değişmiştir. Edimbilim bu durumlar için kullanılacak dilin seçiminin kişinin hakkı olduğunu bilir ve bu seçimleri inceler (Erkman Akerson, 2007: 112).

Edimbilim, dilin söylem içinde kullanılışdır. Etkileşimdeki konuşucu ile dinleyiciler arasındaki dilsel yapının ilişkisini konu edinen edimbilim, bildirişim sürecine, söz alışveriş kurallarına, örtük ya da sezgisel iletişim öğelerine ışık tutar. J. L. Austin ve J. R. Searle, dilin eylem yönünü çeşitli durumlara indirgeyerek dilin sözdizim ve anlam sınırlarını aşan toplum ve birey temelli yönünü incelemişlerdir (Vardar, 2001: 51).

Söz edimleri kuramının kurucusu olan Austin, ilk olarak betimleyici ve edimsel ifadeler arasında ayrım yapmıştır. Betimleyici ifadeler düz cümlelerdir; işlevleri bir olayı, işlemi ya da durumu betimlemektir. Bu ifadeler doğru ya da yanlış olma özelliğine sahiptir. Edimsel ifadeler ise doğruluk değerine sahip değildir; bir şeyin durum olup olmadığını belirtmekten ziyade iş yapmak için kullanılırlar (Çelebi, 2014: 80).

Austin, derslerinde bildirimlerin doğruluğunu ve yanlışlığını tartışmaz, hiçbir zaman doğru ya da yanlış olarak değerlendirilemeyecek sözler olan edimselleri tartışır. Onlarla ilgili başarılı olma durumlarını, başarısızlık şartlarını tespit eder ve temellendirir. Bir kavramı açıklamak yerine örneğin sorumluluk, kişinin sorumluluğu reddetme koşullarını, gerçekleştirilmeme gerekçelerini inceler. Bir kavramın

görünmeyen yönü incelendiğinde o kavramın asıl anlamının da ortaya çıkacağını, tamamen tespit edilemese de biraz daha açıklık kazanacağını savunur. Austin normal olanın anormal olana ışık tuttuğunu temel düşünce olarak kabul eder. Bunun yanında doğruluğu açıklayan sözler ya da özgürlüğü anlatarak yerine getiren eylemlerin bu kavramların özelliğinin adı değil onların bir değerlendirmesi olduğunu savunur. Değerlendirmelerin gündelik dilde karşılığı olan pek çok terim vardır. Sözler yanlış olabilir, yerinde olmayabilir, geçerli olması için gerekli şartlar sağlanmamış olabilir, içtenliksiz olabilir; gerçekleştirilen eylem baskı sonucu gerçekleşmiş olabilir, yanlışlıkla yapılmış olabilir, mecburiyet gerektirdiği için yapılmış olabilir. Bu gibi örnekler değerlendirmelerin sözde veya eylemdeki karşılığıdır. Gündelik dil üzerine yaptığı çalışmalar ve derslerde üzerinde durduğu konu budur. Dil, tarih içinde üzerine yapılan eklemeler ve çıkarmalarla miras olarak nesilden nesile aktarılır, belli özellikleri aynı kalsa da değerlendirmeler şartlara göre değişiklik gösterir, her zaman geliştirilebilir. Austin bu düşüncelerle çalışmalarını gündelik dil üzerine yapmış, buna “*dil fenomenolojisi*” adını önermiştir. Austin de fenomenoloji filozoflarının yaptığı gibi yaşadığı dönemde genel kabul gören mantıkçı pozitivist anlayışı reddeder, gündelik dil üzerine olan çalışmalarla felsefeye yeni bir başlangıç yapar (Austin, 2017: 18-19).

2.2.2. Austin’in Söz Edimleri Kuramı

Edimseller ve Saptayıcılar

Filozoflar çok eskiden beri bir bildirim durumu yalnızca “betimlemek” ya da “bir olguyu bildirmek” olabileceğini ve bunu da doğru ya da yanlış biçimde yapması gerektiğini savunurlar. Dilbilgisi uzmanları da bütün tümcelerin bir bildirim amacı taşımadığına dikkat çekmişlerdir. Bildirimlerin dışında sorular, buyruk, dilek belirten tümceler vardır. Kimi zaman dikkat edilmeden bildirim yerine tümce sözcüğü kullanılmışsa da filozoflar ve dilbilgisi uzmanları bunları birbirinden ayırmanın çok da kolay olmadığını bilincindedir. Ancak bu güçlük biliniyor ve kabul ediliyor olsa da üzerinde çok durulmamıştır. Betimleyici olarak görülen bir sözcüğün aktarılan durumdaki fazladan dikkat çekici bir özelliği belirtmeye değil, bu bildirim ürettiği şartları, maruz kaldığı sınırlandırmaları aktarmaya yaradığı anlaşılmıştır. Austin

bunlara *saptayıcılar* der ve bildirimler dışında tutulan, herhangi bir dilbilgisi kategorisine girmeyen bu sözcelemlerin özelliklerini sıralar (Austin, 2017: 42):

- A. Bu sözcelemler bir şey betimlemez, aktarmaz, saptama yapmaz, doğru ya da yanlış olmazlar;
- B. Tümceyi sözcelemek demek eylemde bulunmak demektir ya da bu eylemin bir parçasıdır.

Verilecek örneklerde bir tümceyi sözcelemek, yapılan eylemi betimlemek ya da bildirmek değil o eylemi yapmak olacaktır. Evlilik törenindeki “Evet (X’i eşim olarak kabul ediyorum.)”, bir vasiyetnamede yer alan “Bütün mal varlığımı kızıma miras bırakıyorum.”, “On lirasına bahse girerim yarınki plan iptal olacak” gibi. Edimleri gerçekleştirmede kullanılan sözleri sözcelemek en başta gelen adımdır. Sözcelemde bulunmadaki amaç edimin gerçekleştirilmesidir ama sadece sözcelenmesi edimin yerine getirilmiş sayılmasını tek başına sağlamaz. Konuşulan koşullar da buna uygun olmalıdır, sözceleme yapan kişinin ve karşısındakilerin de başka eylemlerde bulunarak uygun şartları sağlaması gerekir. Örneğin bir yaptırım uygulanacak, birinin o vazifeye görevlendirilmiş olması gerekir, resmi olarak evlenecek olan kişinin o an başkasıyla evli olmaması gerekir. İddiaya girilecekse eğer bu teklifin karşıdaki kişi tarafından kabul edilmiş olması gerekir ya da “Bunu sana veriyorum” dendiğinde karşıdakine bir şey verilmelidir. Sonuç olarak bir edimin gerçekleşmesi için gerekli olan diğer eylemler de gerçekleşmeli ve koşullar bu eylem için uygun olmalıdır (Austin, 2017: 44-48).

Edimsellik Koşulları

Felsefenin varsayımına göre bir şey söylemek her zaman bir şey bildirmektir fakat daha önce verilen örnekler dilbilgisel olarak bildirim gibi görünseler de bildirimin temel özelliği olan “doğru” ya da “yanlış” olma özelliğini taşımamaları yönünden bildirimlerden ayrılırlar. “Evet (X’i eşim olarak kabul ediyorum.)” sözleri söylenirken evlenmekte olduğu aktarılıyor değildir, evlenilmektedir. Bu konuyla ilgili Austin şunu delil gösterir: Amerika’da mahkemede delil gösterme üzerine yapılan yasal düzenlemede başkasının söylediğiyle ilgili aktarım delil olarak kabul edilmez, delilin edimsel bir sözcelem olması gerekir. Çünkü delil olarak gösterilen şey

o kişinin söylediği şeyin değil kişinin eyleminin bir aktarımı olacaktır. Bu aktarım bir rivayet olabilir ve rivayetler delil olarak kabul edilmez (Austin, 2017: 49).

Eylemlerin yerindelik koşulunu yerine getirdiğini söyleyebilmek için edimselleri sözcelemenin yanında pek çok şeyin de haklılıkla ve hakkıyla yapılması gerekir. Bunların tespit edilebilmesi için de birtakım ters gitmeler sonucu eylemlerin tamamen olmasa bile belli ölçüde başarısızlıkla sonuçlandığı durumlara bakılıp bunların gruplandırılması doğru bir yöntem olacaktır. Söylenen sözcelemen yanlış değil aslında yerinde olmadığı böylelikle söylenebilir. Bu yöntemle tespit edilen örneklere *isabetsizlikler* denilmektedir. Austin'e göre bir edimselin isabetsiz olmaması için sağlaması gereken koşullar şöyledir:

(A. 1) Ortada, uyuşimsal bir etkiyi kabul gören uyuşimsal eylem olmalı, bu eylem de belli koşulları, belli kişileri, belli sözlerin sözcelemesini gerekli kılmalıdır,

(A. 2) Belli durumdaki her kişi ve koşul bahsi geçen o eyleme başvurmaya uygun olmalıdır.

(B. 1) Eylem, bu eyleme katılan herkesçe hatasız ve

(B. 2) eksiksiz biçimde yürütülmüş olmalıdır.

(C. 1) Eylemin, bu eyleme başvuranlarda belli duygu ve düşüncelerle kullanılmak üzere ya da eyleme katılanları belli biçimde davranmaya yönlendirmek üzere tasarlanması söz konusuysa; eylemi gerçekleştirecek olan kişi ya da kişiler gerçekten o duygu ya da düşüncelere sahip olmalıdır, katılımcılar o davranış biçimini göstermek niyetinde olmalıdır ve

(C. 2) sonrasında o davranış biçimini sergilemiş olmalıdır.

Bu altı kural eksiksiz olarak yerine getirilmezse edimsel sözcelem yerinde olmama özelliği gösterecektir. Fakat bahsedilen kuralların özellikleri arasında farklar vardır. A ve B maddelerindeki kurallardan herhangi biri çiğnendiğinde söz konusu edim asla yerine getirilmiş, gerçekleşmiş olmaz. Bu isabetsizliklerin tümüne *karavanalar* denir. Ancak C1 ve C2 maddelerindeki kurallara uyulmasa da söz konusu edim gerçekleşmiş fakat gerçekleşen edim suistimal edilmiş olur. Bu tür isabetsizliklerden de *sözde kalan* ya da *sahte* edimler diye söz edilir. Örneğin söz

verilen şeyi yapma niyetinde olunmadığı hâlde söz veririm denmesi ya da memnun olunmadığı hatta birinden rahatsızlık duyulduğu durumlarda karşıdaki kişiye sizi tebrik ederim denmesi sahte edimlerdir (Austin, 2017: 51-53).

Edimsellik Ölçütleri

Edimsellerin saptayıcılardan ayrılması birtakım ölçütlere bağlıdır. Saptayıcı sözcelemler doğru ya da yanlış olarak değerlendirilebilirken edimseller yerinde ve yersiz olarak değerlendirilir. Örneğin “özür dilerim” edimselinin yerindeliliğine bağlı olan olgu özür diliyor olunduğu olgusudur. “Ali koşuyor” saptayıcısının doğruluğuna bağlı olan bildirim ise “Ali’nin koşuyor olduğunu bildiriyorum” bildirimidir. Kimi zaman bildirimlerin doğrulukları yerinde olmayı gerektirebilir. Bu nedenle edimselleri saptayıcılardan tam olarak ayıran kesin bir ayırım araştırılır (Austin, 2017: 85).

Edimsel sözcelemlerde onları başkalarından farklı tutan kimi ortak dilbilgisel özellikler incelenir. Edimsellerin klasik örneklerinde fiiller *birinci tekil şahıs ve etken çatı*daydı. “X adını veriyorum”, “Bahse giriyorum”, “Evet, kabul ediyorum” gibi. Ancak akla gelen çok yaygın bir edimsel türünde ise fiilin *ikinci* ya da *üçüncü* (tekil veya çoğul) *şahıs etken çatı*da olduğu görülür. “İşbu belge ile ödeme yetkisi almış oldunuz”, “Yolcular karşıya yalnızca köprüden geçmeleri konusunda uyarılır” gibi. Temel bir dil bilgisel çekimleme olmadığı için kişi ve çatı, edimseller için temel ölçüt değildir. Bunun yanında kipin de temel bir ölçüt olarak alınamayacağı görülür. Çünkü “Sağa dönmeni emrediyorum” yerine “Sağa dön” sözüyle de emir verilebilir, “Çıkabilirsin” denilerek çıkma izni verilebilir ya da “Sağa dönmeni tavsiye ederim” yerine “Senin yerinde olsam sağa dönerdim” denilebilir. Fiilin zamanı da bir ölçüt olmaz çünkü bir maçta birine ofsayt verirken “Sana ofsayt veriyorum” yerine “Ofsayttaydın” denilebilir, başka bir zaman çekimi örneği olarak “Seni suçlu buldum” demek yerine “Sen yaptın” denilebilir. Bu durumda dilbilgisi ya da söz dağarcığı olarak tek ve basit bir ölçüt bulunamamaktadır (Austin, 2017: 88).

Ancak şimdiki zaman kipinde ve etken çatıdaki fiiller ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Çünkü edimsellerden beklenen; kişiler tarafından yerine getirilen eylemler olmasıdır yani sözcelemi üreten kişi eylemi gerçekleştiren kişi olmalıdır. Bu nedenle burada “birinci kişi”den söz edilmelidir veya bu *ben* kişisine gönderme yapılmalıdır.

Bu göndermeler iki şekilde olabilir; sözcelem sözlü ise sözcelemede bulunan kişinin o kişi olması yani sözcelemin kaynağı olması yoluyla, sözcelem yazılı ise metni yazanın metnin sonuna yazdığı imzası yoluyla. Eylemi gerçekleştiren *ben* kişisi bu yollarla metne dahil olur ve edimsellerin bir ölçütü bu yolla yerine getirilebilir. Edimsel olan sözcelemlerden beklenen fiilin birinci tekil kişi şimdiki zaman kipinde ve etken çatılı biçimine dönüştürülebilmesi, geliştirilip böyle biçime getirilebilmesi, çözümlendiğinde bu biçimiyle görülebilmesi ya da bu biçimde yeniden düzenlenebilmesidir.

“Dışarı”, “Seni oyundışı ilan ediyorum”a denktir.

“Suçlu”, “Seni suçlu buldum, addediyorum”a denktir.

“Uçurumun tehlikeli olduğu üzerine uyarıldın”, “Ben, Ahmet İlhan, seni uçurumun tehlikeli olması konusunda uyarırım” ya da

Bu uçurum tehlikelidir.

(İmza) Ahmet İlhan

sözcelemine denktir. Sözcelemlerdeki bu genişletmeler edimsel sözcelemler olduklarını hem de hangi edimin gerçekleştirildiğini belirttik hâle getirir. Bu belirttik edimsellerin birinci tekil kişi kullanımı ile diğer şahıs çekimlerindeki kullanımı arasında bir asimetri vardır. Örneğin “bahse girerim” farklı zaman çekimlerinde kullanıldığında, “bahse girdim, bahse giriyor”, edimsel değildir ama bahse girerim ben tarafından ya da üçüncü bir şahıs tarafından kullanıldığında bir edimseldir. Ben “bahse girerim” dediğimde ya da bir başkası “bahse girerim” dediğinde bu sözün sözcelendiği bildiriminde bulunulmaz bahse girme edimi yerine getirilir. “O bahse giriyor” sözü sözcelenirse bahsi geçen kişinin bu edimi gerçekleştirdiği konusunda betimlemede bulunulmuş olunur. Belirttik edimsel olmayan fiillerde bu asimetri genellikle ortaya çıkmaz. Örneğin “Yüzerim” ile “O yüzer” arasında öyle bir asimetri yoktur. Yine de birinci tekil şahıs şimdiki zaman bildirme kipinde çekimlenen etken çatılı her fiil cümlesi her zaman edimsel bir sözcelemdir denilemez (Austin, 2017: 91-92).

Düzsöz Edimi, Edimsöz Edimi ve Etkisöz Edimi

Austin görüşlerinde temel olarak bir şey söylemenin bir şey yapmak olduğunu savunur. Bir şey söylemek bir şey yapmaktır dendiğinde bir şey yapmakla kastedilen birtakım sesleri belli bir anlamla, belli bir işlem ve göndermelerle sözcelemektir. Austin, söylemlerle yapıp edilen işlere *edimsöz edimi* ya da *edimsözler* der ve onları beş başlığa ayırır. İlki, yapılanlarda belli kararlar verilir: Hakemlerin maçlarda ya da yargıcın bir mahkemede karar vermesi buna örnektir. İkincisi, kişi gücünü, yetkisini ya da hakkını kullanır: Atama yapar, emir verir, birine bir şey yapmasını söyler. Üçüncüsü, yükümlülükler ve sorumluluklar alınır: Bir davranışı gerçekleştirmeye ya da gerçekleştirilmeye yönelik söz verilir. Dördüncüsü, tutum ve davranış sergilenir: Özür dileme, kutlamada bulunma, saygı sunma, beddua etme buna örnektir. Beşinci olarak da konuşmalar sırasında yapılanlar gelir: Yanıt vermek, kabul etmek, reddetmek gibi (Austin, 2017: 117).

Austin edimsel sözcelemleri edimsel olmayanlardan ayırmak için belli yollar dener. Bunlardan ilki dilbilgisel bir ayırmadır ancak bu ayrımı sağlayacak mutlak ölçüt bulunmadığını bildirir. Sonraki denemesi *ilkel* ve *belirtik* ayrımı olacaktır. Bu ayırmada ilkel edimsellerin belirtik olanlardan türetilbileceği sonucuna varır. Ancak bu ayırmadaki belirtik edimseller de gözlemleyicilerden ayrılma konusunda kolaylık sağlamamaktadır. “*Kedinin masanın üzerinde olduğunu söylüyorum.*” sözcelemi edimsel olmanın bütün gereklerini yerine getirmektedir ama aynı zamanda gözlemleyici olmanın bütün gereklerini de yerine getirmektedir.” (Searle, 2000: 17). Sonuç olarak bir şey betimlenirken de bildirimde bulunurken de bir şey yapılır; bu yüzden her bildirim öncelikle bir edimseldir.

Düzsöz edimi üç katlı bir edimdir; seslendirme, dillendirme ve anlamlandırma edimlerinden oluşur. Seslendirme, bir edimi oluşturan her sesin çıkarılmasıdır, seslendirilen şeye *seslem* denir. Dillendirme, bir dilin söz varlığındaki ses bütünlerinin o dilin kuralları içinde, gerekli vurgu ve tonlamayla ve o dilin dilbilgisi kurallarına uyarak arka arkaya söylenmesidir. Bu söylem ile ortaya çıkan şey *dillendirimdir*. Anlamlandırma edimi ise bir üretim sürecidir. Dildeki ses bütünlerinin bir şeyi anlatmaya çalışması, ona göndermede bulunmasıdır. “Kedi paspasın üzerinde” sözcesini kuran kişi kedi diyerek evde bulunan belli bir kediye, paspas diyerek de kapının önündeki paspasa gönderme yapar; kedinin paspasın üzerinde olduğunu

söylemesi ile de içinde bulunulan zaman dilimi içinde bu olayın gerçekleşmekte olduğu yani o anda bahsedilen paspasın üzerinde gönderme yapılan kedinin bulunduğunu anlatmaya çalışır (Searle, 2000: 18).

Bu üç edim için şu noktalara dikkat etmek gerekir: Dillendirme edimi seslendirme edimini gerektirir. Bir başka deyişle, bir kişi dillendirme ediminde bulunuyorsa seslendirme ediminde de bulunuyor demektir. Ancak bunun tersi doğru değildir. Bir hayvan ‘g’, ‘e’, ‘l’ seslerini kusursuzca sıralasa onun dillendirme ediminde bulunduğu söylenemez. Başka bir husus, dillendirme edimi başkası tarafından taklit edilebilen ve yinelenen bir edimdir. Bir kişi bir başkasının söylediği tümceyi aynı tonlamayla, aynı vurguyla ve jest ve mimikle söyleyebilir. Ama anlamlandırma edimi taklit edilemez sadece aktarılabilir. Biri “Kedi paspasın üzerinde” diye bir anlamlandırma yaparsa başkası bu edimi “Kedinin paspasın üzerinde olduğunu söyledi” biçiminde başkasına aktarabilir. Aynı dillendirme farklı bir zamanda veya farklı bir mekânda farklı bir gönderme için sözcenebilir. Örneğin bir iletişim sürecinde Zeynep’in odada olmadığı, başka bir iletişimde de Ahmet’in odada olmadığı yönünde kullanılabilir. Böyle bir durumda yapılan anlamlandırma diğer kullanımlarla aynı anlamlandırmaya sahip değildir. Bunun yanında belli bir şeyi anlatmak için kurulan ve o şeye göndermede bulunan iki farklı sözce yani iki ayrı dillendirme yapıldığında iki eş anlamlandırmadan ve iki eş anlamlandırma ediminden söz edilmez yalnızca anlamlandırmada eşdeğer edimlerden söz edilebilir (Searle, 2000: 19-20).

Dillendirme dilin birimidir, belli bir bozuk dillendirme *saçmadır, anlamsızdır*. Anlamlandırma konuşmanın birimidir, bozuk bir anlamlandırma *bulanıktır, hükümsüzdür* (Austin, 2017: 119-120).

Edimsöz edimi, düzsöz ediminde bulunan kişinin yerine getirdiği bir edimdir. *Kedi paspasın üzerinde* sözcesinde yerine getirilen bir bildirme edimidir, *Ayla sizinle mi?* sözcesinde yerine getirilen edim soru sorma edimidir, *duvar yıkılacak* derken gerçekleştirilen uyarma edimidir; farklı sözceler söylerken bilgi verme, yalvarma, randevu verme, emretme, ilan etme vb. edimlerinin gerçekleştirildiği görülür. Austin’e göre bunlar iletişim ortamında üretilen tümcelerin *edimsöz güçleridir*. Düzsözde sorun anlam ve anlatmaya çalışmak iken edimsözde ise güç sorunu olarak ortaya çıkar.

Anlam ve gücün birbirinden ayrılması gerektiği savunulur. Austin edimsöz güçlerini belli başlıklar altında toplar fakat edimsöz edimlerinin sayısının binlerce olduğu görüşündedir (Searle, 2000: 20).

Etkisöz edimi ise kişilerce düzsöz ediminde bulunulurken gerçekleştirilen edimsözler sonucunda iletişim ortamının alıcı kişi ya da kişilerinin düşünceleri ve eylemleri üzerinde isteyerek veya istemeyerek birtakım sonuçlar oluşturmaktır. Örneğin, kocası öldürülen bir anne oğluna silah uzatır ve “O adamı vur” der. Bu örnekte annenin ‘o adam’ ile kastettiği kocasını öldüren kişidir, ‘vur’ ile oğlunun bu kişiyi öldürmesini anlatmak ister. Bu, annenin düzsöz ediminde bulunmasıdır. Ancak anne belirtilen sözcelemi söylerken oğluna o kişiyi öldürmesini de buyurmaktadır. Bu ise onun edimsöz edimidir. Ancak bunların dışında anne, oğlunun üzerinde psikolojik bir baskı oluşturup oğlunun o adamı öldürmesini sağlayabilir. Olay bu eylemle sonuçlandığında ise annenin gerçekleştirdiği etkisöz edimi olur (Searle, 2011: 23).

Bahsedilen örnekte verilen, konuşan kişinin karşısındakinin duygularını, eylemlerini isteyerek etkilemesinin bir örneğidir. Ancak konuşan kişinin istemeden gerçekleştirdiği etkisözler de vardır. Bunların yanında kimi etkisözler istenilen amaca ulaşamaz. Bir kişi karşısındakini yaptığı eylemden vazgeçirmeye çalışır ama eylemi gerçekleştiren kişi bundan vazgeçmeyebilir. Austin bunun sebebini etkisözlerin edimsözlerden farklı olarak uyuşma yani ortak karara dayanmayan edimler olmalarına bağlar. Austin’e göre edimsöz edimleri, düzsözlerin bir sonucudur ama etkisözler öyle değildir. Yine de etkisözler düzsöz ya da edimsözlere dolaylı gönderimler yapar veya hiç gönderme yapmaz.

- (A) Düzsöz: Bana “Bunu yapamazsın” dedi.
- (B) Edimsöz: Benim onu yapmama itiraz etti.
- (C. a) Etkisöz (dolaylı gönderim): Beni önledi, bana engel oldu.
- (C. b) Etkisöz (gönderme yok): Aklımı başıma getirdi.

Kısaca düzsöz edimi, kesin anlamı olan ve gönderimi bulunan bir cümlenin ifade edilmesidir. Anlamı ne olursa olsun bir sözce oluşturulursa düzsöz edimi gerçekleşir. Edimsöz edimi; işlevselliğe dayalı bir iletişim kurmaya yönelik anlamlar barındıran,

cümleyi söylerken o sözcenin uzlaşımsal alanını da çağrıştıran ifadelerdir. Etkisöz ise cümle kurarak muhatabın üstünde o sözün yarattığı etkinin görülmesidir (Korkut ve Onursal Ayırır, 2016: 148).

Bu üç edimin genel özellikleri dışında belli noktalara dikkat çekmekte fayda var. “O şeyi söylerken onu uyarıyordum” ile “O şeyi söyleyerek onu şaşırttım, durdurdum” birbirinden ayrılmalıdır. Dolayısıyla yapılan eylemler ile onun etkileri arasında bir sınır çizilmelidir. Edimsöz ediminin başarılı bir biçimde yerine getirilmesi için düzsözün anlamının ve gücünün alıcılar tarafından kavranması gerekir. Etkisözün başarılı olması demek olayların doğal seyrinde değişiklikler olması demektir. Etkisöz edimiyle edimsözün sonrasında ortaya çıkan karakteristik etkiler olarak da karşılaşılabılır. Uyarma edimi, sonrasında alarma geçme etkisözünü gerçekleştirir ve devamında gelen endişelendirme etkisözüne de yol açabilir. Bir edimsöz sözcelenir, gerçekleşir sonrasında başka bir edime de sebep olabilir. Uyarmak edimi devamında vazgeçirme edimini yaratır, asıl amacı vazgeçirmek edimi olan “Yapma” sözceleni devamında endişeye sevk etme edimini doğurabilir. Bir şeyi yapma edimi ile o şeyi yapmaya girişme edimi birbirinden ayrılmalıdır. Edimler birer eylem olduğu için yapmak niyetinde bulunduğu hâlde bu etki oluşamayabilir, yapma niyetinde olunmadığı hâlde birtakım yanılgılar sonucu bir eylem gerçekleşebilir. Yine eylem oldukları için baskı altında yapmak ile hiç yapmamak ya da kusursuz yapmamak da söz konusu olacaktır (Austin, 2017: 124-126).

2.2.3. Searle ve Söz Edimleri

Edimsöz Edimleri Taksonomisi

Taksonominin amacı edimsözlere açıklamalı bir sınıflandırma getirerek onları kategorilere ayırmaktır. Bu kategoriyi oluşturabilmek için Searle kaç tür edim olduğu sorgulamasını yapar. Edimsözler arasındaki ayrımı belirleyemememin temel sorunu edimsözel fiiller ile edimsöz edimlerinin birbiriyle karıştırılmasıdır. Bu ikisi arasında temel fark şudur, edimsözler ayrı ayrı dillerin değil dilin parçasıdır. Edimsözel fiiller ise İngilizce, Fransızca, Türkçe gibi belli dilin parçasıdır. Edimler arasındaki farklar on iki başlık altında toplanabilir (Searle, 2011: 21).

1. Edimin amacındaki farklılıklar: Birine bir şey yaptırma isteği, bir nesneyi ya da olayı betimlemek, yükümlülük altına girmek edimsözel amaçlardandır.

2. Söz yani içerik ile dünyanın birbirine uydurulması arasındaki farklar: Bazı edimsözler amaçlarının gereği olarak sözcelemi dünyaya uydurmak diğer edimsözler de dünyayı sözceleme uydurmak zorundadırlar. Buna market alışverişi yapan bir adamla dedektif hikâyesi örnek gösterilebilir. Elinde alışveriş listesiyle marketi gezip elindeki listedekileri tek tek alan adamın peşine takılan dedektif de bu adamı takip ederek onun aldıklarını sırayla elindeki not defterine yazar. Bu örnekte adamın yaptığı dünyayı söze uydurmakken (hareketlerini listeye göre gerçekleştirir) onu takip eden dedektifin elindeki liste sözü dünyaya uydurması sonucuyla oluşur. Ricalar, ant içmeler, verilen sözler sözden dünyaya uydurma doğrultusunda bildirimler, açıklamalar, kesinlemelerdeki uydurma dünyadan söze doğru bir doğrultuya sahiptir. Bu doğrultular her zaman ereğin bir sonucudur.

3. Sözle belirtilen ile ruhsal durum arasındaki farklar: Bir fikri iddia eden, kesinlemesinde bulunan kişi o fikre olan *inancını* belirtir, bir şey yapma andı içen, sözü veren, tehdidi eden kişi *niyetini* belirtir, özür dileyen bir kişi gerçekleştirdiği davranıştan dolayı *duyduğu üzüntüyü* belirtir.

4. Edimsöz amacının sunulma gücü veya şiddetindeki farklar: Öneri yapmak ile ısrar etmek örneğin, her iki edimin amaçları aynı olsa da şiddetleri farklıdır.

5. Edimsözleri kuran kişiler ile dinleyenlerin konumları veya görevlerindeki farklılıklar: Bir generalin bir ere söyleyeceği edim cümleleri buyruk ya da emir anlamı taşıırken erin generale söyleyeceği edim cümleleri olsa olsa talep, öneri ya da rica olabilir.

6. Konuşan ile dinleyicinin yarar durumuna göre oluşan farklılıklar: Tebrik ve başsağlığı edimleri ele alınırsa ilkinin kişinin yararına olan durumlar için gerçekleştirildiği, ikincisinin ise kişinin yararına olmayan durumlarda gerçekleştirildiği görülür.

7. Bir edimsöz gücünün önerme içeriğinde oluşturduğu farklılıklar: Örneğin bir öndeyi geleceğe yönelik ve gelecek hakkında olurken bir aktarım geçmiş veya şimdi hakkında olur.

8. Zorunlu olarak söz edimi olan edimler ile söz edimi olabileceken yerine getirilmesi zorunlu olmayan edimler arasındaki farklar: Bir sınıflandırma yapılırken A ve B olarak sınıflandırıyorum denilebileceği gibi bu sözce dile getirilmese de sınıflandırma eylemi yerine getirilip geçilebilir. Bir bina yüksekliği hakkında yapılan tahmin ya da birinin sarhoş olduğu çıkarım için de birer söz edimi zorunlu değildir.

9. Yerine getirilmiş olması için birtakım dil dışı kurumları zorunlu kılan ve kılmayan edimler arasındaki farklar: Birini suçlu olarak duyurmak, birine kırmızı kart gösterip oyundan atmak veya savaş ilan etmek için bahsi geçen edimlerin sözcelenmesi yeterli değildir. Kişilerin ilgili kurumlarda bir yere sahip olmaları gerekir.

10. Edimsöz fiillerinin karşıladığı edimsel kullanımın olduğu ve olmadığı edimler arasındaki farklar: Edimsöz fiillerinden söz vermek, emretmek gibi çoğu fiilin edimsel kullanımları vardır. Ancak övünüyorum ya da tehdit ediyorum diyerek övünmek ya da tehdit etme edimlerinde bulunulamaz. “Her edimsöz fiili, edimsel fiil değildir.” (Searle, 2011: 22-29).

Dolaylı Söz Edimleri

Dolaylı söz edimlerinde konuşan kişi dinleyiciye, dinleyicinin çıkarımda bulunmasının yanında ortak yaşantılarında paylaştıkları dilsel ya da dilsel olmayan bilgilerinden yola çıkarak söylediğinden daha fazla ileti gönderir. Bu söz edimlerinde konuşan kişi hem söylediği şeyi hem de söylediğinden başka bir iletiyi anlatmaya çalışır. Bir diyalogda “Bu gece sinemaya gidelim” teklifine karşı söylenen “Sınava çalışmak zorundayım” cevabı normal olarak sözcelendiğinde bir teklifin reddedilmesi anlamı taşımaz, cevap veren hakkında bir bildirim sunar. Ancak cevabın asıl amacı teklifi reddetmektir. Teklifi reddetme girişimine *birincil* edimsöz, buna gerekçe gösterilen bildirimde de *ikincil* edimsöz denilmektedir. İkincil edimsöz olan bir gerekçeyle birincil edimsöz gerçekleştirilir. Unutulmamalıdır ki gerekçe olarak gösterilen sözcelemler her zaman teklifi tamamen reddetme anlamı taşımayabilirler. İkincil edimsözler düz edimsözlerdir. Düz edimsözlerden birincil edimsözlerin çıkarımına dolaylı edimler denilmektedir (Searle, 2011: 59-63).

2.2.4. Edimbilim ve Türkçe Eğitimi

Çevre ile iletişim, bebeklikte başlayıp bir engelle karşılaşmadığı sürece insan ömrü boyunca devam eder. Bu iletişimin şekli çocuğun gelişim dönemlerine göre farklılık gösterir. “İletişim niyetlerinin/amaçlarının aktarılış biçimleri bebeklik döneminde sözel olmayan iletişim davranışları ile başlar ve giderek sözcüklerin biçimlenmesi ile dil, bu iletişim amaçlarına yönelik işlev görür.” (Maviş, 2013: 7). Çocuklar eğitim hayatına girdiklerinde çevre ile iletişimleri farklı bir düzene geçer, eğitim-öğretim sistemi içinde şekillenirler. Okullar, eğitim hayatına başlayan çocuklar için yeni ve bildiklerinden farklı öğrenme biçimleri oluşturur. Bu süreçte çocuklarda gelişim dönemlerine göre bilişsel, davranışsal değişimler görülür. Piaget’ye göre 0-2 yaş duygu-hareket, 3-6 yaş işlem öncesi, 7-11 yaş somut işlemler, 12 yaş ve üstü soyut işlemler dönemidir (Doğan, 2007: 162). Bebeklik döneminin ilk yarısı etkisöz evresidir. Bebekliğin ikinci yarısında edimsöz evresi ortaya çıkar. Amaçların sözle ifade edildiği düzsöz evresi ise bebek bir yaşındayken kendini göstermeye başlar (Maviş, 2013: 17). Çocuğun ilerleyen yaşlarında bu üç söz edimi aynı anda kullanılmaya devam eder. Gelişim özellikleri düşünüldüğünde ilerleyen yaşlarda, bebekliktekinin tersine dil gelişimi görülür. Daha küçük yaşlarda olan somut işlemler dönemindeki çocukların iletişimlerinde düzsöz kullanımının, soyut işlemler dönemine geçildikçe edimsöz ve etkisöz kullanımının ağırlıkta olması beklenir.

Türkçe ders kitaplarında dil kullanımları var olduğundan beri edimbilim de ders kitaplarına girmiş demektir. Bunun yanında ilerlemeci eğitim sistemi ile ön plana çıkan konuşma ve dinleme beceri alanlarının eğitimdeki önemi ile edimbilimin önemi birbiriyle bağdaştırılabilir. Çünkü edimbilim de bir ifade etme ve anlamlandırma yöntemidir. Ders kitaplarındaki metinler, etkinlikler bunlara göre şekillenmiştir. Metinler gerçek dil kullanımlarını yansıtır. Toplumun içinde ve hareket hâlinindedir, bir iletişimi gösterir bu da metinlerdeki söz edimlerinin varlığını kaçınılmaz kılar. Yapılandırmacı eğitimle birlikte ders kitaplarında uzun uzadıya verilen açıklamalar yerine resimler, çizimler, orijinal belgeler ve fotoğraflar eğitim aracı olarak kullanılmaya başlar. Ders içeriğinde yapılan bu yeni düzenleme ile dersler daha çok sözlü olarak işlenmeye başlar, öğrencilerin derse aktif katılımları öncelenir (Uslu, 2005: 41). Türkçe ders kitaplarının içeriklerindeki bilinmeyen kelimelerin anlamlarına bağlamdan ulaşma, dilbilgisi kurallarını öğrenirken verilen örnekleri inceleyerek

bunlardan genel kurallara varma, resimleri/fotoğrafları yorumlama etkinlikleri Türkçe dersinin edimbilim kullanılarak işlendiğinin ve bu bilimle ilişkisinin bir diğer örnekleridir.

Yabancılara Türkçe eğitiminde de Türkçe eğitimi yöntemlerinde olduğu gibi benzer değişikliklere gidilmiştir. Dil kullanımını temel amaç edinen yeni yaklaşımlarda yazılı ve sözlü metinler günlük yaşamdan seçilir. Günlük yaşamda karşılaşılan ve bilgilendirici metinler ders kitaplarında yerini alır. Örneğin, mektuplar, reçeteler, yemek tarifleri, telefon rehberi, kira sözleşmesi, reklamlar, gazete haberleri gibi metinler günlük yaşamdan özgün biçimiyle ders kitaplarına girmiştir. Böylece öğrenciler hem günlük yaşamda karşılaşacakları metin türlerini tanıyacaklar, hem de sözcük dağarcıklarını geliştireceklerdir (Uslu, 2005: 42). Türkçe dersi etkinliklerinde de yabancılara Türkçe eğitiminde de alıştırmalar eşleştirme, boşluk doldurma etkinliklerinin yanında daha çok anlama, kendi anladıklarını ifade etme, görsel okuma ve bunu yorumlama üzerinedir. Bahsedilen metin örneklerinin, etkinliklerin tamamı öğrencinin edimsel yorum yapmasını gerektirir. Bu etkinlikler düzenlenirken, metinler seçilirken edimbilimin göz önünde bulundurulması ve bir kriter olarak alınması eğitimin hedefini belirginleştireceği için öğretim süreci daha verimli olacaktır.

Yapılan araştırmada, somut işlemler dönemindeki 5. ve 6. sınıf öğrencileri için hazırlanan Türkçe Ders Kitapları ile soyut işlemler dönemindeki 7. ve 8. sınıf öğrencileri için hazırlanan Türkçe Ders Kitapları bu bilimsel temelde incelenmiştir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada MEB Yayınları Ortaokul 5., 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler taranıp edimbilim ölçütleri bakımından değerlendirilmiş ve bu değerlendirme sonucunda elde edilen söz edimlerini öğrencilerin anlama durumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma, iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın ilk aşamasında nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi modeli kullanılmıştır. Doküman incelemesi ya da doküman analizi, araştırılacak olan olgu ve olgular hakkındaki yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman analizi yöntemi gözlem veya görüşme gibi diğer bilimsel araştırma yöntemleriyle birlikte kullanılabilirdiği gibi tek başına bir araştırma yöntemi olarak da kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 189).

Araştırmanın ikinci aşamasında öğrencilerin okuduğunu anlama düzeylerini ölçmek için nicel araştırma yöntemi olan “Okuduğunu Anlama Testi” uygulaması yapılmıştır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Tarama yoluyla gerçekleştirilen incelemede 5., 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki yazılı metinler edimbilimsel olarak incelenmiştir. Çalışmada incelenen kaynaklar, 2018-2019 yılı eğitim-öğretim dönemi içinde MEB kurumlarında kullanılan MEB Yayınları kitaplarıdır. Bir Türkçe ders kitabı her temada yer alan dört metinle toplam sekiz temadan oluşmaktadır. Kitaplarda yer alan serbest okuma metinleri ve etkinliklerdeki metinler çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Böylece inceleme tüm sınıf düzeylerinde toplam yüz yirmi sekiz metinde gerçekleştirilmiştir. Türkçe ders kitaplarında tespit edilen sözcelemler Austin’in Söz Edimleri sınıflamasındaki düzsöz edimi, edimsöz edimi ve etkisöz edimi başlıklarına göre adlandırılmıştır. Çalışmada düzsöz yerine “a”, edimsöz yerine “b”, etkisöz yerine “c” kısaltmaları kullanılmıştır. Söz edimi cümleleri metindeki sıraya göre sıralanıp numaralandırılmıştır. Her metinde geçen toplam söz edimleri, bu edimlerden kaçının

düzsöz, kaçının edimsöz, kaçının da etkisöz olduğu sayısal bir tablo ile ortaya konmuştur. Söz konusu tablolar her kademedede tespit edilen söz edimleri listelerinin hemen ardına eklenmiştir. Tablolar yorumlanmış, söz edimlerinin yüzdeler oranları da bu yorumlarda verilmiştir.

Araştırmanın amacına uygun olan okuma ve anlama becerileri üzerine Türkiye’de yapılan çalışmalar üzerine literatür taranmış, özellikle Okuduğunu Anlama Testi uygulanan çalışmalar incelenmiştir. Test hazırlanıp geliştirilirken MEB ve ÖSYM’nin hazırladığı sınavlar taranmış, okuduğunu anlama soru kalıpları belirlenmiştir. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan okuma becerisi ve bu becerinin alt başlığı olarak verilen anlama kazanımları hedef olarak göz önünde bulundurulmuştur.

Bir önceki aşamada tespit edilen söz edimleri cümlelerinden soru hazırlanmaya uygun olanlar MEB’de görev yapan Ölçme Değerlendirme Merkezi uzmanının da görüşü alınarak seçilip ortaokul kademesine yönelik çoktan seçmeli sorular oluşturulmuştur. Her sınıf kademesi için yirmi soruluk testler hazırlanmış, soru hazırlama sürecinde sık sık uzman görüşüne başvurulmuş, sorular üzerinde ihtiyaç duyulan düzeltmeler yapılmıştır. Ders kitaplarındaki metinlerde geçen söz edimlerini anlamaya yönelik olarak hazırlanan bu testlerde soru köklerinin ya da şıkların söz edimi cümlesi olmasına özellikle dikkat edilmiştir. Uygulanan testlerin hangi söz edimini ölçtüğü, tezde Okuduğunu Anlama Testinin Uygulanması başlığı altında tablolastırılmıştır.

Geliştirilen testlerin uygulanması aşamasında COVID-19 pandemisi yaşanması sebebiyle uygulama Google Dokümanlar programı üzerinden öğrencilere ulaştırılarak gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin yaşadıkları şehri, yaş ve cinsiyetlerini yazıp şıkları ayrı ayrı işaretleyebilecekleri şekilde hazırlanan testler Türkiye genelinde Afyonkarahisar, Aksaray, Amasya, Ankara, Ardahan, Batman, Çankırı, Hakkari, Hatay, İstanbul, Kahramanmaraş, Karaman, Konya, Samsun, Sinop, Sivas ve Şanlıurfa illerinde görev yapan ortaokul öğretmenlerine ulaştırılmış, onların gözetiminde uygulanması sağlanmıştır.

Her sınıf kademesi için örneklem sayısı farklılık göstermektedir. Çalışma 5. sınıfta okuyan 85 öğrenci, 6. sınıfta okuyan 43 öğrenci, 7. sınıfta okuyan 48 öğrenci, 8. sınıfta okuyan 33 öğrenci olmak üzere toplam 209 öğrenciye uygulanmıştır. 5. sınıftaki katılımcılar 12 farklı ilden 54 kız, 37 erkek öğrenci; 6. sınıftaki katılımcılar 3 farklı ilden 32 kız 16 erkek öğrenci; 7. sınıftaki katılımcılar 9 farklı ilden 28 kız, 25 erkek öğrenci, 8. sınıftaki katılımcılar 9 farklı ilden 22 kız, 12 erkek öğrencidir.

Örneklem grubuna uygulanan Okuduğunu Anlama Testi'nin analizi, tezde Okuduğunu Anlama Testinin Uygulanması başlığı altında tablolandırılmıştır. Tabloda her soruya doğru ve yanlış cevap veren öğrencilerin sayıları, doğru-yanlış yüzdeleri yer almaktadır. Analizleri içeren bu tablolara toplam başarı yüzdeleri de eklenmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Türkçe Ders Kitaplarında Geçen Söz Edimleri

Türkçe ders kitaplarında tespit edilen söz edimi cümleleri bu bölümde sınıf düzeyi, tema ve metin isimleri başlıklarında gruplandırılmıştır. Çalışmada düzsöz edimi cümleleri “a” sembolü ile, edimsöz edimi cümleleri “b” sembolü ile, etkisöz edimi cümleleri ise “c” sembolü ile gösterilmiştir.

4.1.1. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Geçen Söz Edimleri

1. TEMA

1. METİN: OYUNCAK

1. Ne o baba, çocukluğa mı özendin?: b
2. Ne mi oynardım, neyle mi oynardım?: b
3. Acı kavun denen bir bitki vardır: a
4. Onlarla oynamasını sevmiyorum!: b
5. Anlamıyorum, niçin o güzelim kurşun askerleri plastik yaptılar?: b

2. METİN: ÇOCUKLUK

1. Bilmiyorum kim olduğumu.: b
2. Hiçbir şey sorulmasın benden: b
3. Hiç bitmese horoz şekerim!: b

3. METİN: BEN BİR ÇINAR AĞACIYDIM

1. Yuvadaki yavru kuşlar da açlıktan ölürlər.: a
2. Çınara çıkarak o yavru kuşları yuvayla birlikte indireceğim.: b
3. Besleyeceğim onları, büyüteğim.: b
4. Kanatlanmaya durduklarında da gökyüzüne bırakacağım, uçup gitsinler.: a

4. METİN: GÜNEŞİN UYUDUĞU YER

1. Affedersiniz, öyle çok yoruldum ki...: b
2. Acaba sizin üzerinizde uyuyabilir miyim?: b
3. Bir dakika bakar mısınız?: b
4. Söyleyin: b
5. Ne istiyorsunuz?: b
6. Yorgunum ve uyumak istiyorum.: b
7. Kısa bir süre için benim yatağım olur musunuz?: b

8. Hey, baksana!: c
9. Bana mı diyorsunuz?: b
10. Evet.: b
11. Çok yorgunum ve uyumak istiyorum.: b
12. Beni uyutacak yerin var mı?: b
13. Ah, tabii var, (Kabul etme) gelsene!: c

2. TEMA

1. METİN: BİLMEYEN VAR MI?

Tespit edilemedi.

2. METİN: MUSTAFA KEMAL'İN KAĞNISI

1. Aman Kocabaş, ayağını öpeyim Kocabaş,/ Vur beni, öldür beni, koma yollarda beni.: b
2. Geçer, götürür ana, çocuk mermisini askerciğin,/ Koma yollarda beni, kulun köpeğin olayım.: b

3. METİN: 15 TEMMUZ

1. Sevgili Çocuklar,: b
2. Ruhları şad olsun.: b

4. METİN: KÜÇÜK AĞA

1. Adı ne bunun ağabeysi?: b
2. Mehmet gel bakayım biraz.: c
3. Hadi, ne olur bizim bir resmimizi çek: c
4. Bak, bak Mehmet, cici: b
5. Git Çarıklı ile konuş, boşasın Emine'yi ben nikâhlarım.: c
6. Bir muayene edeyim.: b
7. Mehmet'e bak sen.: b

3. TEMA

1. METİN: GÜVERCİN

1. Kardeşlerim, (İletişime başlama) beni dinleyin!: c
2. Hep bir ağızdan bağırmayın.: c
3. Herkes kendi başına kurtulmayı da düşünmesin: c
4. Avcıya yakalanmak istemiyorsanız beni dinleyin.: c
5. Hep birlikte hareket etmeliyiz.: c
6. Peki ne yapmamız gerektiğini bize söyler misin?: b
7. Aynı anda hep birlikte kanat çırpmalıyız.: c

8. Arkadaşlar!: b
9. Ama biraz daha dayanmalıyız.: c
10. Aynı zamanda da tarlaların üzerinden uçmamalıyız.: c
11. Peki, avcının bizi takip etmemesi için ne yapmalıyız?: b
12. Tarlaların üzerinden değil de şehrin üzerinden uçmalıyız.: c
13. Zeyrek kardeş!: b
14. Cevap ver, yerinde misin?: b
15. Kimsin?: b (Bilgi sorma)
16. Benden ne istiyorsun?: b
17. Dışarı çıkabilir misin?:b
18. Sana çok ihtiyacım var.: b
19. Bizi bağlayan ağları kemirmeni istiyorum: c
20. Fare kardeş!: b
21. Önce arkadaşlarımı kurtarmanı rica ediyorum.: c

2. METİN: KARAGÖZ İLE HACİVAT – İNCELİK

1. Neşeyle izleyin siz bu perdeyi.: b
2. Yar bana bir eğlence...: b
3. Aman bana bir eğlence...: b
4. Hacivat ne bağıryorsun?: b
5. Vay benim iki gözüm, candan dostum, şekerden tatlım!: b
6. Gel aşağıya da biraz konuşalım.: c
7. Sabah sabah beni uykudan uyandırdın, (Haber verme) ne konuşacaksın?: b
8. O nasıl şey?: b
9. Sabah sabah seni görenin günü nasıl aydın olur?: b
10. Ne derler?...: b
11. Nereden geliyorsun böyle?: b
12. Ne yapayım şapka aldınsa?: b
13. Olmayanlar ne yapsın?: b
14. Canım Karagöz'üm, öyle mi derler?: b
15. Ya nasıl derler?: b
16. Güle güle kullan, başında paralansın, demek yok mu?: b
17. Hah aferin!: b
18. Biraz al: c
19. Ne bileyim ben, sen öyle öğretmedin mi?: b
20. Oduna, kömüre ne derler?: b
21. Anladık, güle güle yak, (Görüş belirtme) otur da külüne bak!: b

22. Güle güle yak, otur da külüne bak!: b
23. Ya nasıl derler?: b
24. Güle güle oturunuz, içinden hiç çıkmayınız!: b
25. Eksik olma Karagöz'üm!: b
26. Oh oh! Çok sevindim! Güle güle oturunuz, içinden hiç çıkmayınız!: b
27. Ya nasıl derler?: b
28. İnşallah ötekini de çıkarırlar!: b
29. Ya nasıl derler?: b
30. Görmüyor musunuz, utanmazlar, önünüze arkanıza baksanıza!: b
31. Görmüyor musunuz, utanmazlar, önünüze arkanıza baksanıza!: b

3. METİN: PÜF NOKTASI

1. Ustam, ben artık kendi dükkânımı açsam diyorum: b
2. Yemeğini ye!: c
3. Olmaz!: b
4. Niye ustam?: b
5. Gözünü aç!: c
6. Gözünü aç da beni dikkatle izle!: c

4. METİN: VAKİT VARKEN

1. Vakit varken dünyaya bak.: b
2. Bir duvara bir taş koy.: b
3. Çiçek kokla!: b
4. Saçlarını,/sabahın hoş meltemiyle tara.: b
5. bağırını aç güneşe bahara.: b
6. Vakit varken gel,/ (Birinden bir şey yapmasını isteme) şafakları karşılayalım,/sabahları.: b
7. Sevelim, sevilelim.: b
8. Vakit varken,/bir dal aşla.: b
9. Ne olacaksa olsun, deme.: b
10. Düşmana amansız ol,/dosta sevecen.: b
11. Vakit varken,/öyle yaşa, öyle çalış ki,/bir gün sen olmayınca,/apaçık duyumlansın,/yerinde açılan boşluk.: b

4. TEMA

1. METİN: UZAYDA BİR GÜN

1. Uluslararası Uzay İstasyonu'na hepiniz hoş geldiniz!: b

2. Burası, yeryüzünden 400 kilometre yüksekte, Dünya'nın yörüngesinde dolanan bir araştırma merkezi.: a
3. Astronotların görevi, burada çeşitli bilimsel deneyler gerçekleştirmenin yanı sıra istasyonun bakım ve onarımını yapmak.: a

2. METİN: SARIMSAK SOSLU MAKARNA

1. Neden acaba?: b
2. Fesleğen, peynir, zeytinyağı ve sarımsak, havaya yayılan bazı uçucu maddeler içerir. Bunlar burun deliğinden girer ve koku alma duyumuzu harekete geçirir.: a
3. Çam fıstığının güzel kokulu bir yağ özü vardır.: a
4. Tat ve koku alma duyuları birbirine sıkı sıkıya bağlı iki duyudur.: a
5. Dilin üstündeki tat almaya yarayan tat tomurcukları, çeşitli tatları ayırt eder.: a

3. METİN: BİR DÂHİYLE KONUŞMAK

1. Benim çalışma alanım bir üçgendir; bu üçgenin köşelerinde fizik, kimya ve matematik vardır.: a
2. Cümleleri yaptıklarını çok basite indirgese de muazzam derinliğe sahip bir insanın dünyasına girmenin keyfini çıkarmanız dileğiyle.: b

4. METİN: JULES VERNE'DEN GELECEĞE DAİR

Tespit edilemedi

5. TEMA

1. METİN: ANADOLU SEVGİSİ

1. Hele boz dumanlar çekilsin de gör: b
2. Her haftası bayram, her günü düğün: a
3. Hele yaylalara çıkılsın da gör.: b
4. Hele bir ekinler ekilsin de gör.: b
5. Karlar eriyince kırar yuları...: a
6. Hele taştan taşa dökülsün de gör.: b
7. Yolları toz, çamur, evleri kerpiç.: a
8. Kirli kabukta, o en temiz iç: a
9. Hele bir yakından bakılsın da gör.: b
10. Sevgiyi bulasın, yakına gel ki...: b
11. Gönül perdeleri sökülsün de gör: b

2. METİN: FORSA

1. Bizimkiler! Bizimkiler!: b
2. Acaba yine rüya mı görüyorsun?: b
3. Dur!: b
4. Kaç yıldır esirsin?: b
5. Nerelisin?: b
6. Adın ne?: b
7. Kaptan mıydın?: b
8. Haydi, Bey'in yanına!: c
9. Sen, Kara Memiş misin?: b
10. Aç bakayım kolunu.: c
11. Turgut musun?: b
12. Şehit olursam bunu üzerime örtün!: b
13. Vatan, al bayrağın dalgalandığı yer değil midir?: b

3. METİN: TAMBURİ CEMİL BEY ENSTRÜMANLARI ANLATIYOR

1. Bağlama Türk müziğinde yaygın olarak kullanılan telli bir enstrümandır.: a
2. Halk arasında bağlamaya “saz” da denilmektedir.: a
3. Parmaklarla çalma tekniğine şelpe denir: a
4. Lavta ve tamburda olduğu gibi sapında perde sistemi vardır.: a
5. Genellikle altta iki çelik ile bir sırma bam, ortada iki çelik ve üstte bir çelik ile bir sırma bam teli olmak üzere toplam 7 tellidir.: a
6. Mızrap benzeri tezene denilen bir araçla icra edilir.: a
7. Yörelere ve boyutlarına göre kopuz, cura, çöğür, tambura, divan sazı gibi değişik isimlerle tanınır:
a
8. Divan sazı, sazların en büyüğü, cura ise en küçüğüdür.: a
9. Haydi şimdi de “bağlamayı” çizelim.: b Yaylı sazlarımızdandır.: a
10. Karadeniz Bölgesi'nde yaygın olarak kullanılan kemençenin, rebab-keman türü yaylı enstrümanlar ile akraba olduğu sanılmaktadır.: a
11. Üç teli bulunur.: a
12. Yay yardımıyla çalınır.: a
13. Haydi, şimdi Karadeniz kemençesi çizelim.: b
14. Klasik kemençe ile karıştırılmasını önlemek amacıyla Karadeniz kemençesi ya da Laz kemençesi olarak da adlandırılmaktadır.: a
15. Mevlevî müziği başta olmak üzere dinî müzik alanında da çok önemli bir yere sahiptir.: a
16. Ney çalmak yerine ney üflemek ifadesi daha uygun bulunmaktadır: a

17. Başpare denilen, icra eden sanatkârın dudaklarına temas eden bir araç yardımıyla ses çıkartılır.: a
Parmakların yerleştirildiği yedi ses deliği bulunmaktadır.: a
18. Bu deliklerden altısı önde ve biri de arkada yer alır.: a
19. Arkadaşlar, çizgileri düzgün şekilde birleştirerek neyin şeklini daha iyi anlayalım.: b
20. Ney üfleyen sanatkârlara neyzen denilmektedir.: a
21. Günümüzde yaşayan en büyük neyzen Niyâzi Sayın'dır.: a

4. METİN: ÇOCUK DOĞRU SÖYLEDİ

1. Tez bana Aksakal'ı bulup getirin: c
2. Yaklaş bakalım Aksakal: c
3. Ötekiler tez dışarı çıksın!: c
4. Dinle Mimarbaşı: c
5. Ama Padişah'ın için bir cami yapmayı düşündün mü hiç?: b
6. Buyruğunuz başım üstündedir Devletlim: b (kabul)
7. Öyleyse iyi dinle!: b
8. Süleymaniye'nin karşısına da benim adıma bir cami yapacaksınız.: c
9. Devletlim: b (seslenme)
10. Tez hazırlıklara başlansın.: c
11. Ne var?: b
12. O hâlde nereye yapmayı düşünürsün?: b
13. Edirne mi?: b
14. E, sen ne dersin bakalım küçük: b
15. Camimizi nasıl buldun, güzel olmuş mu?: b
16. Şimdi var gücünüzle ipe asılın: c
17. Nasıl küçük, minarenin eğriliği düzeldi mi dersin?: b
18. Bu nasıl bir iştir?: b
19. Kendi elinizle ölçüp biçtiğiniz minareyi ne diye ipe çektirdiniz bize?: b
20. Ak sakallı koskoca bir mimar bir çocuğun sözüne uyar mı hiç?: b

6. TEMA

1. METİN: OKUMA KİTAPLARIM

1. Bizim gibi olun, iyilikten başka bir şey düşünmeyin: b

2. METİN: KİTABIN SERÜVENİ

Tespit edilemedi.

3. METİN: KERAMET KAVUKTA MI?

1. Hoca'm, beni bağışla!: b
2. Al götür başkasına/Yapamadım mademki.: b
3. Düşünsene azıcık!: b
4. Koca adam bilmem ki/Kavuğu niçin taşır?: b
5. Ve nasıl okuyamaz, Mektuptan iki satır.: b
6. Keramet sendeyse!/ Hadi kavuk sen oku!: b

7. TEMA

1. METİN: ANADOLU'NUN CİRİT OYUNLARI

1. Anadolu'nun geleneksel seyirlik oyunları arasında cirit oyunlarının yeri büyüktür.: a
2. Cirit oyunları, bir eğlence, bir yiğitlik ve çeviklik gösterisi, aynı zamanda bir atlı spordur.: a
3. Cirit oyunlarının tarihi çok eskilere gider.: a
4. Türkler, bu sporu binlerce yıl önce Orta Asya'da başlatmışlar, yüzyıllar boyunca bu geleneği sürdürerek Selçuklularla birlikte Anadolu'ya getirmişlerdir.: a
5. Bu yüzden cirit oyununun Anadolu'da, en azından 900 yıllık bir tarihi vardır.: a
6. Güreş gibi, cirit de millî ve geleneksel bir "ata sporu" sayılır.: a
7. Güreş, bir zamanlar "Türk gibi kuvvetli" sözüyle Türk gücünü nasıl dünyaya yaymış ve tanıtmışsa cirit oyunu da Türk yiğitlerinin binicilikteki hünerinin, çevikliğinin, cesurluğunun sembolü olmuştur.: a
8. Cirit oyununun kaynağı ve çıkışı üzerine çeşitli söylentiler vardır.: a
9. Ellerinden silahlarını alalım.: c
10. Silah yerine birer sopa verelim.: c
11. Çatışsınlar, güçlerini, savaş hünerlerini, yiğitliklerini göstereyin.: c
12. Sopaları, kim kime daha çok isabet ettirirse o taraf yenmiş sayılsın.: c
13. Yenilen yenilgiyi kabul etsin.: c
14. Böylece kan dökülmesin.: c
15. Çeviklik, iyi binicilik, güçlü atıcılık, cesurluk, bu oyunun hünerleri arasındadır.: a
16. Cirit oyununu, eski Türklerde bir savaş manevrası sayanlar da vardır: a
17. Bugün yurdumuzun çeşitli bölgelerinde cirit oyunları oynanır, ciritli yarışmalar yapılır.: a
18. Kars'ta, Erzurum'da düzenlenen şenlik ve yarışmalarda cirit oyunları başta gelir.: a
19. Türklerin ata sporu olan cirit oyunları, Asya'da ve Avrupa'da, başka milletleri de etkilemiş, ciride benzer oyunlar türemiştir.: a
20. Atlı polo oyunu bunlar arasındadır.: a
21. Bir zamanlar köy düğünlerini, davulu ile zurnası ile coşturan cirit oyunları Anadolu'nun kükrek sesi, yiğitlik, mertlik heyecanı, geleneksel seyirliğidir.: a

2. METİN: SAĞLIKLI YAŞIYORUM

1. Okulda sağlığına dikkat et!: b
2. Okuldayken Őunlara dikkat etmeliyiz!: b
3. Sıralarımızın üstünü temiz tutmak bizim görevimizdir.: a
4. Sağlığımız için tuvaletleri temiz kullanmak bizim görevimizdir: a
5. Tuvaletlerdeki musluklardan su içmemeliyiz.: b
6. Çöplerimizi çöp tenekesine atmak sınıfımızı temiz tutmanın en önemli adımıdır.: a
7. Cips, çikolata ve gazlı içeceklerden olabildiğince kaçınmalıyız.: b
8. Uyku düzenine dikkat et!: b
9. Yeterince uyumalıyız.: b
10. Ortalama uyku süresi: Yetişkinler için 6-8 saat, çocuklar için 10-12 saattir.: a
11. Sağlık açısından gereğinden az veya çok uyumak sakıncalıdır.: a
12. Bu nedenle zamanında yatağımıza girmeli ve yeterince uyumalıyız.: b
13. Zararlı maddelerden kendinizi koruyun.: b
14. Kimse boya yemek istemez, değil mi?: b
15. Sağlıklı yaşam tarzını benimse!: b
16. Unutma!: b
17. Sağlığımızı korumak için hareket etmeli ve dengeli beslenmeliyiz.: b
18. Ekran başından kalk, dışarı çık, oyun oyna!: b
19. Dengeli ve yeterli beslenin.: b
20. Bol hareket edin.: b
21. Kişisel temizliğinize ve bakımınıza özen gösterin.: b
22. Yeterince su için.: b
23. Yeteri kadar uyuyun.: b
24. Dengeli ve yeterli beslen!: b
25. Şimdi yetersiz ve dengesiz beslenmenin ne olduğuna bakalım: b
26. Yetersiz beslenme; yoksulluk, kıtlık, ihmal gibi sebeplerle ihtiyaçtan daha az besin tüketilmesidir:
a
27. Aşırı beslenmek, sürekli aynı tarz gıdaları ya da zararlı gıdaları tüketmektir.: a
28. Dört yapraklı yoncanın her yaprağındaki besinlerden yeterli ve dengeli bir şekilde yemeliyiz.: b
29. Bu nedenle çok hareket etmeliyiz: b
30. Ekran oyunları yerine açık havada oynanan oyunları tercih etmek en doğrusudur.: a
31. Kişisel bakımımız için neler yapmalıyız?: b
32. Sabah kalkınca ellerimizi ve yüzümüzü yıkamalıyız.: b
33. Gün içinde en az 6-8 defa ellerimizi yıkamalıyız.: b
34. Tuvaletten sonra, yemeklerden önce ve sonra ellerimizi yıkamalıyız.: b
35. Haftada en az 1-2 defa banyo yapmalıyız.: b
36. Tırnaklarımızı haftada en az bir kere kesmeliyiz.: b
37. Günde en az 2 defa dişlerimizi fırçalamalıyız.: b

38. Okulda, evde ve yatarken giydiğimiz kıyafetler ayrı olmalıdır.: b
39. Okul kıyafeti ya da dışarı çıktığımız kıyafet ile uyumak çok yanlıştır.: a
40. Kişisel bakımına dikkat eden biri, odasını ve masasını da temiz tutmalı.: b

3. METİN: CAZGIR

1. Vur ha vur, vur davul, baş pehlivan havası.: b
2. Çıksın Bekir, Osman, Mestanoğlu, Dülger Ahmet.: b
3. Vur ha vur, vur davul, gürlemenin sırası.: b
4. Davran bre pehlivan ha ömrüne bereket.: b
5. Ateş alsın büklüm büklüm pazındaki kudret.: b
6. Davran deli fişek, karayel fırtınası.: b
7. Vur ha vur, vur davul, dağları taşları titret.: b
8. Dile gelsin Yusuf'un, Aliço'nun hatırası.: b
9. Çıkalım hele meydana yanardağ gibi emret.: b
10. Vur ha vur davul, gök yerinden kaymalı.: b
11. Hodri meydan! Vakit tamam, peşrev tamamdır.: b
12. Ha deyince kaldırıp kaldırıp yere vurmali.: b

4. METİN: HASTA

1. Bize bir hizmet varsa yapalım: b
2. Canım, senin canın sağ olsun.: b
3. Kunduranın lakırdısı mı olur!: b
4. A, elbette!: b (onay)
5. Kolay mı?: b
6. Taze inek mayısı olsa da sıcak sıcak üstüne vurulsa, birebirdir.: a
7. Yahut çiğ bal sürmeli.: b
8. Üstüne de bolca karabiber kirli yapağı sarmalı.: b
9. Innh, eksik olmayınız: b (uğurlama)
10. Nasılsın?: b
11. Biraz rahat ettin mi?: b

8. TEMA

1. METİN: YÜKSEK EVDE OTURANIN TÜRKÜSÜ

Tespit Edilemedi

2. METİN: REÇETE

1. Kırlara çıkınız, kuzukulağı, yemlik, madımak toplayınız.: b
2. Bunlar tuzlanıp yenildiği gibi, lapası, çorbası yapılan otlardandır.: a
3. Mahalline göre daha bir sürü çeşidi vardır, ebegümece dahi bunlardandır.: a
4. Biçilmiş bir çayırın kenarından, ortasından geçiniz.: b
5. Hatta yaşınız elveriyorsa şöyle gökkubbenin altında sırtüstü yatıverip taze ot kokusunu ciğerlerinize çekiniz.: b
6. Bir küçücük derecik mutlaka bulunuz.: b
7. Derenin şırıltısını dinleyiniz.: b
8. Suları tazelenmiştir, elinizi yüzünüzü yıkayınız.: b
9. Bir pınar başında eğleşip bu tazelenmiş sudan bir güzel abdest alınız.: b
10. Pet şişeye girmemiş, klor karışmamıştır doya doya içiniz, yeni ve temiz hava ile su kılcal damarlarınıza kadar yayılsın.: b
11. Zahmet edip bir tepeye, çıkabileceğiniz yükseklikte bir dağa tırmanınız.: b
12. Şöööyle ufka doğru bakınız.: b
13. Ne yapın edin taze sağılmış keçi sütü de içiverin.: b
14. Ihlamur, papatya, hatmi, adaçayı toplayıp kurutun.: b
15. Aman dikkat, bir gül dahi koklamadan mevsimi geçirmeyin.: b
16. Hatta bununla da yetinmeyip, o katmerli güllerden edinin, bir güzel gül reçeli kaynatınız.: b
17. Kızılıktan, kuşburnudan, nardan, gülden şurup-şerbet yapılır, hepsi de aromasız, katkısız, şifa niyetine içilir, bir kenara not ediniz.: b
18. Dost ve hasta ziyaretlerini unutmayınız, yaşlıları hatırlayınız.: b
19. Onlara giderken bir deste hanımeli, bir iki sap ığde çiçeği, kır lalesi falan götürünüz.: b
20. Siz de bu zikir halkasına kendinizi katınız.: b

3. METİN: KAR TANESİNİN SERÜVENİ

1. Başından geçenleri öğrenmek istiyorsun değil mi?:
2. Evet!: b
3. Öyleyse dinle.: c
4. Anlatmaya başlıyorum: b
5. Sizce de öyle değil mi?: b
6. Ama şimdi neredeydik?: b
7. Gökyüzünü doldurabilir miydik gerçekten?: b
8. Peki, gökyüzü bulutlarla dolarsa ne olacaktı?: b
9. Ne oluyor böyle?: b
10. Yağmur damlası olmazsak ne olacağız?: b
11. Yeryüzüne dönemeyecek miyiz yoksa?: b
12. Ben yeryüzüne dönmek istiyorum.: a

13. Anladınız değil mi?: b
14. Neredeydim?: b
15. Bu suya mı, ağaca mı yoksa bir binanın tepesine mi düşecektim?: b

4. METİN: EYVAH! ORMANDA KAYBOLDUM!

1. Yardım gelene kadar ne yapacaksınız?: b
2. Düşünün bakalım,: b
3. böyle bir durumda ilk ne yapardınız?: b
4. Kaybedilen enerjiyi yerine koymak için bir an önce bir şeyler yemek gerekir.: a
5. Açın bakalım kumanyanızı.: b
6. Ancak, suyu ve yiyeceği ayarlayın.: b
7. Ormanın kendine özgü tehlikeleri vardır.: a
8. Ayılar, kurtlar, yaban domuzları ormanda yaşar. Bu hayvanlar genelde gece etkindir: a
9. Bu tür durumlarda paniğe kapılmayın.: b
10. Özellikle bir hayvanla karşılaştığınızda koşmamak için önemli.: a
11. Koşarsanız hayvanın peşinize takılma olasılığı yüksektir.: a
12. En iyisi siz hiç ormanda kaybolmayın.: b
13. Bunu bir mıknaş hâline çevirmek için durgun elektrikten yararlanın.: b
14. Yanınızda ipekli kumaş varsa çubuğu, içinde su dolu olan bir kaba ya da durgun su birikintisi üzerine koyun.: b
15. Hava kararmadan eve ulaşamayacaksanız geceyi geçirmek için uygun bir barınak bulmalısınız.: b
16. Açıklıktaysanız ateş yakmak gerekir.: b
17. Ormandaki bir gezide her olasılığa karşı yanınızda çakmak ve fener olmalı.: b
18. Ateş yakarsanız oradan ayrılırken mutlaka ateşi söndürün.: b
19. Bu serüven, kulağımıza küpe olsun.: b
20. Tek başınıza ormanda dolaşmayın.: b
21. Ormanda geziye çıkarken yanınızda yeterli su, enerji verecek çikolata gibi yiyecekler, soğuğa, yağmura karşı giyecek, güneşten koruyacak şapka, beslenme ve barınma gereksinimlerini karşılamada mutlaka bir çakı, yönünüzü bulmada pusula, hatta artık teknolojinin her yeri ulaşılır yaptığı cep telefonu olsun.: b
22. Bu durumda, ormanda kaybolma serüvenleri yalnız filmlerde mi olacak?: b

Tablo 4. 1. 1. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Söz Edimlerinin Dağılımı

Temalar	Toplam	Düzsöz	Edimsöz	Etkisöz
1. Tema:	25	3	20	2

Çocuk Dünyası				
2. Tema:				
Millî Mücadele ve Atatürk	11	-	8	3
3. Tema:				
Erdemler	69	-	52	17
4. Tema:				
Bilim ve Teknoloji	10	7	3	-
5. Tema:				
Millî Kültürümüz	67	24	34	9
6. Tema:				
Okuma Kültürü	7	3	4	-
7. Tema:				
Sağlık ve Spor	91	24	51	6
8. Tema:				
Doğa ve Evren	57	10	47	-
Toplam	331	79	191	37

5. sınıf öğrencilerinin gelişim düzeyine göre ders kitabındaki metinlerde düzsöz cümlelerinin ağırlıkta olması beklenir. 5. sınıf Türkçe ders kitabında sadece 4. temada düzsözler, edimsöz ve etkisözlerden fazladır. Beş temada düzsözlerin etkisözlerden fazla, edimsözlerden az olduğu görülür. İki temada düzsöz, üç temada etkisöz tespit edilmemiştir. Etkisözler sadece düzsöz tespit edilmeyen Millî Mücadele ve Atatürk ve Erdemler temalarında sayıca düzsözlerden fazladır. Toplam yedi temada edimsözler, düzsöz ve etkisözden daha çok kullanılmıştır.

5. sınıf Türkçe ders kitabında temalar genelinde %23,8 oranında düzsöz tespit edilmiştir. Kitaptaki toplam edimsöz sayısı, söz edimlerinin %57,7'sini oluşturur. Temalardaki toplam etkisöz sayısı, toplam söz edimlerinin %11,1'i kadardır.

4.1.2. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Geçen Söz Edimleri

1. TEMA

1. METİN: BU DA BENİM ÖYKÜM

1. Korkma, bir dene! : c (emir, sonrasında bu emir gerçekleştirilmiş)

2. METİN: ARIYORUM

1. Göreniniz, bileniniz, duyanınız var mı?: b (soru)
2. Bugünden sonra, divanda, dergâhta, bargâhta, mecliste, meydanda Türkçeden başka dil konuşulmaya!: b (emir)
3. Dolanın yurdun dört bir yanını, Çarşığı, pazarı, köyü, şehri: b (emir)
4. Fermana uyanınız var mı?: b (soru)
5. Gördüklerine, duyduklarına üzüleniniz var mı?: b (soru)
6. Tanıtımın demo, sunucunun spiker, Gösteri adamının showmen, radyo sunucusunun diskjokey, Hanım ağanın firstlady olduğuna şaşırmanız var mı?: b (soru)
7. Dükkânın store, bakkalın market, torbasının poşet, Mağazanın süper, hiper, gros market, Ucuzluğun damping olduğuna kanmanız var mı?: b (soru)
8. İlan tahtasının billboard, sayı tabelasının skorboard, Bilgi alışının brifing, bildirgenin deklarasyon, Merakın, uğraşın hobby olduğuna güleniniz var mı?: b (soru)
9. Bırakın eli, özün bile seyrek uğradığı, Beldelerin girişinde welcome, Çıkışında goodbye okuymanız var mı?: b (soru)
10. Korumanın, muhafızın bodyguard, Sanat ve meslek pirlерinin duayen, İtibarın, saygınlığın prestij olduğunu bileniniz var mı?: b (soru)
11. Sekinin, alanın platform, merkezin center, Büyüğün mega, küçüğün mikro, sonun final, Özlemin, hasretin nostalji olduğunu öğreneniniz var mı?: b (soru)
12. İş hanımızı plaza, bedestenimizi galeria, Sergi yerlerimizi centerroom, showroom, Büyükşehirlerimizi mega kent diye gezeniniz var mı?: b (soru)
13. İki katlı evinizi dubleks, üç katlı komşu evini tripleks, Köşklerimizi villa, eşğimizi antre, Bahçe çiçeklerini flora diye koklayanınız var mı?: b (soru)
14. Sevimlinin sempatik, sevimsizin antipatik, Vurguncunun spekülâtör, eşkıyanın mafya, Desteğe, bilemediniz koltuk çıkmaya sponsorluk diyeniniz var mı?: b (soru)
15. Çarpıcı, önemli haberler flash haber, Yaşa, varol sevinçleri oley oley, Yıldızları star diye seyredeniniz var mı?:b (soru)
16. Vırvırık dağının tepesindeki köyde, Cafeshop levhasının altında, Acının da acısı kahve içeniniz var mı?: b (soru)
17. Toprağımızı, bayrağımızı, inancımızı çaldırmayalım derken Dilimizin çalındığına, talan edildiğine, Özün el diline özendiğine içi yanmanız var mı?: b (soru)

18. Masallarımızı, tekerlemelerimizi, atasözlerimizi unuttuk, Şarkılarımızı, türkülerimizi, ninnilerimizi kaybettik, Türkçemiz elden gidiyor, dizini döveniniz var mı?: b (soru)
19. Karamanoğlu Mehmet Bey'i arıyorum, Göreniniz, bileniniz, duyanınız var mı?: b
20. Bir ferman yayınlamıştı. Hayal meyal hatırlayıp da sahip çıkanınız var mı?: b

3. METİN: CANIM KİTAPLIĞIM

1. Yalnız bir dakika! Şu başımdan geçeni dinlemeden acele edip kitapçıya koşmayın. Azıcık bekleyin, birkaç dakika kulak verin bana.: b (emir, rica)
2. Al bu kitabı!: b (emir)
3. Beni düşündüğün için teşekkür ederim ama istemiyorum.: a (düzsöz)
4. Neden ama sevgili kardeşim?: b (soru)
5. Beğenmiyorsan okuma.: b (emir)
6. Canım ağabeyciğim, sen nasıl olur da böyle bir kitabı bana armağan diye getirirsin?: b (soru, sitem)
7. Kitap seçmeyi bilmiyor musun?: b (soru)
8. Nasıl getirdin bunu?: b
9. Şimdi anladım.: a
10. Senden özür dilerim.: b (özür dileme)
11. Bak, şunu da kardeşine ver.: c (yerine getirilen komut)
12. Ne bileyim böyle olacağımı?: b (soru)
13. Kusura bakma.: b (özür dileme)
14. Gel, seni bir güzel öpeyim: b (emir)
15. Hemen şimdi, haydi, çabuk giyin!: c (emir)

4. METİN: CEPHANE SANDIĞINDA KİTAP (Serbest Okuma Metni)

1. Dur, biraz bekle!: c (emir)
2. Ne o, Nuri oğlum, şaşırдың değil mi?: b (soru)
3. Şaşırma, şaşırma!: b (emir)
4. İşte şimdi, cephane taşıdığımız o sandıklara kitaplarımı koy, bu sandıklarda taşınınsın.: b (emir)
5. Cephanenin yerini artık kitaplar alsın.: b (istek)

2. TEMA

1. METİN: TÜRK ASKERENİN CESARETİ

1. İmdat! Kurtarın beni, yardım edin!: b

2. Biriniz gidip Yüzbaşı'yı alıp getirsin!: b
3. Git, sen getir!: b
4. Hayır, sen getir!: b
5. Ölmek istemiyorum...: a
6. Ne gereği var?: b
7. Cesareti varsa komutan getirsin.: b
8. Çabuk getirin onu. O sizin komutanınız!: b

2. METİN: YAŞLI NİNE

1. Merhaba nine!: a
2. Merhaba!: a
3. Nereden gelip nereye gidiyorsun?: b
4. Neden sordun ki?: b
5. Sen buraların sahabı mısın, bekçisi mi?: b
6. Ne sahibiyim ne bekçisi nine...: a
7. Bu topraklar Türk milletinin malıdır, buranın bekçisi de milletin kendisidir.: a
8. Şimdi nereden gelip nereye gittiğini söyleyecek misin?: b
9. Muhtar niçin gönderdi seni nine?: b
10. Senin Gazi Paşa'dan başka bir isteğin var mı?: b
11. Töbe de Bey, töbe de!: b
12. Daha ne isteyebilirim ki?: b
13. Sağ ol paşam!: b
14. Bu anamızı alın, burada iki gün konuk edin.: c
15. Sonra köyüne götürün.: c
16. Giderken de kendisine üç inek verin, armağanım olsun.: c

3. METİN: 15 TEMMUZ

1. Unutulmamalıdır ki TBMM Kurtuluş Savaşı'nı yöneten, Türkiye'nin demokrasiye geçişini gerçekleştiren, demokratik parlamenter sistemi yıllar içinde geliştirmiş, bir milleti yokluk ve yoksulluktan alıp muasır medeniyet seviyesine çıkarmanın mücadelesini vermiş bir meclistir. : a-b
2. Darbeye direnirken vefat eden şehitlerimizi saygı, minnet ve rahmetle anıyoruz.: b
3. Yaralılarımıza acil şifalar diliyor, milletimize geçmiş olsun diyoruz.: b
4. Bu zor anında Türkiye'nin ve aziz milletimizin yanında duran, destek mesajları ileten tüm dost ve kardeş ülkeleri de buradan selamlıyoruz.: b

4. METİN: ÇANAKKALE TÜRKÜSÜ'NÜN HİKÂYESİ

1. Çanakkale Türküsü'nün hikâyesini biliyor musunuz?: b
2. Çanakkale Cephesi o kadar önemlidir ki dünya tarihini etkilemiştir.: a
3. Türk milletinin yoksulluk içinde, imkânsızlıklarla savunmaya çalıştığı topraklarında kazandığı çok büyük bir zaferdir.: a
4. Üstelik Türk askerlerinin savunduğu topraklar tüm dünya için de çok değerli topraklardır.: a
5. Bu nedenle Çanakkale'deki bu mücadele üzerine birçok türkü yakılmış ve şiirler yazılmıştır.: a
6. Türk milleti açısından bu savaşın en önemli yönü ise Türk milletine mücadele edecek gücü ve bilinci kazandırmış olmasıdır.: a
7. Millî Mücadele'nin ilk örnekleri bu cephede görülmüştür.: a
8. Mustafa Kemal Atatürk de bu cephede verdiği mücadele ile Türk milletine kendini göstermiştir.: a
9. Çanakkale Türküsü, bu önemli ve zorlu savaşta şehit olan binlerce askerimiz için söylenmiştir.: a
10. Çanakkale Deniz Savaşı henüz başlamadan önce askerler harbe hazırlanırken oluşturulmuştur.: a
11. Çanakkale yöresinde söylenen bir aşk türküsünün üzerine savaşla ilgili sözler ilave edilmiştir.: a
12. Seyfullah isimli bir öğrenci, İstanbul'da yaşayan annesine 29 Eylül 1914 tarihinde bir mektup yazmıştır.: a
13. Mektubunda, "Birkaç günden beri Çanakkale sokaklarından askerler geçiyor. 'Çanakkale içinde aynalı çarşı / Anne ben gidiyorum düşmana karşı' şarkısını söylüyorlar." ifadeleri yer almaktadır.: a
14. Savaşın öncesinde bu türkü doğmuş, savaş sırasında askerler tarafından söylenmiştir.: a
15. Savaş bittikten sonra da askerlerin geri döndüğü toprakların hepsine bu türkü askerlerin ağzında gitmiştir. : a
16. Anadolu'nun her yöresinde, dönemin bütün Osmanlı coğrafyasında Çanakkale Türküsü söylenir.: a
17. Günümüzde de bu türkü dilden dile aktararak söylenmeye devam etmektedir.: a

3. TEMA

1. METİN: AZİZ SANCAR

1. Benim hikâyemi öğrenmek ister misin?: b
2. Onun için ne pahasına olursa olsun okuyacaksınız!: c (annesinin sözünü tuttukları için gerçekleşmiş)
3. Bu gizemi çözmek için biyokimya alanında bilimsel araştırmalar yapmalıyım.: b
4. Burada Türk öğrencileri ve akademisyenleri kalır.: a
5. Onlara yardımcı olunur.: a
6. Onlara yardımcı olunur.: a
7. Türk Evi'nde Türk kültürü ile ilgili çeşitli sunular yapılır.: a
8. Biliyorsunuz DNA, tüm canlıların, insanların, hayvanların, bitkilerin yapı taşıdır.: a
9. DNA'mızda bazen zararlı ultraviyolelerle, bazen kimyasallarla bozulmalar olur.: a
10. Hücreler, bozulan DNA'yı tamir eder.: a
11. Bu bozulmaları tamir eden birkaç tane de mekanizma vardır.: a
12. Bu bakımdan ana vatanıma minnettarım.: b
13. Yurt dışında "Türk'üm!" dersiniz saygı görürsünüz.: a
14. Kim olduğunuzu unutmayın!: b
15. Türk olduğunuzu unutmayacaksınız!: b
16. "Ben Türk'üm!" dediğinizde kendinizle gurur duyacaksınız ki karşınızdaki kişi de size hürmet gösterecek!: a
17. Bilim öğrenmek için yurt dışına gidin.: b
18. Ama ülkenize dönün.: b
19. Kendi ülkenize dönün!: b
20. Kavgayı değil, birbirinize sevgi ve saygı ile davranmayı tercih edin.: b
21. Ülkenize ve milletinize ışık olun.: b
22. Şunu unutmayın ki: b
23. Türkiye'nin güçlü olması, kalkınması, daha da gelişmesi ve insanların mutluluğu ancak bilim ve teknolojiyle olacaktır!: a
24. Ama şunu unutmamalısınız ki başarının sırrı zeki olmaktan çok hedefine odaklanmak ve çok çalışmaktan geçer.: b

2. METİN: İNSANLAR ZAMANI ESKİDEN NASIL ÖLÇERDİ? (Serbest Okuma Metni)

1. Bir an için çevrenizde hiç saat olmadığını düşünün.: c
2. Yatma zamanını, okula gidiş zamanını bilemezsiniz değil mi?: b
3. Şimdi de çok ama çok uzun yıllar öncesine uzanalım.: b

4. İnsanlar bugün kullandığımız saatler henüz icat edilmemişken zamanı nasıl ölçüyordu dersiniz?: b

3. METİN: TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI

1. Sevgili çocuklar: b

4. METİN: ATATÜRK'ÜN GEOMETRİ KİTABI

1. Nokta, çizgi, doğru, düzlem... Üçgen, dörtgen, kare, daire... Tüm bu terimler geometriyle ilgili.: a
2. Geometri ne demek? Nasıl ortaya çıkmış?: b
3. Tarihteki ilk geometri kitabını kim yazmış?: b
4. Peki, Atatürk'ün de bir geometri kitabı yazdığını biliyor musunuz?: b
5. Bu büyük devlet adamı aynı zamanda usta bir öğretmen.: a
6. Devlet adamı, öğretmen, lider, asker, düşünür, konuşmacı... Atatürk'ün pek çok yönü var.: a
7. Siz, onun en çok hangi yönünden etkileniyorsunuz?: b
8. Kendinize hangi yönlerini örnek alıyorsunuz?: b

4. TEMA

1. METİN: VERMEK ÇOĞALMAKTIR

1. Teşekkür ederim.: b

2. METİN: SEVGİ DİYEN ÇAĞLAR AŞAR

1. Kılıcımı koy kınına,
2. Yüreğinle yürü dostum.: b
3. Şu dünyanın her yanına
4. Yüreğinle yürü dostum.: b
5. Her adımın kor olsa da
6. Yanmak sana yâr olsa da: b
7. Bu yolculuk zor olsa da
8. Yüreğinle yürü dostum.: b
9. Nadanlara kulak asma,: b
10. Gariplere sakın küsme,: b
11. İnsanlıktan ümit kesme,: b
12. Yüreğinle yürü dostum.: b

13. Selam sevgi seherine,: b
14. Başla gönül seferine,: b
15. Karanlığın üzerine
16. Yüreğinle yürü dostum.: b
17. Nice fikir yorgun düşer,: b
18. Göz yorulur, akıl şaşar,: b
19. Sevgi diyen çağlar aşar,: b
20. Yüreğinle yürü dostum.: b

3. METİN: GÜMÜŞ KANAT

1. Kemal, düşersin!/: c
2. Baba: a
3. Hani, kuş nerede?: b
4. İşte!/: b
5. Tamam: b
6. Uçacak hâle gelinceye kadar buna bakmak lazım Kemal.: c
7. Sonra azat edersin.: b

4. METİN: SIR TUTAMAYAN AT BAKICISI

1. Haydi, seninle atlarımızı yarıştıralım.: c
2. Bakalım hangimizin atı geçecek: b
3. Böylelikle senden tam bir sadakatle sırrımı tutmanı ve vereceğim hizmetleri yerine getirmeni istiyorum.: b
4. Padişahım sizin için gereken neyse yaparım.: b
5. Siz sadece bana yapmam gerekeni söyleyin yeter: b
6. Dinle öyleyse: c
7. Seni kardeşimin durumunu gözlemen için görevlendiriyorum.: b
8. Onunla ilgili her şeyi bana bildirmeni istiyorum.: c
9. Bu süre içinde atlarla çok fazla ilgilenme.: c
10. Senden sadece bu işte çalışmanı istiyorum.: c
11. Alın artık şu düşük ahlaklı adamı huzurumdan: c

5. TEMA

1. METİN: MERAK ETTİKLERİMİZ

1. Galaksiler, uzayın derinliklerinde bizden çok uzaklarda, milyarlarca yıldızdan oluşan topluluklardır.: a

2. Işığa böyle bir şey olursa buna “kızıla kayma” denir.: a
3. Ve galaksilerin ışıkları kızıla kayıyorsa galaksiler bizden uzaklaşıyor demektir.: a
4. Eğer bugün tüm galaksiler birbirinden uzaklaşıyorsa bu da geçmişte bir zaman hepsinin tek bir noktada, bir arada bulduklarını gösterir.: a
5. Dünya’daki yaşamın kaynağı Güneş’tir: a
6. O, inanılmaz bir enerji topu ve saniyede 4 milyon ton yakıt tüketiyor.: a
7. Güneş’in merkezi yaklaşık 16 milyon santigrat derece sıcaklıkta olduğu için burası hidrojeni helyuma çevirecek kadar sıcaktır.: a
8. Güneş’in başlıca işlerinden biri yeni atomlar üretmektir: Güneş Sistemi’nin bütünü ışığıyla aydınlatan, atom üreten bir makine.: a
9. Güneş gibi yıldızlar da yaşamlarının çoğunu hidrojeni yakıp helyuma dönüştürmekle geçirir.: a
10. Aslına bakarsanız yıldızlar yakıt olarak karbon, neon, oksijen ve silikonu bile kullanabiliyor.: a
11. Ama dert etmeyin.: b
12. Unutmayın, yıldızlar aslında hiç ölmez.: b
13. Küçük yıldızlar milyarlarca yıl yaşarlar.: a
14. Ve bu ufaklıklar, yakıtları tükendikten sonra uzun süre parıldamaya devam ederler.: a
15. Küçük yıldızların bu evredeki hâllerine “beyaz cüce” denir.: a
16. Büyük yıldızlar bir süpernova patlamasıyla patladıktan sonra ya kara deliklere ya da nötron yıldızlarına dönüşürler.: a
17. Ne acayip değil mi?: b

2. METİN: AFYON

1. Hadi çikalım yola, hızlıca varalım Afyon’a!: b
2. Bunları unutmuyoruz!: b
3. Çocuklar biraz yorulduk, şimdi merkeze gidelim, size bir sürprizim var!: b

3. METİN: SU KİRLİLİĞİ

1. Dünyadaki suların yaklaşık %2’si içilebilir tatlı sudur: a
2. Su kirliliği, genel olarak insanların neden olduğu etkenlerden dolayı suların kalitesinin azalması veya kullanılmaz hâle gelmesidir: a
3. Zararlı maddeler suyun niteliğini bozacak miktar ve yoğunlukta suya karıştığında kirlilik meydana gelir.: a

4. Konutlar, endüstri kuruluşları, termik santraller, gübreler, kimyasal mücadele ilaçları, tarımsal sanayi atık suları, nükleer santrallerden çıkan sıcak sular ve toprak erozyonu gibi süreçler ve maddeler su kirliliğini meydana getiren başlıca sebeplerdir.: a
5. Bunların hepsi doğrudan doğruya veya dolaylı olarak canlı ve cansız varlıklara zarar verir.: a
6. Kirliliği; deniz, göl ve nehirlerdeki canlıları olumsuz etkiler.: a
7. Kirliliği doğrudan kullanan insanlar koleraya, dizanteriye, ishale ve bağırsak hastalıklarına yakalanırlar.: a
8. Sanayi tesislerinden bırakılan yağlı atıklar, suların yüzeyini kaplayarak oksijenin suya geçişini engeller.: a
9. Oksijen yetersizliğinden suda yaşayan canlılar yok olur.: a
10. Kirlenmiş tatlı suların içme suyu olarak kullanılması sonucunda salgın hastalıklar meydana gelebilir.: a
11. İçme suyu problemi oluşur.: a
12. Ayrıca akarsu, göl ve denizlerin kirlenmesiyle buralarda yaşayan çeşitli hayvan ve bitkiler zarar görür.: a
13. Oksijen ve güneş ışığı suyun kokusunu giderir, bazı mikropları öldürür.: a
14. Bazı kimyasal maddeler suyun üstüne serpilerek suda asılı bulunan maddeler dibe çöktürülür. Bu, süzme suyun filtrelerden geçirilerek bulanıklığın giderilmesi için yapılır.: a

4. METİN: ŞİMŞEKLER VE YILDIRIMLAR

1. Ne o? Yoksa siz, şimşeklerin ve yıldırımların aynı şeyler olduklarını mı sanıyordunuz?: a
2. Ancak bu kıvılcımın boyu neredeyse 8 kilometre kadardır.: a
3. Hızı ise saniyede 150.000 km'dir.: a
4. Bu hız, ışık hızının yarısına yakındır.: a
5. Bir şimşegin yaydığı ışık, 10 milyon tane 100 wattlık ampulün yaydığı ışıktan daha güçlüdür.: a
6. Tek bir şimşegin yaydığı enerji dahi Amerika'daki tüm elektrik santrallerinin ürettiği enerjiden daha fazladır.: a
7. Dakikada 2000 adet şimşek çakmaktadır.: a
8. Bunun senede kaç şimşek ettiğini de bir zahmet siz hesaplayın!: b
9. Bulutlar arasında atlayıp sıçrayan dev elektrik kıvılcımlarına şimşek denir.: a

6. TEMA

1. METİN: ANADOLU

1. Osmanlılar unutmasın soyunu: b

2. METİN: TARHANANIN ÖYKÜSÜ

1. Kış aylarında sofralarımızın vazgeçilemez çorbalarından olan tarhananın öyküsünü merak ettiniz mi?: b
2. Dilimize Farsçadan geçmiş bir kelime olan tarhana, Orta Asya, Balkanlar ve Anadolu'da çeşitli yapım şekilleriyle farklılıklar gösteren besleyici bir gıdadır.: a
3. Tarhana çorbası çok eski geleneklerimizden biridir.: a
4. Türkiye'de de yörelere göre farklı tarhana hazırlama biçimleri görülür.: a
5. Ana malzemesi olan yoğurdun çeşitli malzemeler eklenerek kurutulması ile elde edilir.: a
6. Yurdumuzda en ünlü tarhanalar Uşak, Ankara, Kahramanmaraş, Malatya ve Denizli bölgelerinde yapılanlardır.: a
7. Hatta ihraç edilen Maraş tarhanasının önemli bir pazar payı da vardır.: a
8. Bu arada bekleme süresi tarhananın türünü belirler.: a
9. Uzun süre saklanabilme özelliği de tarhanayı vazgeçilmez gıdalarımızdan biri yapmaktadır.: a
10. Türkiye'de üretilen tarhanaların büyük çoğunluğu evde yapılmaktadır.: a
11. Son yıllarda endüstriyel üretim de başlamıştır.: a
12. Ortak değerlerimizden biri olan bu gıdayı korumak, kültürel ve ticari açıdan da önem taşımaktadır.: a
13. Bir kabin içine tarhanayı ve 1 çay bardağı soğuk suyu koyup iyice karıştıralım.: b
14. Tencereye tereyağını koyup eritelim.: b
15. Üzerine salçayı ilave edip kavuralım.: b
16. Sonra su ile açtığımız tarhanayı ilave edip karıştıralım.: b
17. Daha sonra içine 2 su bardağı sıcak suyu ilave edip karıştıralım.: b
18. Kaynayana kadar sürekli karıştırarak pişirelim.: b
19. Kaynayınca kısık ateşe alıp 15-20 dakika daha pişirmeye devam edelim.: b
20. Kalan 4 bardak sıcak suyu, çorba koyulaştıkça yavaş yavaş ilave ederek karıştıralım.: b
21. Suyun hepsini birden ilave ederseniz çorbanın kıvamını yakalayamazsınız.: b
22. Son olarak üzerine naneyi, pul biberi ve tuzu ilave edip biraz daha kaynatalım.: b
23. Tarifimiz 4 kişiliktir.: a
24. Tarhana çorbamızı sıcak sıcak servis yapalım.: b
25. Afiyet olsun!: b

3. METİN: ANA DİLİ

1. Bu dil ecdadımızın bize koyup gittiği
2. En kıymetli mirastır.; a
3. onu gözlerimiz gibi
4. Koruyup nesillere biz de hediye verelim.: b

4. METİN: VATAN DESTANI

1. Ey ana toprağı, ey Anadolu: b

7. TEMA

1. METİN: BİSİKLET ZAMANI

1. Bazen spor yapmak, bazen eğlenmek, bazen de bir yere gitmek için kullanılan ve insan gücüyle çalışan bir taşıt...: a
2. Gelin, bisikletlerin dünyasına biraz daha yakından bakalım.: b
3. Tur bisikletleri genellikle asfalt zeminde yapılacak uzun süreli sürüşler için tasarlanmıştır.: a
4. Ön ve arka bölümüne yük taşımak için bagaj taşıyıcılar takılabilir.: a
5. Genellikle ön ve arkasında farlar bulunur.: a
6. Ayrıca sürücünün ve bisikletin parçalarının kirlenmesini önlemek için tekerleklerin üst kısmında çamurlukları vardır.: a
7. Yarış bisikletleri asfalt zeminde ve düzgün yollarda hızlı gidebilmek için tasarlanmıştır.: a
8. Tekerlekleri diğer tüm bisiklet türlerine göre daha ince ve düzdür.: a
9. Ayrıca bu tür bisikletlerin seleleri dar ve gidonları alçaktır.: a
10. Dağ bisikletleri toprak yol, patika ve her tür arazide kullanılmak üzere tasarlanmıştır.: a
11. Diğer bisiklet türlerine göre tekerlekleri daha kalın, dişli ve patlamaya dayanıklıdır.: a
12. Arazide kullanımının rahat olması için bu bisikletlerde genellikle ön ve arka bölümde sallantıyı azaltan, “amortisör” adı verilen düzenekler bulunur.: a
13. Bisiklete binerken öncelikle kendi güvenliğinizi düşünmelisiniz.: b
14. Bunun için bisikletin selesini kendinize göre ayarlayın.: b
15. Bisikletler için ayrılan yolları kullanın ya da bisiklete, motorlu araç trafiğinin olmadığı yerlerde -örneğin parklarda- binin.: b
16. Mutlaka kask takın.: b

17. Varsa eldiven, dizlik ve dirseklik de takabilirsiniz.: b
18. Bisiklet aslında tekerlek, vida, dişli çark, pedal gibi çok sayıda basit makinenin birleşiminden oluşan bir taşıt.: a
19. Arka dişli çark tekerleğe sabitlenmiştir.: a
20. Bazı bisikletler viteslidir.: a
21. Vitesli bisikletlerde farklı büyüklüklerde dişli çarklar bulunur: a

2. METİN: YEMEK, İÇMEK VE SİNDİRMEK

1. Babam bir kaza geçirdi!: a
2. Ne? Baban kaza mı geçirdi?: b
3. Evet, trafik kazası!: b (onay)
4. Nerde şimdi baban?: b
5. Durumu nasıl?: b
6. Hastaneye gitmediniz mi?: b
7. Hayır, gerek yokmuş!: b (reddetmek)
8. Sen benimle dalga mı geçiyorsun?: b
9. Adamın dişlerinin üzerinden araba geçmiş ama evde oturmuş televizyon seyrediyor öyle mi?: b
10. Öyle...: a
11. Gülmeye v
12. Bu sırada dilimizin de hatırı sayılır miktarda yardımı vardır.: a
13. Çünkü yediğimiz yiyecekleri sindirme işi zannettiğimiz gibi midenin derinliklerinde değil dişlerimizin keskin uçlarında başlar.: a
14. Dişler, kelimenin tam anlamıyla mükemmel birer öğütme makinesidir.: a
15. Midemize inen yiyecekler, mide asitleri tarafından eritilir ve ortaya çorba kıvamında bir bulamaç çıkar.: a
16. Yani tükürük sadece su değildir.: a
17. Çok özel bir salgıdır.: a

3. METİN: OBEZİTE HAKKINDA 10 SORU 10 CEVAP

1. Obezite veya şişmanlık nedir?: b
2. Obezite, bir başka deyişle şişmanlık, sağlığı bozacak ölçüde vücutta anormal veya aşırı yağ birikmesi olarak tanımlanmaktadır.: a
3. Beden kitle indeksi nedir ve niçin kullanılır?: b
4. Beden Kitle İndeksi, bir kişinin ideal boy ve kilo oranına sahip olup olmadığını anlamak için kullanılan bir hesaplama yöntemidir ve boya uygun vücut ağırlığının belirlenmesinde kullanılır.: a

5. Obezite neden oluşur?: b
6. Obezite bir hastalık mıdır?: b
7. Evet.: b
8. Eski çağlarda zenginliğin simgesi olduğu düşünülen obezite günümüzde tedavi edilebilen kronik bir hastalık olarak kabul edilmektedir.: a
9. Obezitenin tedavisi var mıdır?: b
10. Obezitenin çeşitli tedavi yöntemleri vardır. Obezite tedavisinde kullanılan yöntemler beş grup altında toplanmaktadır: a
11. Obezite tedavisi hekim, diyetisyen, psikolog, fizyoterapistten oluşan bir ekip tarafından düzenlenmelidir.: a
12. Obezitenin yol açtığı sağlık sorunları nelerdir?: b
13. İleri yaşlarda zayıflamak zorlaşır mı?: b
14. Metabolizma her on yılda bir yavaşlamakta, yaşla birlikte farklı beslenme alışkanlıkları oluşmakta, fiziksel aktivite düzeyi azalmakta, vücudun hormonal dengesi değişmektedir.: a
15. Bunun yanı sıra geçmişte yapılan birçok diyet girişimi de durumu güçleştirmektedir.: a
16. İleri yaşlarda da vücut ağırlığını dengelemek için yeterli ve dengeli beslenme ile birlikte yaşa uygun egzersiz programı seçilerek uygulanmalıdır.: b
17. Kilo kontrolü için nereye başvurabilirim?: b
18. Zayıflama diyetlerinde nelere dikkat edilmelidir?: b
19. Diyete başlamadan önce hekim kontrolünden geçilmeli daha sonra diyetisyen kontrolünde zayıflama diyeti uygulanmalıdır: b
20. Zayıflama diyetleri bireye özgü olmalı, bireyin cinsiyetine, yaşına, boyuna, fiziksel aktivitesine, beslenme alışkanlıklarına uygun olarak planlanmalıdır.: a
21. Yavaş ve uzun bir sürede zayıflamalı, ağırlık kaybı, haftada 0.5-1 kilogramı geçmemelidir.: a
22. Diyet ile birlikte düzenli fiziksel aktivite yapılmalıdır.: a
23. Fiziksel aktivitenin obezite tedavisinde faydası nedir?: a
24. Obez ve fazla kilolu bireylerde egzersiz, yağ dokusu ve karın bölgesindeki yağlanmayı azaltmakta, diyet yapıldığında görülebilen kas kütle kayıplarını önlemektedir.: a
25. Ayrıca kan kolesterolü, kan yağları, kan şekeri ve kan basıncının dengelenmesine yardımcı olur, stresi azaltır ve kendine güveni artırır.: a

4. METİN: CİRİT

1. Türklerin yüzyıllardan beri oynadıkları bir ata sporudur cirit.: a

2. Türkler, bu atlı oyunu Orta Asya'dan günümüze kadar taşımışlardır.: a
3. Osmanlı'da bayramlarda, yabancı devlet adamlarının ağırlandığında ve ziyafetlerde atlı cirit oynanmaktaydı.: a
4. Osmanlılarda "cirit oynamak" yerine "ciride binmek" tabiri de kullanılmıştır.: a
18. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin en gözde gösteri sporu olmuştur.
5. Atalarımız barış zamanlarında at ve askerlerini zinde ve kuvvetli tutabilmek için atlı cirit sporunu tesis etmiş, insanları ruh ve beden en eğiterek yarınlar a hazırlamışlardır.: a
6. Türklerde iyi sipahilerin yetişmesinin sebeplerinden biri de cirit oyunudur.: a
7. Atlı ciritte hiçbir spor müsabakasında bulunmayan "rakibi bağışlama" ve "affetme" şeklinde bir davranış vardır.: a
8. Rakibinin önünü kesip, ona ciritle vurma imkânı varken vurmayıp bağışlayan sporcu puan kazanmaktadır.: a
9. Bu yönüyle spor ve erdem in birlikte anıldığı asil bir yapıya sahiptir.: a
10. Başlıca oyun alanı At Meydanı'dır.: a
11. Evliya Çelebi Kâğıthane yolunda da bir cirit meydanı olduğunu yazmaktadır.: a
12. Cirit Oyunu, daha kırk elli yıl öncesine değ in Anadolu'da yaygın bir oyun olduğu hâlde son yıllarda sadece Erzurum, Uşak, Erzincan, Bayburt, Ankara, Manisa, Kars yörelerinde yaşamaya devam etmektedir.: a
13. Cirit oyunu şu an Türkiye'de 12 ilde 70'in üstünde kulüpte 2 binin üzerinde profesyonel sporcu ile oynanmaktadır.: a
14. Ayrıca yurt dışında İran, Afganistan ve Türkistan Türkleri ile Türklerin yaşadığı Orta Asya'nın değişik bölgelerinde hâlâ canlılığını sürdürmekte ve ata sporu olarak yaşatılmaktadır.: a
15. Anadolu'nun çeşitli yörelerinde gençler düğün, bayram gibi özel günlerde, festival ve şenliklerde cirit oyunu ile halka yönelik gösteri müsabakaları yaparak bu geleneği nesilden nesile aktarmaktadırlar.: a
16. İnsanların ilgisini çekmek ve onlara hoşça vakit geçirtmek için cirit meydanında davullar zurnalar çalınması da bir gelenektir.: a
17. Cirit nasıl oynanır?: b
18. Onun da hedefi, arkadaşını kovalayan atlıdır.: a
19. Cirit oyununda tek hedef atın sırtındaki binicidir.: a
20. Ciritin ata isabet etmesi, savuranın oyun dışı kalmasını gerektirir.: a

8. TEMA

1. METİN: EVET EFENDİM

1. Vay Karagöz'üm, benim iki gözüm, merhaba!: b

2. Hoş geldin, suda pişmiş balkabağı!: b
3. Aman Karagöz'üm, gelir gelmez bu tokadın sebebi nedir?: b
4. Ne gibi?: b
5. Senin neyine ayağa kalkarlar?: b
6. Nerde yaladın?: b
7. Tuh, Allah iyiliğini versin!: b
8. Tükürme suratıma be!: b
9. Öğret bakalım.: b
10. Dinle, bir kibar yere gittiğinde sana bir şey sorarlarsa ne diyeceksin biliyor musun?: b
11. Yoo...: b
12. Evet efendim, öyledir efendim, münasiptir efendim.: b
13. Arada sırada da "Ne buyrulur a benim efendim?" diyeceksin.: b
14. Sonra ne olacak?: b
15. Olur Hacivat: b
16. Şey ne diyecektim?: b
17. Evet efendim.: b
18. Öyle değil canım!.: b
19. Canım Karagöz'üm, ben nasıl söylersem sen de öyle söyle.: c
20. Olur yaparım: b
21. Nasıldı o?: b
22. Evet efendim.: b
23. Evet efendim.: b
24. Aferin Karagöz'üm!.: b
25. Öyledir efendim.: b
26. Hayır, ikindedir efendim.: b
27. İkinciye bırak: b
28. İkinciye bırak, akşamı yakala.: b
29. Öyledir efendim.: b
30. Münasiptir efendim.: b
31. A Karagöz'üm, Agop'u falan karıştırma: b
32. Münasiptir efendim.: b
33. Münasiptir efendim.: b
34. Arada sırada "Ne buyursunuz, a benim efendim?": b
35. Ne dedin?: b
36. Efendim ne buyrulur?: b
37. O zaman sen ne diyeceksin?: b
38. Olmaz.: b

39. Yaa?..: b
40. “Evet efendim, öyledir efendim, münasıptir efendim.” Arada sırada “Ne buyurulur a benim efendim?” diyeceksin.: c
41. Evet efendim öyledir efendim: b
42. Sonra neydi?: b
43. Münasıptir efendim...: b
44. Sonra?: b
45. Arada sırada ne halt edersiniz a benim efendim?: b
46. Öyle halt karıştırma!: c
47. Ne buyurursunuz a benim efendim?: b
48. “Ne buyurursunuz a benim efendim?: b
49. Ha?: b
50. Aferin Karagöz’üm!.: b
51. Evet efendim, öyledir efendim, münasıptir efendim, arada sırada ne buyurursunuz a benim efendim?:b
52. Evet efendim, öyledir efendim, münasıptir efendim, arada sırada ne buyurursunuz a benim efendim?: b
53. Her zaman değil, arada sırada söyleyeceksin.: b
54. Evet efendim.: b
55. Evet efendim, öyledir efendim, münasıptir efendim.: b
56. Ama Karagöz, biraz beni dinle.: b
57. Evet efendim.: b
58. Evet efendim.: b
59. Ama biraz da beni dinle.: b
60. Evet efendim, öyledir efendim, münasıptir efendim.: b
61. Evet efendim, öyledir efendim.: b
62. Evet efendim, öyledir efendim, münasıptir efendim.: b
63. Evet efendim, öyledir efendim, münasıptir efendim.: b
64. Ben adam değil miyim yani?: b
65. Evet efendim, öyledir efendim, münasıptir efendim.: b
66. Ben adam değilim ha?: b
67. Peki sen adam mısın?: b
68. Yürüüü, seni gidi idare fitilli mum bacaklı kerata seni.: b

2. METİN: SEN DE BİR İYİLİK YAP

1. Alo, kızım?: b (seslenme)
2. Alo!: b

3. Alo!: b
4. Alo, kimsiniz?: b
5. Peki, benim telefonumu nereden biliyorsunuz?: b
6. Aradığın için çok teşekkür ederim.: b
7. Adın ne çocuğum?: b
8. Nasıl bulurum seni?: b
9. Peki çocuğum: b
10. Çok teşekkür ediyorum haber verdiğin için.: b
11. Telefon numaramı da vereyim.: b
12. Haydi çocuğum, sen okulundan geri kalma.: c
13. Buyurun?: b
14. Siz veli misiniz?: b
15. Evet, burada okuyan bir öğrenciyle ilgili görüşecektim.: b (onay)
16. Buyurun hanımefendi!: c
17. Evet efendim, sorun nedir?: b
18. Bana, 6/B'den Canol Karaoğlu'nu çağır.: c
19. Bu sabah bulduğu telefonu da alıp gelsin.: c
20. Oturun efendim: c
21. Sanırım, kızınızın telefonu buydu?: b
22. Telefonda sizinle mi konuşmuştuk?: b
23. Evet!: b
24. Dürüstlüğünden ötürü sana teşekkür ederim.: b
25. Ayrıca anne babanı da öğretmenlerini de kutluyorum.: b
26. Lütfen şunu kabul et: b
27. Kendine bir şeyler al.: b
28. Ne yaptım ki?: b
29. Sen şimdi sınıfına git, dersinden geri kalma.: c

3. METİN: DOSTLUĞA DAİR

1. Bize dostluktan söz et.: c
2. Dostunuz ihtiyaç duyduğunuzda yanınızda olandır.: a
3. Sevgiyle ektiğiniz ve şükranla biçtiğiniz tarlanızdır.: a
4. Sizin sofranız, ocağımızın başıdır.: a
5. Çünkü kendi sırrına ermekten başka amaç güden sevgi, sevgi değil ileriye atılmış bir ağıdır.: a
6. Siz de en iyi yanlarınızı dostunuza ayırın.: b

7. Eğer moralinizin bozuk olduğunu bilmesi gerekliyse dostunuzun, bırakın yüksek olduğunu da bilsin.: b
8. Dostunuz ne içindir ki zaman öldürmek için arayalım?: b
9. Onu, hep yaşadığı zamanlarda arayın.: b
10. Çünkü o sizin ihtiyacınızı karşılamak için vardır, boşluğunuzu doldurmak için değil.: a

4. METİN: SEVGİ FİLOZOFU YÛNUS EMRE

1. Pervaz olup uçar mısın?: b
2. Deniz derya geçer misin?: b
3. Bencileyin naçar mısın?: b
4. Sen de hâlin söyle bülbül.: b (emir)
5. A bülbülüm uslu musun?: b
6. Kafeslerde besli misin?: b
7. Bencileyin yaşlı mısın?: b
8. Garip garip ötme bülbül.: b
9. Yûnus vücudun pak derken,/Cihanda mislin yok derken,/Seher vakti “Hak!.. Hak!...” derken/Bizi de unutma bülbül.: b
10. Ünlü halk şairi ve filozof Yûnus Emre insanlara, doğaya ve tüm varoluşa kucak açan bir felsefeye sahip.: a
11. Ne harika değil mi?: b

Tablo 4. 1. 2. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Söz Edimlerinin Dağılımı

Temalar	Toplam	Düzsöz	Edimsöz	Etkisöz
1. Tema: Okuma Kültürü	39	1	35	3
2. Tema: Millî Mücadele ve Atatürk	46	22	21	3
3. Tema: Bilim ve Teknoloji	35	14	20	1
4. Tema: Erdemler	34	1	25	8
5. Tema:	43	36	7	-

Doğa ve Evren				
6. Tema:				
Millî Kültürümüz	29	13	16	-
7. Tema:				
Sağlık ve Spor	82	55	27	-
8. Tema:				
Birey ve Toplum	116	6	101	9
Toplam	424	148	252	24

6. sınıf öğrencilerinin gelişim düzeyine göre ders kitabındaki metinlerde düzsöz cümlelerinin ağırlıkta olması beklenir. 6. sınıf Türkçe ders kitabında 2. 5. ve 7. temalar olmak üzere üç temada düzsözler edim ve etkisözlerden fazladır. Kalan beş temada edimsözler sayıca fazladır. Üç temada etkisöz tespit edilmemiştir. 1. ve 4. temada etkisözlerin düzsözlerden daha çok olduğu görülür.

6. sınıf Türkçe ders kitabında temalar genelindeki düzsöz sayısı, söz edimleri sayısının %34,9'unu oluşturur. Toplam edimsöz sayısı toplam söz edimleri sayısının %59,4'üdür. Toplam etkisöz sayısı toplam söz edimlerinin %5,6'sı kadardır. Temalar genelinde söz edimleri sayısı 5. sınıf ders kitabındakilerden fazladır.

4.1.3. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Geçen Söz Edimleri

1. TEMA

1. METİN: BİR DÜNYA DÜŞÜNÜRÜM

Tespit edilemedi

2. METİN: ÇİÇEK DÜRBÜNÜ

1. Birbirinden güzel renklerle ve biçimlerle oluşmuştur.: a
2. Bir düş dünyasıdır.: a
3. Anladınız değil mi?: b

3. METİN: ANA İŞSİZ KALINCA

1. Atıl'ın annesi ve babası Almanya'dadır.: a
2. Yani, işsiz mi kaldın?: b
3. Eee? N'olacak şimdi?: b

4. Anamı işten ne demeye çıkardılar?: b
5. Susun gayrı!: b
6. Kapatın konuyu!: b
7. Çocuk ağzına düşecek sözler değil bunlar!: b
8. Haydi oğlum, okula git.: b
9. Ah!: b
10. N'oldun oğul?:b
11. Bir yerin mi acıdı?: b
12. Derin derin soluk al.: b
13. Her zaman böyle oluyor musun?: b
14. Yoksa bunlara bakıp bakıp da köyü mü anımsadın?: b
15. Bağrındaki ateş, sıra sızısı olmasın?: b
16. Sen özlemedin mi köyümüzü?: b
17. Açma bu sözleri şimdi, ört gitsin.: b
18. Özlesem ne olacak, özlemesem ne olacak?: b
19. Neden saklıyorsun bunları?: b
20. Ye, iç, rahatına bak.: b
21. Dişini sık, çeneni tut.: c
22. Gücümü kıracak sözler etme!: c

4. METİN: KORKU

Tespit edilemedi

2. TEMA

1. METİN: ATATÜRK'Ü GÖRDÜM DÜŞÜMDE

1. Vatan sonsuzluktan gelmiş/Sonsuzluğa açılan yol: a

2. METİN: MÜREFTELİ KADINLAR VE EMİN ASTSUBAY

1. Mürefte, Tekirdağ'ın Şarköy ilçesine bağlı küçük bir deniz kasabasıydı.: a
2. Balkan Savaşı sırasında Bulgarların eline geçmişti.: a
3. Onlar, burayı yakıp yıkmışlardı ama buna rağmen güzelliği yerindeydi.: a
4. Bu yörede tuğla ocakları, ipekçilik ve bağcılık meşhurdu.: a
5. Emin Bey, geçmiş olsun.: b
6. Lütfen ilacımızı alır mısınız: c
7. Teşekkür ederim!: b
8. İsminizi öğrenebilir miyim?: b
9. Burası ne güzel böyle, siz de Mürefte misiniz?: b

10. Acaba şimdi onlar ne hâldedir?: b
11. Oraları çöldür.: a
12. Sık sık fırtınalar olur.: a
13. Çok da sıcaktır.: a
14. Allah kocanıza kolaylık versin.: b
15. Kusura bakmayın sizi üzdüm galiba.: b
16. Buralar da mı bombalanıyor: b
17. Evet, komutanım.: b
18. İngiliz (...) bu, hiç durur mu?: b
19. Evet, öyle komutanım.: b
20. Evet efendim.: b
21. Haa unuttum, eşinizden bir haber var mı?: b
22. Neredee?: b
23. İnşallah sağ salim gelir: b

3. METİN: SİĞİRTMAÇ MUSTAFA'NIN ÖYKÜSÜ

1. Çiftliğe şu yoldan gidilir.: a
2. Adın ne?: b
3. Sen Gazi'yi tanır mısın?: b
4. Onu sever misin?: b
5. Niçin seversin?: b
6. Sen ne iş görürsün Mustafa?: b
7. Ne kazanırsın?: b
8. Peki, söyle bana, ayda üç lira senede kaç lira eder?: b
9. Sana bu otuz altı lirayı versem ne yaparsın?: b
10. Neden almıyorsun?: b
11. Aferin oğlum.: b
12. Al bu parayı.: b
13. Bir şartla alırım.: b (şart koşma)
14. Tamam.: b
15. Mustafa ile Kemal bir araya gelince ne olur?: b
16. Beni başka yerde görsen tanır mısın?: b
17. Hoş geldin, beni tanıdın mı?: b
18. Nasıl tanımadın beni?: b
19. Aferin oğlum: b
20. Mustafa, seni çiftliğime kâhya yapacağım, ister misin?: b
21. Kâhya ne demek?: b

22. Kâhyalık için sana ayda dört lira versem yetişir mi?: b

4. METİN: GÜN DOĞACAK

1. Ben köyümde özgür, dilediğimce yaşayayım istiyorum.: b
2. Bırak ben büyüyeyim ana.: b
3. Kalk!...: c
4. Topla sürüyü köye dönelim.: c
5. Haydi çabuk ol!: c
6. Topla sürüyü...: c
7. Bırak ana!: c
8. Tasalanma, bize göre bir şey yok.: b
9. Beni serbest bırakmazsan nasıl toplarım sürüyü?: b
10. Üzüntüden akıl mı kaldı bende?: b
11. Haydi koş.: b
12. Duydun mu?: b
13. Neyi?: b
14. Dinle bak: c
15. Dur!: b
16. Gitme sakın!: b
17. Ya onlardan biri ise...: b
18. Ne fark eder?: b
19. Git.: c
20. Kendini kolla.: c
21. Üzülme sen...: b
22. Allah'ım, sen onu koru...: b
23. Ana... Ana...: b
24. Çabuk buraya gel!: c
25. Gel de yardım et.: c
26. Yaralarımı yıkayalım.: c
27. Yarası nasıl, ağır mı acaba?: b
28. Neredeyim ben?: b
29. Küçük Çoban, sen misin?: b
30. Size teşekkür ederim.: b
31. Yardım edin de ayağa kalkıp gideyim buradan: b
32. Küçük Çoban!: b
33. Bana yardım edeceksin.: c
34. Onu oradan al.: c

35. Doğru Köse köye git.: c
36. Oradaki karargâhımıza zarfı ver.: c
37. Zorda kalırsan zarfı yok et.: b
38. Sakın düşmana verme.: b
39. Zarfı yok etmek zorunda kalsan bile birliğe gitmeyi unutma.: b
40. Anlaşıldı mı?: b
41. Aferin Küçük Çoban!: b
42. Zarfı al cebimden.: c
43. Haydi koş... Durma yetiş!: b
44. Çabuk yardım et: c
45. Sen de koş, zarfı yerine ilet.: c
46. Seni Allah'ım korusun!: b
47. Güle güle git.: b
48. Git oğul, git!: c
49. Tutsak yaşama, yaşatma!: b
50. Git, kömür gözlüm git!: c

3. TEMA

1. METİN: OKUMANIN İŞLEVİ

1. Yalın bir tanımla okuma, “basılı ya da yazılı sözcükleri duyu organlarımız yoluyla algılama, bunları anlamlandırıp kavrama, yorumlama”dır.: b
2. Zihinsel ve düşünsel bir edimdir.: b
3. Basılı ve yazılı simgelerle iletişimsel bir etkinlik içine girmez.: b
4. Nereden gelir okumanın yaşamımızdaki bu önemli yeri?: b
5. Nasıl bir etkinliktir okuma?: b
6. Neden eğitim ve öğretimin her basamağında temel etkinliklerdendir okuma?: b
7. Bu sorular üzerinde birlikte durup düşünelim.: b
8. Okumanın değişik anlamlarını, işlevsel boyutlarını tanıyalım.: c
9. Ünlü Alman ozanı Goethe'nin (Göthe) özdeyiş niteliği kazanmış bir sözü vardır.: a
10. Okuma, yaşamımızın belirli bir aşamasında ya da çağında başlayıp biten bir etkinlik değildir.: a
11. Okumanın yaşamımızda yeri yaşla sınırlı değildir.: b

2. METİN: KİTAPLARLA KURULAN DOSTLUK

1. Ömür boyu dost bildiğim kitap: b (hitap)
2. Kitap, kitap,: b (hitap)

3. Sen olmasaydın hâlim kim bilir/Nice olurdu nice?: b
4. Çocuklar, çocuklar, altın kalpli çocuklar!: b
5. Güvenin kitaba/Herkesten, her şeyden çok...: b
6. Eviniz, yuvarınız kadar sıcak olsun/Gözünüzde kitaplıklar.: b

3. METİN: OKUMAK DÜŞÜNMEK İÇİNDİR

1. Sahiden insan ne diye okur?: b
2. Ne diye mi?: b
3. O zaman, düşünmek mi?: b
4. İnsan ne yaparsa ne ederse düşünmüş olur?: b
5. Bence düşünmek; herhangi bir şeyin niçinini, niyesini araştırmaktır.: a
6. Hadi gelin, şöyle bir düşünelim.: b
7. Düşünelim mi?: b
8. Tamam!: b
9. Değil mi?: b
10. Şimdi gelin bir de şu Newton (Nivtın) denen güzel adamı analım.: b
11. Ne var bunda?: b
12. Bu elma orada dalında dururken ne diye düşer?: b
13. Aferin yüce zekâ Newton'a!:b
14. Kim mi?: b
15. Kim olacak?: b
16. Neyi mi?: b
17. Çay kaynarken çaydanlığın kapağı ne diye göbek atar durur?: b
18. Niçin?: b
19. Niye bu kapak zıplayıp duruyor?: b
20. Konuşmamıza başlarken ilk başta ne dedik?: b
21. Evet, şu gök kubbe altında bizlerin de kayda değer bir eseri olsun.: b

4. METİN: HAYAT O GÜN ÇOK GÜZELDİ

1. Hazır mısın: b

4. TEMA

1. METİN: TAHTA BİSİKLET

1. Okuyacağınız mektup, küçük oğlunu uyandırmadan işe gitmek zorunda olan bir annenin oğluna yazmış olduğu dört uzun mektubu içine alan “Annemin Mektupları” adlı kitaptan alınmıştır.: b

2. Canım Oğlum,: b
3. Ne oldu Osman, bir Şey mi oldu?: b
4. Boş verin, kara gün kararıp kalmaz.: c
5. Elbette.: b
6. Ne yapalım?: b
7. Bir kulağı sağır olan köpek neden konsere gider?: b
8. Kuyruğu kırık kedinin kaç bacağı vardır?: b
9. Annesini yitiren kaz neden aramaz?: b
10. Sarı kzn boynuzları ne renktir?: b
11. Doğru mu?: b
12. Hadi hiç durmayın, evde ne varsa kamyonu yükleyelim, köye gidiyoruz.: c
13. Baba, annem nerede?: b
14. Ne zaman gelecek?: b
15. Peki, benim okulum ne olacak?: b
16. Ne yapacaksın baba?: b
17. Bakalım sonunda ortaya ne çıkacak?: b
18. Ertesi gün sokaklarda ne güzel srerdim kim bilir?: b
19. Annem ne zaman gelecek baba?: b
20. Biz anneme ne zaman gideceğiz?: b
21. arŐılarda satılan pırıl pırıl bisikletlerde sevgi var mıydı?: b
22. Tahta bisikletin canı var mıydı?: b
23. Kayısı ağacı Őeftaliye ne demiş?: b
24. Bakalım sen de bu sorulara kendine göre yanıtlar bulacak mısın?: b
25. Gözlerinden öperim canım oğlum.: b

2. METİN: KURBAĞAYLA İKİ ÖRDEK

1. Şu uçsuz bucaksız yolu görüyor musun?: b
2. Sımsıkı tut diŐlerinle, sakın bırakma.: c
3. Gelin, gelin de kaplumbağaların kraliçesinin göklerden geçiŐine bakın!: b
4. Kraliçe mi?: b
5. Evet, doğru!: b
6. Gerçekten kralieyim ben, sakın alay etmeye kalkmayın!: b

3. METİN: KIZGIN BİR LİRA

1. YaŐım on .: a
2. Adım Hasan Güleryüz.: a

3. Buca'yı İzmir'e bağlayan demiryolunun çevresi çok güzeldir.: a
4. Burası apayrı bir bahçe gibidir.: a
5. Lokum mu alsaydım, yoksa şeker mi?: b
6. Şekerin nanelisi mi olsaydı, ağdalısı mı?: b
7. Az bekle küçük, bak işim var: c
8. Ne oldu?: b
9. Dalma, iyi tut paranı: c
10. Ne oldun sen Hasan: b
11. Nerelere gittin?: b
12. Ben sana dışarıya çıkma demedim mi?: b
13. Hasan al bakalım bunları: c
14. Hasan, ne var avucunda: b
15. Harcamadın mı oğlum paranı?: b
16. Siz mi koymuştunuz: b
17. Evet ağabey!/: b

4. METİN: BİR ADAM, BİR KÖY, BİR ORMAN

1. Hayır.: b

5. TEMA

1. METİN: ADINI GÖKLERE YAZDIRAN ÇOCUK

1. Çocuklarda meslek seçme isteği nasıl doğar?: b
2. Yıldızlarla dolu gök kubbede neler vardı?: b
3. Amatör birçok gök bilimci yok mu idi?: b
4. Sevgili Kaoru: b
5. Birçok buluş rastlantı biçiminde yapılmıyor mu idi?: b

2. METİN: BAŞARIYA GİTMEK Mİ, BAŞARIYI ÇEKMEK Mİ?

1. Önce o kapıyı bir kez çal ve sonra "oluruna bırak".: b
2. Bu acemiliğin yoludur.: a
3. Kapı açılmadı mı?: b
4. Aynı kapıyı kırk kez daha çal!/: b
5. Bu azmin yoludur.: a
6. Azimli olduğun kadar akıllı ve esnek de olmalısın.: b
7. Kapı hâlâ açılmadıysa etrafına bak ve gördüğün diğer kırk kapıyı birer kez çal.: b
8. Bu esnekliğin yoludur.: a

9. Hâlâ açılmadı mı?: b
10. Bu defa: Kırk farklı kapıyı kırk kez çal!: b
11. Bu kararlı esnekliğin yoludur.: a
12. Bu kez açılma oranı yüzde seksendir.: a
13. Yine mi açılmadı?: b
14. Kararlı ve esnek düşünmek işe yaramadığında işe biraz yaratıcılık katmalısın.: b
15. Bu defa: Kırk farklı kapıyı kırk farklı şekilde çal!: b
16. Bu sefer açılma oranı yüzde doksandır.: a
17. Hâlâ istediğine ulaşamadıysan son olarak zamanı (...) kullan.: b
18. Bir süre kenara çekil, aktif bir sabırla bekle, yeni oluşacak şartları izle.: b
19. Şartlar lehine olacak şekilde değişmişse aynı süreci baştan tekrarla.: b
20. Uzun zamandır hiçbir şey değişmediyse ve artık beklemek istemiyorsan o zaman tam tersine bir strateji izlemelisin.: b
21. Bugüne kadar yaptığın her şeyi unut.: b
22. Kafa kaligrafisindeki kumları sil, yerleşik ezberlerini boz, yeni bir yol icat edeceksin!: b
23. Bir kapıyı kırk kez çalma kararlılığını da kırk farklı kapıyı bir kez çalma esnekliğini de unut!: b
24. Dış dünyadan istediklerini ısrarla talep etmeyi unut.: b
25. Kendi içine dön, içinde yeni bir oluşum başlat.: b
26. Başarı stratejini ters çevir.: b
27. Başkalarının kapılarını zorlama, öyle bir şey yap ki insanlar senin kapıda biriksin.: b
28. Ne mi yapmalısın?: b
29. Önce doğaya dön, bir ormana çekil.: b
30. Kendine ormanın içinde bir ev yapmakla işe başla!: b
31. Evin kırk kapılı olsun!: b
32. Şimdi o evinin içinde oturup düşün: Dışarıdaki dünyaya ne sunarsan herkes senin kapıda birikir?: b
33. Tıpkı bir zamanlar senin onların kapısını çaldığın gibi senin kapını çaldıracak olan ne?: b
34. Bunu buluncaya kadar kendi başının etini ye!: b
35. Senin diğer insanlardan daha iyi yapabileceğin şey ne?: b
36. İnsanların hangi ihtiyacını en iyi sen giderebilirsin?: b
37. Şu andaki bilgi, beceri ve donanımınla bunu yapamayabilirsin ama kendini geliştirip en iyi olduktan sonra yapabileceklerini hayal et.: b
38. Şunu unutma ki: Kahramanın kaderi antrenmanda yazılır!: b
39. Bir gün yeterince hazır olduğunda insanları yaptığından haberdar et.: b

3. METİN: “A” HARFİ

1. “Sol Ayağım” adlı kitapta Christy’nin yaşadıkları, olaylar karşısında hissettikleri, ailesi ve çevresindeki insanların Christy’ye bakış açısı, Christy’nin sadece sol ayağını kullanarak hayatına devam etmeye çalışması kendi ağzından anlatılmaktadır.: a
2. Okuyacağınız bölüm Christy Brown’ın “Sol Ayağım” adlı kitabından alınmıştır.: b
3. Aynısını yaz.: b
4. Tekrar dene, Chris: c
5. Tekrar.: c

4. METİN: ÇOK GEÇ DİYE BİR ZAMAN

1. Bakalım bulabilecek misiniz?: b
2. Ben Rose (Roz).: a
3. Benim adım Rose, seksen yedi yaşındayım.: a
4. Bu kadar genç ve masum bir yaşta üniversiteye gelinir mi?: b
5. Genç kalmanın, mutlu olmanın ve başarıya ulaşmanın üç yolu vardır: Her gün gülmek, yaşama katacak mizah bulmak ve bir de rüyalarınız.: a
6. İnsanın bir rüyası muhakkak olmalı.: b

6. TEMA

1. METİN: YUSUFÇUK

1. El hünéri, gönül tokluğu kaç para, dünyada ölüm olduktan sonra?: b
2. Emine’ymiş kızın adı: a
3. Kız, su getir bana!: b
4. Yusuf, şu davarları kov!: b
5. Değirmene gidilecek, durma!: b
6. Davara yeni bir ağıl yap!: b
7. Bahçenin bilmem neresine kavak dik!: b
8. Domatesleri sula!: b
9. Sakın ha sakın, bir tekini bile yitireyim demeyin!: b
10. Hele dönelim eve.: b
11. Acept1 nerde kaldı, hangi kovuğa girdi?: b
12. Eve gitseler üvey anaları ne dedi?: b
13. “Allah’ım” demişler “Bizi ya bir taş eyle ya bir kuş!”: b
14. Niçin Yusufçuk demişler bu kuşa?: b
15. Yusuuf... Yusuuf...: b
16. Göğce oğlağı buldun mu?: b
17. İnsan kılığına girip de neyleyecekler?: b

18. Görürseniz göğce oğlağı Yusufçuk'a haber verin, e mi?: b

2. METİN: KARAGÖZ NEDİR?

1. Karagöz, elbette dünyaca tanınan ve sevilen Türk Gölge Tiyatrosu'nun ismidir.: a
2. Ama daha önce Karagöz, Türk Halk Tiyatrosu'nun bir dalıdır.: b
3. Diğer ismi Türk Gelenek Tiyatrosu olan ve kökü Orta Asya'ya giden öz tiyatromuzun diğer dalları da orta oyunu, meddahlık, kukla, köy ve tulûat tiyatrosudur.: a
4. Dolayısı ile bu dalların hepsinin ortak özellikleri vardır ve Karagöz de bunun içindedir.: a
5. Bu ortak özellikler; gösterilerin güldürücü ve eğlendirici amaçlı olması, seyircilerle bağ kurulması ve önceden bir ezberleme gereğinin bulunmamasıdır.: a
6. Bu olaya “tulûat” ve günümüzde “doğaçlama” denilmektedir.: a
7. Karagöz, Türk Halk (Gelenek) Tiyatrosu'nun özüdür ve son temsilcisidir.: a
8. Karagöz, aynı zamanda bu gösterilerin başoyuncusunun da ismidir.: a
9. Arkadaşı ise bilindiği gibi Hacivat'tır.: a
10. Elimizdeki kesin olmayan bilgilere göre bu gösterinin yedi yüz yıl kadar önce başladığı kabul edilse de bu iki arkadaşın gerçekten yaşayıp yaşamadıkları hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.: a
11. Karagöz, sadece ramazan eğlencesi değildir.: a
12. Her zaman, her yerde perde kurulabilir. Karagöz, çocuk eğlencesi de değildir ve bütün insanların içindeki çocuklar içindir.: a
13. Günümüzdeki Karagöz sanatçıları aynı zamanda kukla gösterileri de yapmaktadırlar ve isimleri şunlardır: Taceddin Diker, İhsan Dizdar, Orhan Kurt, Ünver Oral, Metin Özlen, Mustafa Mutlu.: a
14. Karagöz, ne yazık ki sahip çıkılmadığı ve sanatçıları onu kendi imkânları ile yaşatmak zorunda kaldıkları için bu duruma düşmüştür.: a
15. Yine de onlar yurt içinde ve yurt dışında gösteriler yaparak Karagöz'ü yaşatmak ve tanıtmak için başarı ile çalışmaktadırlar: a
16. Üstelik Karagöz gösterileri de günümüzde devamlı bir yenilenme içine gelmiştir ve bu devam etmektedir.: a
17. Ancak yeniliklerde onun temelini bozulmaması gerekir.: b

3. METİN: ANADOLU'DA KİLİM DEMEK

1. Dokuduğu peşkir, yağlıktır, halıdır, kilimdir.: a
2. Hele Anadolu'da kilim demek; renk demek, renge susamışlık demek.: a
3. Anadolu kilimleri doğaya karışmış; doğanın çocuğu Anadolu kadınının alın yazısıdır, çilesidir.: a

4. Her yörenin kendine özgü bir kilimi vardır.: a
5. Kilim, Anadolu'da gönül dolusu türküdür.: a
6. Anadolu'da kilim demek özlemi, inancı, sevgiyi ilmik ilmik, renk renk dokumak demektir.:
a
7. Tez bu kilimi dokuyan kızın babasını bulup getirin: c
8. Senin bir kızın var öyle mi?: b
9. Evet bir kızım var: b
10. İyi ama siz bunları nereden biliyorsunuz?: b
11. Bunu kızın mı dokudu?: b
12. Evet.: b
13. Bülbülüm şakı beni,: b
14. Mektubum oku beni.: b
15. Aşkına oldum yumak,: b
16. Kilimde doku beni.: b
17. Yârinin hayalini, gözünün rengini kilimlerde arayan Anadolu'nun kilim sevgisi gerçekten hayranlık vericidir.: a
18. Bu ilkel değil, geçmişin derinliklerinden günümüze değin süzulegelen olgun bir zevkin katkısız, saf bir sanat anlayışının ifadesidir.: a
19. Anadolu'da kilim demek, hayata renk vermek ve tabiata hâkim olmak demek...: a

4. METİN: NASREDDİN HOCA HİKÂYESİ

1. Öde şunu, bir efendilik göster.: b
2. Hiç darda olmasam ödemez miyim?: b
3. Falanca gün gel de al demez miyim?: b
4. Haydi, komşu der, hayırlısı olsun!: b
5. Ne zaman?: b
6. Yakında ama ne zaman?: b
7. Bu diken tohumu da ne ola?: b
8. Akşamdan akşama topla bu yünü: b
9. Sırtüstü yat uyu, Tanrı'nın günü.: b
10. Sonra o yünleri bir güzel eğir.: b
11. Oldu mu sana yumak yumak iplik?: b
12. Ya, dostum, bu diken bir hazinedir.: a
13. Hayrola Hoca?: b
14. Böyle kendi kendine bu koskoca Gölün kenarında ne yaparsın ki?: b
15. Merak mı ettin: b
16. Anladık, büyükçe bir iş ama ne?: b

17. Göl, demiş yoğurt mu olacak yani?: b
18. Göl maya tutar mı?: b
19. Olur iş mi bu?: b
20. Ben bilmez miyim onu?: b

7. TEMA

1. METİN: İKİ TEKERLEKLİ ÖZGÜRLÜK

1. Neden bisiklet?: b
2. Bize ne faydası var?: b

2. METİN: FUTBOLCU OLMAYA KARAR VERMİŞTİM

1. Doktor mu, avukat mı, mimar mı?: b

3. METİN: KARLI DAĞLARIN ARKADAŞI OL

1. Kayak, kar üzerinde batmadan kayarak gidebilmeyi sağlayan araçlara verilen isim.: a
2. Bembeyaz kar üzerinde rüzgâr gibi kayıp gitmenin zevkini tatmayı kim istemez ki?: b
3. İşte o aracın ismi kayak.: a
4. Haydi!: b
5. Batonlardan güç alarak öne doğru hızla it kendini!: b

4. METİN: BİLİM İNSANI ÖYKÜLERİ

8. TEMA

1. METİN: ÂŞIK VEYSEL ŞATIROĞLU

1. Bu çocuğun babası Şatiroğullarından “Karaca” lakaplı Ahmet Bey, annesi Gülizar Hanım’dır.: a
2. Veysel’den önce iki ablası çiçek hastalığından vefat etmiştir.: a
3. Doktor, en yakın Akdağmadeni köyündedir.: a
4. Emlek Yöresi denen, halk ozanlarının, âşıkların çok olduğu bir yörededir Sivrialan.: a
5. Evlerine de halk ozanları ve âşıkları gelmekte ve şiirler, türküler okumaktadırlar.: a
6. Bir yandan da çiftçilikle uğraşmaktadırlar.: a
7. Veysel, keskin zekâsıyla, söylenen şiir, deyiş ve türküleri hemen ezberlemektedir.: a
8. Bize bir şey olursa Veysel’e kim bakacak?: b
9. 1965 yılında TBMM özel kanunla Âşık Veysel’e, vatana hizmetten aylık bağlamıştır.: a

10. Bir süre Ankara Numune Hastanesinde kanser tedavisi görmüştür. 21 Mart 1973'te köyünde, 79 yaşında vefat etmiştir.: a

2. METİN: GELENEKSEL TÜRK SANATLARINDAN EBRU

1. Ebru sanatı, en eski Türk kâğıt süsleme sanatlarından biridir.: a
2. Geleneksel sanatlarımızın en önemlilerinden biri olan bu sanatı gelin birlikte tanıyalım.: b
3. Geleneksel Türk ebru sanatına Batı'da Türk kâğıdı ya da Türk mermer kâğıdı denir.: a
4. Ebru sanatıyla uğraşan kişilere ebrucu, ebru sanatçısı, ebru ustası ya da ebruzen denir.: a
5. Bilinen en eski Türk ebrucu 16. yüzyılda yaşayan Şebek Mehmed Efendi'dir. Hatib Mehmed Efendi, İbrahim Ethem Efendi, Necmeddin Okyay, Mustafa Düzgünman da ebruculuğun gelişmesine önemli katkıları bulunan ünlü ebru sanatçılarıdır.: a
6. Geleneksel sanatların hepsinde olduğu gibi ebruda da usta çırak ilişkisi oldukça önemlidir.: a
7. Ebru sanatı, 20. yüzyılın başlarında Necmeddin Okyay'ın çiçekli ve akkâse ebruları geliştirmesiyle birlikte süsleme sanatı olmanın ötesine geçerek başlı başına bir sanat hâline gelmiştir: a
8. Battal ebru, bütün ebru çeşitlerinin temelidir: a

3. METİN: AĞAÇTAN OYMA SU TASI

1. Adım Esen Hiçyılmaz.: a
2. Dedeciğim, geldik mi?: b
3. Buradan bir su iç bakalım.: c
4. Sen iç, benim sözümü dinle.: c
5. İç sen, iyidir; insana dirilik, can verir: c
6. Yaş ağaçları hiç kimseye dokundurmayan dedem, neden balta vurmuştu bugün?: b
7. Yat, uyu yavru Esen: c
8. Terledin mi dedeciğim?: b
9. Yavru Esen uyandın mı?: b
10. Öyleyse al şu tasını, git bir su daha iç bununla!: c
11. Sağ ol dedeciğim : b
12. Sen de sağ olası yavru Esen.: b

4. METİN: GİZE

1. En büyük piramit Keops.: aBunun taban kenarı 230 metre.: a
2. Yüksekliği 146 metre.: a

3. Bugün dış sıvaları döküldüğünden boyu dokuz metre kısa durumda.: a
4. Merdiven gibi basamak basamak yükselen piramidin içine girmek, dışına tırmanmaktan daha zor.: a
5. Firavun mezarı, piramidin merkezine yakın bir yerde.: a
6. Bu büyüğü tepe, dünyanın dört bir yanından gelen gezginlerle dolu.: a
7. Piramidlerin en iyi korunmuş olanı Keops. Kefren ve Mikerinos oldukça yıpranmış.: a
8. Bu üç dev piramidin arkasından üç küçük piramit daha var.: a
9. Onlar da yıkık dökük.: a
10. Büyüğü tepenin gerisi, göz alabildiğine çöl.: a
11. İnsanlar, piramidler ve çöl...: a

Tablo 4. 1. 3. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Söz Edimlerinin Dağılımı

Temalar	Toplam	Düzsöz	Edimsöz	Etkisöz
1. Tema: Duygular	25	3	20	2
2. Tema: Millî Mücadele ve Atatürk	95	9	65	21
3. Tema: Okuma Kültürü	39	3	35	1
4. Tema: Erdemler	47	4	38	5
5. Tema: Kişisel Gelişim	55	10	43	2
6. Tema: Millî Kültürümüz	74	26	47	1
7. Tema: Sağlık ve Spor	8	2	6	-
8. Tema: Sanat	29	17	8	4
Toplam	372	74	262	36

7. sınıf öğrencilerinin gelişim düzeyine göre ders kitabındaki metinlerde edimsöz ve etkisöz cümlelerinin ağırlıkta olması beklenir. 7. sınıf Türkçe ders kitabında sadece 8. temada düzsözler, hem edimsöz hem etkisözlerden daha çok

kullanılmıştır. Kalan yedi temada edimsözler ağırlıktadır. Beş temada düzsözler, etkisözlerden sayıca fazladır. İki temada ise etkisözlerin düzsözlerden fazla olduğu görülür. Etkisözlerin edimsözlerden sayıca fazla olduğu tema saptanmamıştır. Temalar genelinde sadece bir temada etkisöz tespit edilmemiştir.

7. sınıf Türkçe ders kitabında tespit edilen düzsöz sayısı, söz edimleri sayısının %19,9'unu oluşturur. Toplam edimsöz sayısı toplam söz edimleri sayısının %70,4'üdür. Toplam etkisöz sayısı toplam söz edimlerinin %9,6'sı kadardır. 5. ve 6. sınıf Türkçe ders kitaplarına kıyasla 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki düzsöz edimlerinin yüzdesinde düşüş, edimsöz edimlerinin yüzdesinde yükseliş görülür.

4.1.4. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Geçen Söz Edimleri

1. TEMA

1. METİN: BENLİK ÜZERİNE

1. Ben ilk sıraya yazdığım maddeyi söylemek istiyorum: b
2. Kendime çok değer veriyorum ve bunu yaptığım sürece etrafıma da değer verebileceğimi biliyorum: b
3. Yeter ki bunun için çaba gösterin.: b
4. Dünya sizin için bir şaheser olsun ve dünyaya şaheserler sunun.: b
5. Kendine değer vermek” ile “kendini beğenmek” arasında dağlar vardır.: a
6. Kendine değer vermeyenin çevresine değer vermesi imkânsızdır: a
7. Etrafınıza bakın: b
8. Kepçe kulağınızı, ayırık dişlerinizi, çarpık bacaklarınızı, kısa boyunuzu, koca göbekçiğinizi, çipil gözlerinizi sevin.: b
9. Ruhunu, fiziğini ve varlığını seven insan mutludur.: a
10. Mutluluğu kendi benliğinizde arayın.: b

2. METİN: MARTI

1. Biraz daha...: b
2. Hadi...: b
3. Yüksel...: b
4. Şimdi kavis: b
5. Martı Jonathan Livingston sıra dışı bir kuştur: a
6. Sadece öğrenmek istiyorum: b
7. Bir şey öğrenmek istiyorsan nasıl yiyecek bulacağını öğren.: b
8. Şunu hiç aklından çıkarma, senin uçma nedenin yiyecek bulabilmek!: b

9. İki yüz yerine beş yüz fitten daldığımda hızım ne olur, çok merak ediyorum.: b
10. Yaşamak için ne çok neden var!: a
11. Balıkçı teknelerinin etrafında o rutin, sıkıcı dönüp dolaşmadan başka nedenler de var yaşamak için.: a
12. Cehaletimizi kırabiliriz, becerilerimizi, yeteneklerimizi ve zekâmızı kullanarak kendimizi bulabilir, kendimiz olabiliriz.: b
13. En önemlisi, özgür olabiliriz!: b
14. Uçmayı öğrenebiliriz!: b

3. METİN: ACELE KARAR VERMEYİN

1. Bu at, bir at değil benim için; bir dost, insan dostunu satar mı?: b
2. Karar vermek için acele etmeyin.: b
3. “Sadece at kayıp.” deyin: b
4. Sadece atın geri döndüğünü söyleyin.: b
5. Birinci cümlenin birinci kelimesini okur okumaz kitap hakkında nasıl fikir yürütebilirsiniz?: b
6. O kadar acele etmeyin.: b
7. Siz erken karar vermeye devam edin.: b
8. Acele karar vermeyin.: b
9. Hayatın küçük bir dilimine bakıp tamamı hakkında karar vermekten kaçının.: b
10. Karar, aklın durması hâlidir.: a
11. Buna rağmen akıl, insanı daima karara zorlar çünkü gelişme hâlinde olmak tehlikelidir ve insanı huzursuz yapar oysa yolculuk asla sona ermez.: a
12. Bir yol biterken yenisi başlar.: a
13. Bir kapı kapanırken başkası açılır.: a

4. METİN: BİR ADIM ATIN

1. Hayattan ve kendinizden şikâyetçi olmak yerine bugün kendiniz için küçük bir adım atın.: b
2. Küçük başarılar, büyük başarılar için ilk adımdır: a
3. Bu yazıda düşüncelerinizi uyarmayı, yüzünüze tebessüm kondurmayı, yüreğinizi umutla, ruhunuzu coşkuyla doldurmayı amaçlıyorum.: b
4. Yapamam deyip yapabileceklerinizi engellemeyin.: b
5. Ne kadar hızlı koşabileceğinizi bilmek istiyorsanız olimpiyatlarda en hızlı koşan insanı gözleyin, sokakta yürüyen insanı değil.: b

6. Binlerce tonu kaldırabileceği hâlde gücünü bilmediği için tahta çubuğun esaretinde yaşayan fil gibi kendinize empoze ettiğiniz sınırların farkında olun.: b
7. Başarılı insan yaratıcı ve üretkendir.: a

2. TEMA

1. METİN: VATAN YAHUT SİLİSTRE

1. Kalede kalmak isteyenler bir tarafa ayrılın.: b
2. Birbirimizden niçin ayrılacağız?: b
3. İçinizden her kim burada bulunmak istemezse Paşa'dan izin var, hemen bugün dışarı çıksın.: b
4. Düşman çok, asker az, bizi daha da azaltmak mı istiyorsunuz?: b
5. Asker az olmakla kıyamet mi kopar?: b
6. Azdan az olur, çoktan çok.: a
7. Bey! Bey!: b
8. Ay!: b
9. Ne darılıyorsun?: b
10. Bir kere de iş benim dediğim gibi çıkarsa kıyamet mi kopar?: b
11. Çocuk!: b
12. Efendim!: b
13. Sen kimsin?: b
14. Kaleden çıkabilirsin!: b
15. Kalede kalamaz mıyım?: b
16. Çocuğum!: b
17. Ne işe yararsın ki seni alıkoyayım?: b
18. Başka ne hizmet istersiniz?: b
19. İçimizde şu zavallı çocuk kalınca kıyamet mi kopar?: b
20. Benden ne istersiniz?: b
21. Şu çocuk da kalsa sanki ne olur?: b
22. Kıyamet mi kopar?: b
23. Allah cümlesini vatana bağışlasın.: b
24. Bey! Bey!: b
25. Ah!: b
26. Abdullah, buraya gel.: b
27. Şimdi Bey'i alırsın, doğru benim odama götürürsün.: b
28. Her hizmetine bakarsın.: b
29. Cerrah çağırırın.: b
30. Hekim getirtirsin.: b

31. Ben gelinceye kadar bir dakika yanından ayrılmazsın, anladın mı?: b
32. İyi amma, ya düşman kavgaya başlarsa ben bulunmayacak mıyım?: b
33. Bulunmadığın vakit kıyamet mi kopar?: b
34. Evet!: b
35. Öyle ya...: b
36. Kıyamet mi kopar?: b
37. Ben de kaleyi kurtarmaya çalışacağıma, böyle kaleler değer bir yiğidi kurtarmaya çalışırsam kıyamet mi kopar?: b
38. Çekil!: b
39. Onu da sen mi alacaksın!: b
40. Biliyor musun?: b
41. Anlıyor musun?: b
42. Ne oldun çocuğum?: b
43. Kim?: b
44. Ben mi?: b
45. Vatan nedir?: b
46. Gönül nedir?: b
47. Bilmez misiniz?: b
48. Git... Git yavrum. Sen de birlikte git.: c
49. Bir kere gözünüzün önüne getirsenize!: b
50. Bey'im!: b
51. Siz bana demin oğlum demediniz mi?: b
52. Ben de size baba diyeceğim.: b (şimdiden sonra, ilan)
53. Ver Bey'im, babacığım, elini öpeyim.: c
54. Siz bana oğlum dediniz değil mi?: b
55. Siz beni evlâtlığa kabul ettiniz değil mi?: b
56. Halk yanında sormayın.: b
57. Burada kim var ya?: b
58. Sen biraz işine gitsene.: b
59. Sanki ben burada bulunursam kıyamet mi kopar?: b

2. METİN: O GELİYOR

1. Takanın burnu nasıl Karadeniz'i yırtar;/Siz de bir anda öyle yırtınız uykunuzu: b
2. Uyanın Samsunlular!: b
3. Uyanın Samsunlular!: b
4. Uyumak ölüme eş,/Diriltin ruhunuzu.: b
5. Fakat bu gemi niçin böyle yavaş geliyor?: b

6. Acaba yolu mu az, yoksa yükü mü ağır?: b
7. Üzülmemek elde mi?: b
8. Koş, atıl, gemi, sana engel olmasın deniz!.: b
9. Ak saçlı dalgaları birer birer kes de gel!.: b
10. Kuşlar gibi uç da gel, rüzgâr gibi es de gel!.: b

3. METİN: İSTİKLAL MADALYASI

1. Er geç duyulacağı, yayılacağı tahmin edilmesi gereken böyle bir takdim, onu taşıyanlara, onu kutsal bilen bir millete yapacağı tesir, nasıl olmuş da, hesaba katılmamış?: b

4. METİN: ATATÜRK'E MEKTUP

2. Siz ne dersiniz?: b
3. “Sosyoloji ve sosyal ekonomi” dersleri zorluklarına rağmen iyidir: a
4. Siz iyi olun, benim hayatım ve çalışmam o iyilik içinde olsun, dileğim budur.: b
5. Yeter ki size bir talebe ve arkadaş olayım.: b

3. TEMA

1. METİN: FAYDALI BİR İŞ GÖRMEK ZEVKİ

1. Bir iş görme, bir eser vücuda getirme zevki yalnız münevverlere, sanatkârlara mahsus zevklerden değildir.: a
2. Bizim en iptidai zannettiğimiz insanlar bile bir eser vücuda getirmenin zevkiyle mest olmayı bilirler zaten insanı yeryüzündeki diğer mahluklardan ayıran başlıca fark da galiba budur.: a
3. Bilmem size de öyle gelir mi?: b
4. Evlerde odaların içinde beslenen, kucaklarda dolaşan kedilerle köpeklerin suratlarında pek mahzun bir hâl vardır.: b
5. Böyle bir manzara karşısında vazifesini yerine getirmiş öküze karşı bir saygı duygusu beslememenin imkânı var mıdır?: b
6. Yokuşlarda, arkalarına bağlanmış yüklü arabaları, var kuvvetlerini harcayarak düze çıkarmaya çalışan atları, bilmem, siz de benim gibi hayranlıkla seyredersiniz?: b
7. Onları seyrederken içimde, arabanın bir ucuna dayanarak onlara yardım etmek arzusu uyanır çünkü bir iş başarmak uğrunda bu derece gönülden gayret sarf etmek hayran olmaya değer bir meziyettir.: b

8. İnsanların iş görmek bakımından daha üstün olan tarafları, gördükleri işin mutlaka faydalı olması hususunda besledikleri samimi arzudur.: b
9. Zaten işin garip olduğu kadar güzel olan tarafı da bu değil midir?: b
10. Allah kimseyi böyle bir teselliden mahrum bırakmasın!.: b

2. METİN: GURBET

1. Dağda dolaşırken yakma kandili,: b
2. Fersiz gözlerimi dağlama gurbet!.: b
3. Ne söylemez, akan suların dili,/Sessizlik içinde çağlama gurbet!.: b
4. Titrek parmağınla tutup tığını./Alnıma işleme kırışığını: b
5. Duvarda emerek mum ışığını,/Bir veremli rengi bağlama gurbet!.: b
6. Gül büyütenlere mahsus hevesle,/Renk dertlerimi gözümde besle!.: b
7. Yalnız, annem gibi, o ılık sesle,/İçimde dövünüp ağlama gurbet!.: b

3. METİN: TÜRKÇENİN GÜZELLİĞİ

1. Her insan, kendi konuştuğu dilin güzel olduğunu iddia etmektedir.: a
2. Bir dilin “güzel” olması, kelimelerinin “ince sesli”lerden teşekkül etmesi ve “ahenkli” bir söylenişe sahip olmasına bağlıdır.: a
3. Bunun için yabancılar, bir yandan “etimolojiye” önem verirken diğer taraftan da “fonetiğe” ağırlık vermektedirler.: a
4. Türkçe, güzel bir dildir.: a
5. Türkçe ve Türkçeleşmiş kelimeleriyle Türkçemiz güzeldir.: a
6. Kelimelerin mana zenginliği ve söylenişindeki incelik ile kuruluşları bunu ispatlamaya kâfidir.: a
7. Türkçede “ince” kelimesi incedir.: a
8. “Güzel” kelimesi güzeldir, zariftir, hoştur.: a
9. “Sevgi” kelimesi sevilecek kadar yumuşak ve sevimlidir.: a
10. Dilimizdeki “kalın” kelimesi kalın olmasına rağmen manasındaki ifadenin müzikal değerini verir.: a
11. “Gül” kelimesi güldürür, “çiçek” kelimesi gül gibi gönlümüzde açar, “gönül” kelimesi güneş gibi rahatlatır, “güneş” kelimesi pırıl pırıl okşayıcı, göz kırpicidir.: a
12. “Göz” kelimesi açık, net ve incedir. Türkçe belki de tabiatı kendi bünyesine alabilen ve güzel kullanabilen yegâne dildir.: a
13. “Çirkin” kelimesi bile güzeldir. “ç, r, k, n” sessizlerini bağlayan “i”ler kelimeyi yumuşatmakta ve sevimlileştirmektedir.: a

14. Hiçbir dilde “vızıldamak” arı sesine bu kadar yakın değildir. Su sesini en güzel biçimde “çağlamak” verir.: a
15. Kuş sesi “cıvıldamak” hangi dilde tabiatı bu derece dilin içinde taklide muktedirdir.: a
16. “Ulumak” kelimesi, uluyan hayvanın sesine hangi dilde bu derece uygun düşer.: b
17. “Böğürmek”teki “r, k” sessizlerini yumuşatan “ö, ü, e” seslileri aslına ne kadar yakındır.: a
18. “Hışırta” kelimesindeki “ş” harfi yaprakların birbirine sürtülmesini hangi dilde bu şekilde verebilir?: b
19. Yerine “mersi”yi aldığımız “teşekkür” kelimesindeki güzelliği ve olgunluğu sezmeyenimiz var mı?: b
20. Yerine “triko”yu aldığımız “örgü” kelimesini, triko ile güzellik müsabakasına sokmaya akıl sahibi hangi insan cesaret edebilir?: b
21. Saç örgüsü, tel örgü ifadelerini triko verebilir mi?: b
22. “Sekreter” mi güzeldir yoksa “kâtip” mi?: b
23. “Kâtip”i niçin attık, bilen var mı?: b
24. “Ev, mesken, hane” yerine “konut”u niçin oturttuk bilen var mı?: b
25. “Eskişehir”e “Eskikent” uyar mı?: b
26. “Türkçe” kelimesi bile güzelliğine doyum olmayan bir güzellik, incelik ve ahenge sahiptir.: a
27. Dilimiz Türkçe, asırlardan beri şairlerimiz, yazarlarımız ve milletimizin severek kullandığı bir zevk ve ahenk abidesi, muazzam ve muhteşem bir karakter ölçüsü, nezaket, kibarlık ve sezgi hazinesidir.: a

4. METİN: YİRMİ BEŞ KURUŞ

1. Bak Ali, şu çerçevenin içinde duran yirmi beş kuruşu görüyor musun?: b
2. Ona iyice bak ve söyleyeceklerimi çok dikkatli dinle.: c
3. Paranın sahibini düşünmemiz gerekmez miydi?: b
4. Sana ait olmayan bir şeye elini uzatma.: b
5. Gördün mü?: b
6. Göreniniz ya da bulanınız var mı?: b
7. Öğretmenim: b (seslenme)
8. Arkadaşın doğruyu mu söylüyor Hakan?: b
9. Hayır, yalan söylüyor: b (reddetme)
10. Bu yirmi beş kuruşa sen de sahip çık.: b
11. Onu benim sana verdiğim bir anı olarak sakla...: b

4. TEMA

1. METİN: SANAT

1. Kolumuzdan tutarak sen istersen bizi çek,: b
2. Arkadaş: b
3. Sana uğurlar olsun...: b

2. METİN: MİKRO MİNYATÜR

1. İnsanlığın ta en başından bu yana var olan sanat, kimilerine göre “güzel” olanı ortaya çıkarma gayesiyle insanın kendini ifade etme biçimi olmuştur.: a
2. Kimilerine göre ise “ilahî aşka” ulaşma vasıtasıdır sanat.: a
3. Hangi gaye ile olursa olsun, işi “güzel”e varabilmektir sanatçının.: a

3. METİN: SELİMİYE CAMİİ

1. Mimar Sinan’ın 80 yaşında yaptığı ve “ustalık eserim” dediği anıtsal yapı Osmanlı-Türk sanatı ve dünya mimarlık tarihinin başyapıtlarındandır.: a
2. Edirne ve Osmanlı İmparatorluğu’nun simgesi olan cami, kentin merkezinde, eskiden Sarıbayır ve Kavak Meydanı denilen yerdedir.: a
3. 1569-1575’te Sultan II. Selim’in emriyle yaptırılmıştır.: a
4. Çok uzaklardan dört minaresi ile göze çarpan yapı, kurulduğu yerin seçimiyle Mimar Sinan’ın aynı zamanda usta bir şehircilik uzmanı olduğunu da göstermektedir.: a
5. Mimar Sinan’ın yaptığı 8 dayanaklı cami planının en başarılı örneğidir.: a
6. Cami, mimari özelliklerinin erişilmezliği yanında taş, mermer, çini, ahşap sedef gibi süsleme özellikleriyle de son derece önemlidir.: a
7. Mihrap ve minberi mermer işçiliğinin başyapıtlarındandır.: a
8. Yapının çini süslemelerinin, Osmanlı ve dünya sanatında ayrı bir yeri vardır.: a
9. XVI. yy. çiniciliğinin en güzel örnekleri olan bu çiniler, sır altı tekniğinde olup İznik’te yapılmıştır.: a
10. Selimiye, varlığı ile Türk tarihinde Edirne’ye güç katarak simgesel bir nitelik kazandırmıştır.: a
11. Selimiye mekân, büyüklük, yükseklik, topluluk ve ışık etkisi bakımından yeryüzündeki bütün yapılardan üstündür.: a
12. Bu on altıgen şadırvan, Osmanlı Mimarisi Klasik Dönemi’nin en güzel tasarımlarından biridir: a

13. Osmanlı mimarisinin olduğu kadar kubbeli yapı geleneğinin de en büyük aşamasıdır.: a
14. Müezzinler Mahfeli'nin kuzeydoğu yönünde, köşedeki mermer ayağında, bir küçük ters lale motifi bulunur.: a
15. Yaygın söylenceye göre bu lale, cami arsasının sahibi olan ve burada lale yetiştiren kişinin, arsaya cami yapımı için çıkardığı güçlük ve ters tutumunu sembolize etmektedir.: a
16. Bazılarına göre ise caminin yapımında çalışan kör bir ustanın ürünü olan bu lale için halk arasında, başka inançlar da vardır.: a
17. Bir başka söylence de Mimar Sinan'ın o günlerde hastalanan ve ölen torunu Fatma ile ilgilidir.: a
18. Selimiye'deki ters lale motifi, günümüzde de en çok merak edilen cami öğelerinden biridir ve farklı söylenceleri olma özelliğini sürdürmektedir.: a
19. Ters lale dâhil Selimiye çinilerinde 101 ayrı lale motifi kullanılmıştır.: a
20. Caminin minarelerinden sonra yapılan bezemesinde en önemli ve ilgi çeken öğelerin pencereler ve örtüden inen kandiller olduğu kabul edilir.: a
21. Selimiye çinileri İznik'in en parlak döneminin üretimi olup 1572 tarihli bir fermanla buradan sipariş edilmiştir.: a
22. Camiyi yaptıran padişah II. Selim, pencerelere kadar çini olmasını, pencerelerin üstüne Fatiha Suresi'nin çini ile yazılmasını emretmiştir.: a
23. Türk çini sanatının en parlak yıllarındaki bu uygulamada görülen ölçülü kullanıma rağmen çini panoların kalite ve deseni ile uygulanan bezeme programı günümüzün yegâne örnekleri durumundadır.: a
24. Selimiye Camii çinileri, başka yapılarda rastlanmayan özgün ve Osmanlı mimarisi ile Türk çini sanatı içinde çok özel bir yere sahiptir.: a
25. Selimiye'de mimari gibi diğer Osmanlı sanatları da gelişmenin en yüksek noktalarına varmıştır.: a
26. Burada sonradan kesilip yerlerine konmuş gibi görünen meyve vermiş iki elma ağacı, bütün Osmanlı çinilerinde tek orijinal dekor olarak karşımıza çıkmaktadır:
a
27. Elma fidanının kökü karanfil, lale ve sümbüllerle zenginleştirilmiştir.: a
28. Bahar açmış erik fidanı da birkaç defa tekrarlanarak hünkâr mahfilinde taze bir bahar havası estirilmiştir. : a
29. Selimiye Camii avlusunun kuzeydoğu ve kuzeybatı köşelerindeki minarelerin üçer merdiveni vardır.: a
30. Öyle büyük bir cami yaptım ki Edirne içinde bütün halkın beğenisine layıktır.: a

4. METİN: BİR BABA / BİR ZİHNİYET

1. Sizin de bir evladınız var, beni bir baba olarak dinlemenizi istirham edeceğim.: b
2. Allah rızası için bana yardım ediniz.: b
3. Ya yaptığı resimleri beğenirseniz?: b
4. Bir baba için bundan daha büyük bir zevk olamaz, ne dersiniz monşer?: b
5. Size dört yaşındaki çocuğumun resimlerini gönderiyorum, istidadı var mı, yok mu, bildirmenizi dilerim. Yoksa şimdiden müziğe çalışmasını sağlamayı tasarlıyorum...: b
6. Ne mutlu zihinleri çeşitli konularla bulanmadan bir tek sanat tasasıyla yoğurulanlara çünkü en sahici, en gerçek çiraklık çağımız çocukluk çağımızdır.: a
7. Çırağın iyisi tartışmayı aklından bile geçirmeden ustanın öğüdünü dinleyendir.: a
8. Kalfanın iyisi usta tecrübesini tamamıyla benimseyen, ustayı aratmayandır.: a
9. Ustanın iyisi de kendisinden evvelki ustaların işine kendi dağarcığından bir şeyler katabilen, mesleğini aldığı yerden bir adım daha ileri ulaştırandır.: a

5. TEMA

1. METİN: ANADOLU UYGARLIKLARI

Tespit edilemedi

2. METİN: BURADA DUR

1. Oranın adının gerçekten böyle bir gerçek hikâyesi var mı yoksa insanımız mı yakıştırmış?: b
2. Yarından tezi yok, atını ovalara sür.: c
3. Biz sana: ‘Dur!..’ deyinceye kadar ilerle...”: c
4. Burada dur!..: c
5. Ama bizim insanımız bir hikâye ile yetinir mi?: b
6. Burnuma güzel kokular geliyor. Demek ki burası sulak bir yer; bağcılık ve bahçecilik yapılır. Burada dur, şehrini burada kur!: c

3. METİN: ERGENEKON DESTANI

1. Göktürlere hile yapmazsak işimiz sonunda pek yaman olacak: c
2. “En iyisi dağların içinde insan yolu düşmez, sapa bir yer bulup orada yerleşelim.: c

3. Dağların arasından çıkılacak bir yol arayıp bulalım, çıkıp buradan göçelim. Ergenekon'un dışında kim bizimle dost olursa dost olalım, düşman olursa vuruşalım.: c

4. METİN: ANADOLU DAVULU

1. Anadolu'da bayram da seyran da davulla başlar.: a
2. Davul güm güm vurmadiçça bayramın seyranın tadı mı olur?: b
3. Düğün mü var, önce davul gelsin.: b
4. Ne var ki değil sokağa, odasından bile dışarı çıkmayan bu kızı, kimlere versin?: b
5. Kim kızımı kendi isteği ile konaktan dışarı çıkarabilirse kızımı ona vereceğim.: b (söylendiğinde gerçekleşen söz)
6. Mehterin baş çalgısı da davul ve köstür.: a
7. Davulu neden dövüyorsun?: a
8. Tohumunu at da gel.: b
9. Arpa buğday sat da gel.: b
10. Uyan hey ağam uyan.: b
11. Orucunu tut da gel.: b
12. Eğlenip gülüşelim.: b
13. Tanışıp bilişelim.: b
14. Bahşişini hazırla.: b
15. Bayrama görüşelim.: b
16. Vur davulcu davula.: b
17. Yüreğime vur tokmağını: b
18. Vur davulcu, vur yürek yarama.: b
19. Sen bakma ağladığıma.: b
20. Ne istiyorsun?: b
21. Al hüccetini, git işine: b

6. TEMA

1. METİN: KALBİN SESİ

1. Sevdiğimiz bir sandalyeyi, bir porselen fincanı, hatıralarla yüklü bir vazoyu ne yapıyoruz?: b
2. Onlar mı uçtu yoksa bir umacı bütün güzellikleri kovalayarak yerine konfeksiyon duygular, gel geç müzikler mi koydu?: b
3. Vakti daralan kim?: b

4. Kim bana ayaküstü yemek yemeyi öğütüyor?: b
5. Ninelerimizin ve dedelerimizin dünyası ne çabuk bir masala dönüştü ve masallara niçin inanmıyoruz?: b
6. Bir aletin Mars'tan gönderdiği fotoğraflara inanıyoruz ama inanıyoruz da ne oluyor?: b
7. Yemekler daha lezzetli, sohbetler daha koyu, sevgiler daha derin, arkadaşlıklar daha vazgeçilmez mi oluyor?: b
8. Babamızdan armağan saati saklıyor, takıyor, kullanıyor muyuz yoksa modası geçti bunun, şimdi at nalı saatler takılıyor diye o güzel saati bir çekmecenin gözüne mi atıverdik?: b
9. Neyi bekliyoruz?: b
10. Niçin daralıyoruz?: b
11. Bu mu?: b
12. Gerçekten istiyor muyuz?: b
13. "Kesmeyin!" diyoruz, bu ağacın hatırası var, kıymayın ona.: b

2. METİN: GEÇEN ZAMAN

1. Yalnız bırakmayın beni hatıralar!: b
2. Az yanımda kal, çocukluğum,: b
3. Temiz yürekli, uysal çocukluğum...: b
4. Böyle uzaklaşmayın benden, yaşadığım günler!: b
5. Güneş! Getir bir bayram sabahını.: b
6. Açılın, açılın tekrar/Çocuk dizlerimdeki yaralar.: b
7. Bırakıp her şeyi nereye gidiyorum?: b
8. Neler geçmişti aklımdan, nedendi ağladığın, neydi güldüğün?: b
9. Ah, nasıldı yaşamak?: b

3. METİN: DEĞİRMENDE DÖNER TAŞIM

1. Hadi yallah!: c
2. Haydi, bir iki üç, bismillah!: c
3. Hadi oğlum!: c
4. Dünya dediğin bir değirmen.: a
5. Şuraya yerleştir çocukları.: c
6. Hadi başlayalım!: c
7. Hadi bereketli olsun!: b
8. Kolay gelsin!: b
9. Çay da isterim.: c

4. METİN: BURSA'DA ZAMAN

Tespit edilemedi

7. TEMA

1. METİN: YÛNUS EMRE'NİN MEZARLARI

1. Günün birinde, ona ait başka mezar, türbe, makamlar da bulunursa hiç şaşmam!:
b
2. Nasıl şaşayım ki?: b
3. Yûnus'a sevgisi ve saygısını başka türlü nasıl gösterebilir?: b
4. Yûnus'un kabri üzerine kokan kekik başka hiçbir dağda bulunmaz.: a
5. Yûnus'un bir mezarı da Isparta'nın Keçiborlu kazasında.: a
6. Orayı da yediveren gülleri sarmış, sarmalamıştır.: a
7. Sandıklı'nın Çay köyünde, Konya Aksaray'ında. Karaman'da da Yûnus'a ait makam ve mezarlar vardır.: a
8. Gece yarısı gelip Allah'ın dağında yatanlara, nereden geldiniz, neden geldiniz diye sorulabilir mi?: b
9. Kim çağırdı, nereden geldi bu insanlar?: b
10. Nerelerden gelmişler ki?: b
11. Bugün hâlâ bir sırdır ve sır kalacaktır: a
12. bu kadar insan bir gecede nasıl toplandı, nasıl çıt çıkarmadan, en küçük bir aksilik yaşanmadan bu tören başarıldı?: b
13. Gelin de çözün!.: b

2. METİN: GÜLÜ İNCİTME GÖNÜL

1. Çiçeklerle hoş geçin.: b
2. Balı incitme gönül.: b
3. Bir küçük meyve için/Dalı incitme gönül.: b
4. Konuşmak bize mahsus,/Olsa da bir güzel süs,/“Ya hayır de yahut sus.”: b
5. Dili incitme gönül.: b
6. Sevmekten geri kalma.: b
7. Yapan ol, yıkan olma.: b
8. Sevene diken olma.: b
9. Gül'ü incitme gönül.: b
10. Başın olsa da yüksek,/Gözün enginde gerek.: b

11. Kibirle yürüyerek/Yolu incitme gönül.: b
12. Mevla verince azma,: b
13. Geri alınca kızma,: b
14. Tüten ocağı bozma,: b
15. Külü incitme gönül.: b
16. Dokunur gayretine,/Karışma hikmetine.: b
17. Sahibi hürmetine/Kulu incitme gönül.: b

3. METİN: EMİNE TEYZE'NİN ÇİLEK REÇELİ

1. Ya bu elsiz, ayaksız yavrucaklar ne yapacak?: b
2. Bize de işle Emine Teyze.: b
3. Mehmet Bey, bizim çocuğa göre bir şey çıktı mı acaba?: b
4. Hah, buldum işte!: b
5. Telefon faturası kabarıyor Mehmet!: b
6. Akşamları bir yere gidemez olduk Mehmet!: b
7. Ben yaptım, afiyetle yiyin.: b
8. Afiyet olsun.: b
9. Başka reçeller de yapabilir misin peki?: b
10. Müthiş! Çok güzel!: b
11. İşsizliği ortadan kaldırıyorum!: b
12. Ne diyorsunuz?: b
13. Yapabilir miyiz?: b
14. Reçellerin markası ne oldu biliyor musunuz?: b

4. METİN: EŞEKLE TİLKİ

1. Ey güzelim, yiğidim,: b
2. Aman dalkavuk adam, benim canımı sıkma,: b
3. Boş sözlere karnım tok, haydi fazla uzatma.: b
4. Ah efendim ne saflık, eşek yalnız sen misin?: b
5. Şurada bir kuyu var, onu hiç görmez misin?: b
6. Yular, semer ne demek, efendi de ne imiş?: b
7. Öyle ise yardım et, bırakayım yükümü/Cennette geçireyim bundan sonra ömrümü.: b
8. Baş üstüne efendim, uzat şu küfeyi ver,: b
9. İşte hazırsın şimdi, hemen suya dalıver.: b
10. Dalkavuğa uyanın sonu hep kötü olur.: a

8. TEMA

1. METİN: BİLGE ADAMIN YOLU

1. Bir öğrenci seçmek zorundayken siz içinizde neye bakacağım ben şimdi?: b

2. METİN: ALİYA İZZETBEGOVIÇ VE ÖZGÜRLÜK MÜCADELESİ

1. Bir toplumun tarihini, o toplumun içinden çıkan kahramanlar, liderler yazar.: a
2. Bağımsız Bosna Hersek Devleti'nin ilk cumhurbaşkanı olan ve "Bilge Kral" olarak anılan Aliya İzzetbegoviç, 20. yüzyılın en önemli liderlerinden biridir.: a
3. Doğu ve Batı düşüncesini çok iyi bilen bir filozof ve ahlaki ilkelerinden ödün vermeyen bir özgürlük savaşçısı olarak Aliya'nın kişiliği ve mücadelesinin tanınması hepimiz için bir ödevdir.: a
4. Aliya İzzetbegoviç, federal devletlerden oluşan Yugoslavya'nın dağılma sürecinde Demokratik Eylem Partisi'ni kurarak Bosna halkının özgürlük mücadelesini başlatmıştır.: a
5. Aliya, 1990 yılında yapılan seçimleri kazanarak, Bosna Hersek'in cumhurbaşkanı olurken ülkede bağımsızlık yanlısı hareketler de ivme kazanmıştır.: a
6. Buna bigâne kalamayız.: b
7. Nefrete nefretle cevap vermeyin.: b
8. Bosna için nefret, çıkmaz sokaktır: a
9. "Bosna olarak adlandırdığımız şey yalnızca Balkanlarda bir toprak parçası değildir. Farklı din, millet, farklı kültür ve geleneklere ait insanların beraber yaşayabilme inancıdır: b
10. Aliya, bu sözleriyle Osmanlı hâkimiyetinde dört yüz yıl birlikte yaşamış farklı inanç gruplarına da güçlü bir mesaj vermiştir.: a
11. İstanbul'un fethinden tam on yıl sonra Balkanları ve Bosna'yı fetheden Fatih Sultan Mehmet, burada yaşayan farklı din ve mezhepleri görmüş ve 29 Mayıs 1463 tarihli ünlü Ahidname'sini yayımlayarak inanç farklılıklarını koruması altına almıştır.: a
12. Bosna size emanet.: b
13. İsminin altında da Aliya İzzetbegoviç'in verdiği özgürlük mücadelesinin, yaşamının âdeta özeti olan bir sözü yazılıdır: "Her şeye kadir olan Allah'a yemin ederim ki hiçbir zaman köle olmayacağız.": a

3. METİN: ÖZGÜRLÜK

1. Azat olun gemilerim, azat olun gemilerim!/: b

2. Azat olun bebeklerim, azat olun bebeklerim!: b

4. METİN: HARİTADA BİR NOKTA

1. Bunu bize götür sonra ötekileri pay yap.: c

2. Ne o?: b

3. Hemşerim, dur bakalım!: b

4. Dağdan gelip bağdakini kovmayalım.: b

5. Sen karışma bakalım babalık!: b

6. Ayıp ne demek?: b

7. Babanızın malı mı bu deniz sizin?: b

8. Onun babasının malı mı?: b

9. Kim gel de çalış demiş ona?: b

Tablo 4. 1. 4. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Söz Edimlerinin Dağılımı

Temalar	Toplam	Düzsöz	Edimsöz	Etkisöz
1. Tema: Kişisel Gelişim	46	13	33	-
2. Tema: Millî Mücadele ve Atatürk	75	2	70	3
3. Tema: Birey ve Toplum	55	20	33	2
4. Tema: Sanat	45	37	8	-
5. Tema: Millî Kültürümüz	30	3	20	7
6. Tema: Zaman ve Mekân	31	1	24	6
7. Tema: Erdemler	54	6	48	-
8. Tema: Hak ve Özgürlükler	25	9	15	1
Toplam	361	91	251	19

8. sınıf öğrencilerinin gelişim düzeyine göre ders kitabındaki metinlerde edimsöz ve etkisöz cümlelerinin ağırlıkta olması beklenir. 8. sınıf Türkçe ders kitabında sadece 4. temada düzsözler, hem edimsöz hem etkisözlerden daha çok kullanılmıştır. Kalan yedi temada edimsözler ağırlıktadır. Beş temada düzsözler, etkisözlerden sayıca fazladır. Üç temada ise etkisözlerin düzsözlerden fazla olduğu görülür. Etkisözlerin edimsözlerden sayıca fazla olduğu tema saptanmamıştır. Temalar genelinde üç temada etkisöz tespit edilmemiştir.

8. sınıf Türkçe ders kitabında tespit edilen düzsöz sayısı, söz edimleri sayısının %25,2'sini oluşturur. Toplam edimsöz sayısı toplam söz edimleri sayısının %69,5'idir. Toplam etkisöz sayısı toplam söz edimlerinin %5,2'si kadardır. 5., 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları içinde en düşük yüzdeleri etkisöz edimleri, 8. sınıf Türkçe ders kitabındadır.

4.2. Okuduğunu Anlama Testinin Uygulanması

Araştırmanın ikinci aşamasında, örneklem grubuna ders kitaplarındaki söz edimi cümlelerinden seçilip oluşturulan okuduğunu anlama testi uygulanmıştır. Sorular, kitaptaki metinlerin sırasına ve söz edimlerinin ağırlığına göre hazırlanmıştır. Her kademe için uygulanan testteki soruların ölçtüğü söz edimleri tablo 1, 3, 5, 7'deki gibidir. Soru dağılımlarını gösteren tabloların hemen ardından öğrencilerin bu sorulara verdikleri cevapların analizlerini içeren 2, 4, 6, 8 numaralı tablolar eklenmiştir.

Tablo 4. 2. 1. 5. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Türkçe Okuduğunu Anlama Testinde Ölçülen Edimsöz Bilgisi

Sorular	Düzsöz	Edimsöz	Etkisöz
S1		X	
S2			X
S3		X	
S4		X	
S5		X	

S6		X
S7		X
S8	X	
S9	X	
S10	X	
S11	X	
S12	X	
S13	X	
S14	X	
S15		X
S16		X
S17		X
S18	X	
S19		X
S20		X

5. sınıf öğrencilerine uygulanan okuduğunu anlama testinde 8., 9., 10., 11., 12., 13., ve 14. sorular, öğrencilerin düzsözleri anlama durumlarını ölçmeye, 1., 3., 4., 5., 6., 7., 15., 16., 17., 19. ve 20. sorular öğrencilerin edimsözleri anlama durumlarını ölçmeye, 2. soru da öğrencilerin etkisözleri anlama durumlarını ölçmeye yöneliktir. Test toplam yirmi sorudan oluşmaktadır. Soruların sekiz tanesi düzsöz, on bir tanesi edimsöz, biri de etkisöz edimlerini anlama durumlarını ölçmektedir.

Tablo 4. 2. 5. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Türkçe Okuduğunu Anlama Testi Analizi

Sorular	Doğru	Yanlış
---------	-------	--------

	f	%	f	%
S1	40	47,1	45	52,9
S2	49	58,3	35	41,7
S3	51	61,4	31	38,6
S4	55	65,5	29	34,5
S5	40	48,2	43	51,8
S6	56	67,5	27	32,5
S7	62	75,6	20	24,4
S8	34	41	49	59
S9	58	69,9	25	30,1
S10	32	38,6	51	61,4
S11	26	31,7	56	68,3
S12	47	57,3	35	42,7
S13	33	39,8	50	60,2
S14	40	48,2	43	51,8
S15	46	56,1	36	43,9
S16	62	74,7	21	25,3
S17	40	49,4	41	50,6
S18	46	55,4	37	44,6
S19	36	43,9	46	56,1
S20	41	49,4	42	50,6
Toplam		49,12		50,88

5. sınıf düzeyi için hazırlanan okuduğunu anlama testini 85 öğrenci cevaplamıştır. 5. sınıf kademesindeki öğrencilerin bilişsel olarak düzsöz kazanımı düzeyinde olduğu, bu sebeple düzsöz edimlerini anlama durumlarını ölçen sorularda daha başarılı olmaları beklenmektedir.

Düzsöz edimlerini anlama durumlarını tespit etmeye yönelik sorulan sorularda öğrencilerin başarı durumları şöyledir:

8. soruda 34 kişi doğru, 49 kişi yanlış yanıtla %41 oranında başarı göstermiştir.

9. soruda 58 kişi doğru, 25 kişi yanlış yanıtla %69,9 oranında başarı göstermiştir.

10. soruda 32 kişi doğru, 51 kişi yanlış yanıtla %38,6 oranında başarı göstermiştir.

11. soruda 26 kişi doğru, 56 kişi yanlış yanıtla %31,7 oranında başarı göstermiştir.

12. soruda 47 kişi doğru, 35 kişi yanlış yanıtla %57,3 oranında başarı göstermiştir.

13. soruda 33 kişi doğru 50 kişi yanlış yanıtla %39,8 oranında başarı göstermiştir.

14. soruda 40 kişi doğru, 43 kişi yanlış yanıtla %48,2 oranında başarı göstermiştir.

Yapılan analize göre uygulanan testte düzsöz edimlerini anlama durumlarını tespit etmek için sorulan yedi sorudan sadece 9. ve 12. sorularda katılımcıların %50'sinden fazlası başarılı olmuştur.

Aynı uygulamada edimsöz edimlerini anlama durumlarını ölçen on bir sorudan altısını; 3., 4., 6., 7., 15. ve 16. soruları, katılımcıların %50'sinden fazlasının doğru cevapladığı belirlenmiştir.

Etkisöz edimlerini anlama durumlarını ölçen 2. soruyu ise katılımcıların %58,3'ü doğru yanıtlamıştır.

Tablo 4. 2. 3. 6. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Türkçe Okuduğunu Anlama Testinde Ölçülen Edimsöz Bilgisi

Sorular	Düzsöz	Edimsöz	Etkisöz
---------	--------	---------	---------

S1		X
S2	X	
S3	X	
S4	X	
S5	X	
S6	X	
S7		X
S8		X
S9	X	
S10	X	
S11	X	
S12	X	
S13		X
S14	X	
S15	X	
S16		X
S17		X
S18	X	
S19	X	
S20		X

6. sınıf öğrencilerine uygulanan okuduğunu anlama testinde 2., 3., 4., 5., 6., 9., 10., 11., 12., 14., 15., 18. ve 19. sorular, öğrencilerin düzsözleri anlama durumlarını ölçmeye, 7., 8., 13., 16., 17., ve 20. sorular öğrencilerin edimsözleri anlama

durumlarını ölçmeye, 1. soru da öğrencilerin etkisözleri anlama durumlarını ölçmeye yöneliktir. Test toplam yirmi sorudan oluşmaktadır. Soruların on üç tanesi düzsöz, altı tanesi edimsöz, biri de etkisöz edimlerini anlama durumlarını ölçmektedir.

Tablo 4. 2. 4.: 6. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Türkçe Okuduğunu Anlama Testi Analizi

Sorular	Doğru		Yanlış	
	f	%	f	%
S1	24	57,1	18	42,9
S2	29	67,4	14	32,6
S3	26	60,5	17	39,43
S4	25	58,1	18	41,9
S5	17	40,5	25	59,5
S6	24	57,1	18	42,9
S7	15	35,7	27	64,3
S8	20	46,5	23	53,5
S9	29	69	13	31
S10	15	34,9	28	65,1
S11	9	21,4	33	78,6
S12	29	67,4	14	32,6
S13	29	70,7	12	29,3
S14	27	62,8	16	37,2
S15	25	59,5	17	40,5
S16	30	69,8	13	30,2
S17	27	62,8	16	37,2

S18	17	40,5	25	59,5
S19	13	30,2	30	69,8
S20	25	58,1	18	41,9
Toplam		47,4		52,6

6. sınıf düzeyi için hazırlanan okuduğunu anlama testini 43 öğrenci cevaplamıştır. 6. sınıf kademesindeki öğrencilerin bilişsel olarak düzsöz kazanımı düzeyinde olduğu, bu sebeple düzsöz edimlerini anlama durumlarını ölçen sorularda daha başarılı olmaları beklenmektedir.

Düzsöz edimlerini anlama durumlarını tespit etmeye yönelik sorulan sorularda öğrencilerin başarı durumları şöyledir:

2. soruda 29 kişi doğru, 14 kişi yanlış yanıtla %67,4 oranında başarı göstermiştir.

3. soruda 26 kişi doğru, 17 kişi yanlış yanıtla %60,5 oranında başarı göstermiştir.

4. soruda 25 kişi doğru, 18 kişi yanlış yanıtla %58,1 oranında başarı göstermiştir.

5. soruda 17 kişi doğru, 25 kişi yanlış yanıtla %40,5 oranında başarı göstermiştir.

6. soruda 24 kişi doğru, 18 kişi yanlış yanıtla %57,1 oranında başarı göstermiştir.

9. soruda 29 kişi doğru 13 kişi yanlış yanıtla %69 oranında başarı göstermiştir.

10. soruda 15 kişi doğru, 28 kişi yanlış yanıtla %34,9 oranında başarı göstermiştir.

11. soruda 9 kişi doğru, 33 kişi yanlış yanıtla %21,4 oranında başarı göstermiştir.

12. soruda 29 kişi doğru, 14 kişi yanlış yanıtla %67,4 oranında başarı göstermiştir.

14. soruda 27 kişi doğru, 16 kişi yanlış yanıtla %62,8 oranında başarı göstermiştir.

15. soruda 25 kişi doğru, 17 kişi yanlış yanıtla %59,5 oranında başarı göstermiştir.

18. soruda 17 kişi doğru, 25 kişi yanlış yanıtla %40,5 oranında başarı göstermiştir.

19. soruda 13 kişi doğru, 30 kişi yanlış yanıtla %30,2 oranında başarı göstermiştir.

Yapılan analize göre uygulanan testte düzsöz edimlerini anlama durumlarını tespit etmek için sorulan on üç sorudan sekizinde; 2., 3., 4., 6., 9., 12., 14. ve 15. sorularda katılımcıların %50'sinden fazlası başarılı olmuştur.

Aynı uygulamada edimsöz edimlerini anlama durumlarını ölçen altı sorudan dördünü; 13., 16., 17., ve 20. soruları, katılımcıların %50'sinden fazlası doğru cevaplamıştır.

Etkisöz edimlerini anlama durumlarını ölçen 1. soruyu ise katılımcıların %57,1'i doğru yanıtlamıştır.

Tablo 4. 2. 5. 7. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Türkçe Okuduğunu Anlama Testinde Ölçülen Edimsöz Bilgisi

Sorular	Düzsöz	Edimsöz	Etkisöz
S1		X	
S2			X
S3	X		
S4		X	
S5	X		
S6	X		
S7		X	
S8	X		
S9			X
S10		X	

S11	X	
S12		X
S13	X	
S14	X	
S15	X	
S16	X	
S17	X	
S18		X
S19	X	
S20	X	

7. sınıf öğrencilerine uygulanan okuduğunu anlama testinde 3., 5., 6., 8., 11., 13., 14., 15., 16., 17., 19. ve 20. sorular, öğrencilerin düzsözleri anlama durumlarını ölçmeye, 1., 4., 7., 10., 12., ve 18. sorular öğrencilerin edimsözleri anlama durumlarını ölçmeye, 2. ve 9. sorular da öğrencilerin etkisözleri anlama durumlarını ölçmeye yöneliktir. Test toplam yirmi sorudan oluşmaktadır. Soruların on iki tanesi düzsöz, altı tanesi edimsöz, ikisi de etkisöz edimlerini anlama durumlarını ölçmektedir.

Tablo 4. 2. 6. 7. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Türkçe Okuduğunu Anlama Testi Analizi

Sorular	Doğru		Yanlış	
	f	%	f	%
S1	30	62,5	18	37,5
S2	34	70,8	14	29,2
S3	23	47,9	25	52,1
S4	16	33,3	32	66,7

S5	29	64,4	16	35,6
S6	37	78,7	10	21,3
S7	21	45,7	25	54,3
S8	32	66,7	16	33,3
S9	36	75	12	25
S10	28	59,6	18	40,4
S11	26	55,3	21	44,7
S12	31	64,6	17	35,4
S13	28	58,3	20	41,7
S14	25	52,1	23	47,9
S15	32	66,7	16	33,3
S16	18	38,3	29	61,7
S17	26	55,3	21	44,7
S18	33	68,8	15	31,2
S19	30	62,5	18	37,5
S20	30	62,5	18	37,5
Toplam		59,45		40,57

7. sınıf düzeyi için hazırlanan okuduğunu anlama testini 48 öğrenci cevaplamıştır. 7. sınıf kademesindeki öğrencilerin bilişsel olarak edimsöz-etkisöz kazanımı düzeyinde olduğu, bu sebeple edimsöz-etkisöz edimlerini anlama durumlarını ölçen sorularda daha başarılı olmaları beklenmektedir.

Edimsöz edimlerini anlama durumlarını tespit etmeye yönelik sorulan sorularda öğrencilerin başarı durumları şöyledir:

1. soruda 30 kişi doğru, 12 kişi yanlış yanıtla %62,5 oranında başarı göstermiştir.
4. soruda 16 kişi doğru, 32 kişi yanlış yanıtla %33,3 oranında başarı göstermiştir.
7. soruda 21 kişi doğru, 25 kişi yanlış yanıtla %47,5 oranında başarı göstermiştir.
10. soruda 28 kişi doğru, 18 kişi yanlış yanıtla %59,6 oranında başarı göstermiştir.

12. soruda 31 kişi doğru, 17 kişi yanlış yanıtla %64,6 oranında başarı göstermiştir.

18. soruda 33 kişi doğru 15 kişi yanlış yanıtla %68,8 oranında başarı göstermiştir.

Etkisöz edimlerini anlama durumlarını tespit etmeye yönelik sorulan sorularda öğrencilerin başarı durumları şöyledir:

2. soruda 34 kişi doğru, 14 kişi yanlış yanıtla %70,8 oranında başarı göstermiştir.

9. soruda 36 kişi doğru, 12 kişi yanlış yanıtla %75 oranında başarı göstermiştir.

Yapılan analize göre uygulanan testte edimsöz edimlerini anlama durumlarını tespit etmek için sorulan altı sorudan dördünde; 1., 10., 12., 18. sorularda katılımcıların %50'sinden fazlası başarılı olmuştur.

Aynı uygulamada etkisöz edimlerini anlama durumlarını ölçen soruların her ikisini de katılımcıların %50'sinden fazlası doğru cevaplamıştır.

Uygulanan testte öğrenciler, düzsöz edimlerini anlama durumlarını tespit etmeye yönelik sorulan on iki sorunun onunda %50'nin üzerinde başarı göstermiştir.

Tablo 4. 2. 7. 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Türkçe Okuduğunu Anlama Testinde Ölçülen Edimsöz Bilgisi

Sorular	Düzsöz	Edimsöz	Etkisöz
S1		X	
S2		X	
S3		X	X

S4	X	
S5		X
S6	X	
S7		X
S8	X	
S9		X
S10	X	
S11	X	X
S12	X	
S13	X	
S14		X
S15		X
S16		X
S17		X
S18	X	
S19	X	
S20	X	

8. sınıf öğrencilerine uygulanan okuduğunu anlama testinde 4., 6., 8., 10., 11., 12., 13., 18., 19., ve 20. sorular, öğrencilerin düzsözleri anlama durumlarını ölçmeye, 1., 2., 3., 5., 7., 11., 14., 15., 16. ve 17. sorular öğrencilerin edimsözleri anlama durumlarını ölçmeye, 3. soru da öğrencilerin etkisözleri anlama durumlarını ölçmeye yöneliktir. Test toplam yirmi sorudan oluşmaktadır. Soruların dokuz tanesi düzsöz, dokuz tanesi edimsöz edimlerini anlama durumlarını ölçmektedir. Bir soru düzsöz ve

edimsöz cümlelerinden, bir soru da edimsöz ve etkisöz cümlelerinden oluşturulmuş olup her iki kazanımı ölçmektedir.

Tablo 4. 2. 8. 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Türkçe Okuduğunu Anlama Testi Analizi

Sorular	Doğru		Yanlış	
	f	%	f	%
S1	14	43,8	18	56,2
S2	19	57,6	14	42,4
S3	24	72,7	9	27,3
S4	18	56,3	14	43,7
S5	16	48,5	17	51,5
S6	21	65,6	11	34,4
S7	15	50	15	50
S8	20	60,6	13	39,4
S9	26	78,8	7	21,2
S10	11	36,7	19	63,3
S11	5	16,7	25	83,3
S12	18	54,5	15	45,5
S13	9	30	21	70
S14	16	48,5	17	51,5
S15	18	56,3	14	43,7
S16	20	62,5	12	37,5
S17	20	60,6	13	39,4

S18	15	46,9	17	53,1
S19	13	40,6	19	59,4
S20	9	29	22	71
Toplam		48,09		51,91

8. sınıf düzeyi için hazırlanan okuduğunu anlama testini 33 öğrenci cevaplamıştır. 8. sınıf kademesindeki öğrencilerin bilişsel olarak edimsöz- etkisöz kazanımı düzeyinde olduğu, bu sebeple edimsöz-etkisöz edimlerini anlama durumlarını ölçen sorularda daha başarılı olmaları beklenmektedir.

Edimsöz edimlerini anlama durumlarını tespit etmeye yönelik sorulan sorularda öğrencilerin başarı durumları şöyledir:

1. soruda 14 kişi doğru, 18 kişi yanlış yanıtla %43,8 oranında başarı göstermiştir.
2. soruda 19 kişi doğru, 14 kişi yanlış yanıtla %57,6 oranında başarı göstermiştir.
3. soruda 24 kişi doğru, 9 kişi yanlış yanıtla %72,7 oranında başarı göstermiştir.
5. soruda 16 kişi doğru, 17 kişi yanlış yanıtla %48,5 oranında başarı göstermiştir.
7. soruda 15 kişi doğru, 15 kişi yanlış yanıtla %50 oranında başarı göstermiştir.
11. soruda 5 kişi doğru 25 kişi yanlış yanıtla %16,7 oranında başarı göstermiştir.
14. soruda 16 kişi doğru 17 kişi yanlış yanıtla %48,5 oranında başarı göstermiştir.
15. soruda 18 kişi doğru 14 kişi yanlış yanıtla %56,3 oranında başarı göstermiştir.
16. soruda 20 kişi doğru 12 kişi yanlış yanıtla %62,5 oranında başarı göstermiştir.
17. soruda 20 kişi doğru 13 kişi yanlış yanıtla %60,6 oranında başarı göstermiştir.

Etkisöz edimlerini anlama durumlarını tespit etmeye yönelik sorulan soruda öğrencilerin başarı durumu şöyledir:

3. soruda 24 kişi doğru, 9 kişi yanlış yanıtla %72,7 oranında başarı göstermiştir.

Yapılan analize göre uygulanan testte edimsöz edimlerini anlama durumlarını tespit etmek için sorulan on sorudan altısında; 2., 3., 7., 15., 16. ve 17. sorularda katılımcıların %50'sinden fazlası başarılı olmuştur.

Aynı uygulamada etkisöz edimlerini anlama durumlarını ölçen 3. soruyu katılımcıların %50'sinden fazlası doğru cevaplamıştır.

Uygulanan testte öğrenciler, düzsöz edimlerini anlama durumlarını tespit etmeye yönelik sorulan on sorunun dördünde %50'nin üzerinde başarı göstermiştir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Bu çalışma için problem durumu belirlendikten sonra yapılan literatür taramasında okuduğunu anlama ve Türkçe eğitiminde edimbilim öğretimi üzerine yapılan çalışmalar üzerinde durulmuştur. Bunlardan biri Gökmen ve Dilber'in (2011) "Türkçe Derslerinde Söz Edimlerinin Öğretimi Üzerine Bir Değerlendirme" başlıklı makalesidir. Bahsi geçen çalışmanın kapsamı 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı ve öğretmen kılavuz kitapları ile sınırlı tutulmuş, kazanım ve yönergelerin öğrencileri söz edimlerine yönlendirme durumları belirlenmiş, daha sonra öğrenciler üzerine uygulanan Konuşma Tamamlama Testi ile iki farklı bağlamda öğrencilerin hangi söz edimlerini kullandıkları tespit edilmiştir. Çalışmanın sonunda kazanımlarda yer alan söz edimleri öğretime yönelik çalışma kitaplarında herhangi bir etkinliğin olmadığı ve öğrencilerin söz edimlerini kullanmadıkları sonucuna ulaşılmış. Bu çalışma, literatürde Gökmen ve Dilber'in araştırmalarının ardından daha güncelleştirilmiş, içerik ve örneklem olarak daha kapsamlı şekilde devam ettirilmesi olarak görülebilir.

Söz edimleri üzerine yapılan uygulamalı araştırmalar ve dil öğretiminde söz edimleriyle ilgili Polat'ın önemli çalışmaları olduğu görülür. Polat (2002), bir makalesinde edim sözlerin konuşma becerisinin geliştirilmesi ile ilişkisini ele alır. Makale, bu çalışmada önerilen söz edimlerinin Türkçe öğretimindeki diğer beceri alanlarında, konuşma, yazma, dinleme kazanım ve etkinliklerinde kolayca uygulanabilir olduğu görüşünü destekler niteliktedir. Polat'ın çalışma alanı yabancı dil olarak Türkçe öğretimi üzerinedir, bu alandaki incelemelerinden en kapsamlısı öneride bulunma, birinden bir şey isteme, izin isteme, kabul ve reddetme söz edimlerini yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin kullanma becerileri ve yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için kullanılan kitaplarda söz edimlerinin varlığını tespit ettiği "Yabancı Dil Öğretiminde Söz Edimleri" başlıklı doktora tezi çalışmasıdır (Polat, 2010).

Edimbilimin yabancı dil öğretiminde kullanımıyla ilgili bir diğer çalışma Uslu'nun (2005) "Edimbilim ve Yabancı Dil Öğretime Etkileri" makalesidir. Uslu, makalesinde edimbilimin yabancı dil öğretim yöntemleri üzerine düşünceleri

etkilediğini ancak henüz tam bir yöntem olarak kullanılmadığına değinir, konu üzerine daha çok çalışılmaya ihtiyaç duyulduğunu belirtir. Bu çalışma, edimbilimin yabancı dil öğretiminde olduğu gibi Türkçe öğretiminde de kullanılabilirliği üzerine değerlendirilebilecek bir çalışmadır.

Türkçe eğitimiyle dilbilim ilişkisi bağlamında değerlendirilebilecek kaynaklardan biri de Dilidüzgün'ün (2008) "Türkçe Öğretiminde Metindilbilimsel Bağlamda Uygulamalı Bir Yaklaşım" başlıklı doktora tezidir. Dilidüzgün'ün doktora tezi (2008), dilbilim alanının Türkçe eğitiminde uygulanabilirliği ile ilgili örnek çalışma olması ve Türkçe eğitiminde kullanılabilecek yeni etkinlikler sunması yönüyle önemlidir. Türkçe ders kitaplarını incelemesi ve Türkçe eğitiminin ve öğretiminin niteliksel gelişimine katkıda bulunma amacını taşıması itibarıyla bu araştırmayla aynı hedefi taşımaktadır.

5.2. Sonuç

Bu çalışmada 2018-2019 eğitim öğretim yılı 5., 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler, edimbilim ölçütleri bakımından değerlendirilmiş ve bu değerlendirme sonucunda elde edilen söz edimlerini öğrencilerin anlama durumları araştırılmıştır. Özellikle gelişim dönemleri göz önüne alındığında somut işlemler dönemindeki 5. ve 6. sınıf öğrencilerine yönelik hazırlanan metinlerde düzsözün ağırlıkta olması, 7. ve 8. sınıfa geçildiğinde ağırlığın edimsöz ve etkisöze verilmesi beklenir. Bu doğrultuda Türkçe Ders Kitapları incelenmiş, metinlerde geçen her bir söz edimi tespit edilip düzsöz, edimsöz ve etkisöz başlıklarında gruplandırılmıştır. Çalışmanın ilk aşaması analiz edilirken söz edimlerinin sayısal verilerinden yararlanılmıştır. Belirlenen söz edimi cümlelerinden her kademe için ayrı "Okuduğunu Anlama Testi" hazırlanmış, test uygulaması google formlar üzerinden ulaşılan öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Çoktan seçmeli testler, cevapların doğru-yanlış olma durumlarına göre yorumlanmıştır.

Araştırmadan çıkarılan sonuçlar şöyledir:

5. sınıf öğrencilerinin gelişim düzeyi göz önünde bulundurulduğunda 5. sınıf ders kitabındaki metinlerde düzsöz cümleleri ağırlıkta olmalıdır. Yapılan tarama çalışmasına göre 5. sınıf Türkçe ders kitabında sadece 4. temada düzsözler, edimsöz

ve etkisözlerden fazladır. Beş temada düzsözlerin etkisözlerden fazla, edimsözlerden az olduğu görülür. 5. sınıf Türkçe ders kitabında temalar genelinde %23,8 oranında düzsöz tespit edilmiştir. Kitaptaki toplam edimsöz sayısı ise söz edimlerinin %57,7'sini oluşturur.

Ulaşılan sonuçlara göre 5. sınıf Türkçe ders kitabında 5. sınıf öğrencilerinin gelişim düzeyinin üzerinde söz edimleri içeren metinlerin tercih edildiği ve öğrencilerin bu metinleri anlamaları beklendiği görülür.

6. sınıf öğrencilerinin gelişim düzeyi göz önünde bulundurulduğunda 6. sınıf ders kitabındaki metinlerde düzsöz cümleleri ağırlıkta olmalıdır. Yapılan tarama çalışmasına göre 6. sınıf Türkçe ders kitabında üç temada düzsözler edim ve etkisözlerden fazladır. Kalan beş temada edimsözler sayıca fazladır. 6. sınıf Türkçe ders kitabında temalar genelindeki düzsöz sayısı, söz edimleri sayısının %34,9'unu oluşturur. Toplam edimsöz sayısı toplam söz edimleri sayısının %59,4'üdür. Bir önceki tabloyla karşılaştırıldığında toplam söz edimleri sayısının 5. sınıf ders kitabındakilerden fazla olduğu görülür. Sınıf kademesinin yükselmesiyle birlikte düzsöz cümlelerinde de edimsöz cümlelerinde de artış olmuştur. Bu artış, gelişim ilerledikçe öğrencinin okuyacağı kelime sayısının dolayısıyla da metin uzunluğunun artırılması gerekliliğiyle ilişkilendirilebilir.

6. sınıf Türkçe ders kitabında öğrencilerinin gelişim düzeyinin üzerinde söz edimleri içeren metinlerin tercih edildiği gözlemlenmiştir. Her iki sınıf kademesindeki gözlemlere dayanarak ders kitaplarındaki metinlerin seçiminde söz edimlerinin göz önünde bulundurulmadığı yahut anlama eğitimi için uygun söz edimlerinin bir hedef olarak belirlenmediği düşünülmektedir.

7. sınıf öğrencilerinin gelişim düzeyleri göz önüne alındığında 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde edimsöz ve etkisöz cümleleri ağırlıkta olmalıdır. Nitekim çalışmada ulaşılan sonuçlar da bu doğrultudadır. 7. sınıf Türkçe ders kitabında yedi temada edimsözler ağırlıktadır. Beş temada düzsözler, etkisözlerden sayıca fazladır. İki temada ise etkisözlerin düzsözlerden fazla olduğu görülür. Etkisözlerin edimsözlerden sayıca fazla olduğu tema saptanmamıştır. 5. ve 6. sınıf Türkçe ders

kitaplarına kıyasla 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki düzsöz edimlerinin yüzdesinde düşüş, edimsöz edimlerinin yüzdesinde yükseliş görülür.

Sonuçlara bakıldığında 7. sınıf Türkçe ders kitaplarının, öğrencilerin gelişim düzeylerine göre dikkat edilmesi beklenen söz edimlerinin kazandırılması için uygun metinler olduğu söylenebilir. Bu sonucun rastlantısal olup olmadığı tespit edilememekle beraber ortaokul ilk iki kademede de ders kitaplarındaki edimsözlerin diğer söz edimlerinden fazla olduğu bu yüzden bu kademede de çıkan sonucun normal olduğu düşünülebilir. Ancak hem sayısal hem de yüzde olarak en çok edimsöz kullanımı yine 7. sınıf Türkçe ders kitabındadır. Bu da metinlerin gelişim düzeylerine uygunluğunu bir kez daha kanıtlar niteliktedir.

8. sınıf öğrencilerinin gelişim düzeyine göre ders kitabındaki metinlerde edimsöz ve etkisöz cümleleri ağırlıkta olmalıdır. Bu kademede de 7. sınıf ders kitaplarına benzer bir sonuç görülür. Türkçe ders kitabındaki yedi temada edimsözler ağırlıktadır. Diğer sınıf kademelerinden farklı olarak üç temada etkisözlerin düzsözlerden fazla olduğu görülür. Etkisözlerin düzsözlerden fazla olduğu temalar en çok 8. sınıf Türkçe ders kitabındayken yüzde ve sayısal olarak en az kullanıldığı metinler de yine 8. sınıf Türkçe ders kitabındadır.

Etkisözler, şimdiye kadar incelenen kitaplarda tutarlı bir yükseliş göstermemiş, tüm sınıf kademelerinde etkisöz cümlelerinin sayıca dağınık olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar ders kitaplarındaki metinlerin seçiminde söz edimlerinin göz önünde bulundurulmadığı, anlama eğitimi için uygun söz edimlerinin bir hedef olarak belirlenmediği düşüncesini desteklemektedir.

Araştırmanın ikinci aşamasında öğrencilerin Türkçe ders kitaplarında geçen söz edimlerini anlama durumlarını tespit etmek için uygulanan Okuduğunu Anlama Testleri için sonuçlar şöyledir:

5. sınıf kademesi için hazırlanan testteki düzsözleri anlama durumlarını ölçen sorularda katılımcıların başarı ortalamasının %46,6 olduğu hesaplanmıştır. Edimsözleri anlama durumlarını ölçmeye yönelik olan sorularda katılımcıların başarı ortalamasının %58,07, etkisözleri anlama durumlarını ölçen soruda ise %58,3 olduğu görülmüştür. Daha başarılı olmaları beklenen düzsöz sorularının başarı oranı, ilerleyen yaşlarda kazanacakları edimsöz ve etkisözleri anlama becerilerini ölçen sorulardaki

başarı oranından düşük çıkmıştır. Çalışmadan ortaya çıkan sonuçlara göre bilişsel gelişimlerinden beklenen yönde başarı-başarısızlık durumuyla karşılaşılmamıştır.

6. sınıf kademesi için hazırlanan testteki düzsözleri anlama durumlarını ölçen sorularda katılımcıların başarı ortalamasının %51,4 olduğu hesaplanmıştır. Edimsözleri anlama durumlarını ölçmeye yönelik olan sorularda katılımcıların başarı ortalamasının %57,2, etkisözleri anlama durumlarını ölçen soruda ise %57,1 olduğu görülmüştür. 5. sınıfa uygulanan test sonuçlarına göre 6. sınıfta düzsözleri anlama durumlarını ölçmek için hazırlanan sorulardaki başarı oranında artış gözlemlenirken edimsöz ve etkisözleri anlama sorularındaki başarı oranında düşüş yaşanmıştır. Başarı durumları söz edimleri arasında dengelenirken 6. sınıf kademesinden beklenen başarı-başarısızlık durumuyla karşılaşılmamıştır.

7. sınıf kademesi için hazırlanan testteki edimsözleri anlama durumlarını ölçmeye yönelik olan sorularda katılımcıların başarı ortalaması %55,75 iken düzsözleri anlama durumlarını ölçen sorularda katılımcıların başarı ortalamasının %59,05 olduğu gözlemlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre 7. sınıf gelişim döneminden beklenen başarı-başarısızlık durumuyla karşılaşılmadığı gibi ortaokul öğrencilerinde yaş seviyesi yükseldikçe edimsözleri anlama düzeylerinde düşüş yaşandığı tespit edilmiştir. Diğer yandan bu üç kademe için çıkan sonuçlarda yaş seviyesi ilerledikçe düzsözleri anlamadaki başarı oranlarının arttığı görülür. Etkisözleri ölçmek için hazırlanan sorularda sınıf düzeylerine göre düzenli bir artış ya da düşüş ivmesi yoktur.

8. sınıf kademesi için hazırlanan testteki edimsözleri anlama durumlarını ölçmeye yönelik olan sorularda katılımcıların başarı ortalaması %54,1 iken düzsözleri anlama durumlarını ölçen sorularda katılımcıların başarı ortalamasının %43,6'ya düştüğü gözlemlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre 8. sınıf gelişim döneminden beklenen başarı-başarısızlık durumunda olduğu söylenebilir. Sınıf seviyesi yükseldikçe gözlenen edimsözleri anlama sorularındaki başarı oranlarında düşüş devam etmiştir. Bu durumda ortaokul öğrencilerinde sınıf seviyeleri yükseldikçe edimsözleri anlama düzeylerinin düştüğünü söylemek mümkündür. Yaş seviyesi ilerledikçe düzsözleri anlamadaki başarı oranlarında yaşanan yükseliş 8. sınıfta devam etmemiştir. Böylece ortaokul öğrencilerinde sınıf seviyeleri yükseldikçe düzsözleri

anlama düzeylerinin arttığı çıkarımında bulunulamamıştır. Etkisözleri ölçmek için hazırlanan sorularda sınıf düzeylerine göre gösterilen başarı ivmesi düzensiz olarak devam etmiştir.

Uygulanan “Okuduğunu Anlama Testi” sonucunda ulaşılan en önemli sonuç, Türkçe dersi okuduğunu anlama özelinde sınıf düzeylerinin gelişim dönemlerinden beklenen başarı oranına ulaşamamış olmasıdır.

5.3. Öneriler

Yeni yaklaşımlarla birlikte eğitim anlayışında yaşanan değişim, Türkçe ders kitaplarının içeriğinde ve ders işleniş yöntemlerinde yeniliklere yol açmıştır. Daha etkili eğitim ve öğretim sağlanabilmesi için okuduğunu anlama becerisi üzerine yapılan çalışmalar da artarak devam etmektedir. Ancak literatür taramasına ve bu araştırmada ulaşılan sonuca göre iletişimi ve anlamı yorumlamayı temel alan bir dilbilim alanı olan edimbilimin, dil becerilerini anlama üzerine geliştirilmeye çalışılan sistemde göz önünde bulundurulmadığı tespit edilmiştir. Dil öğretimi ve doğru iletişim kurma kazanımlarını amaçlayan Türkçe eğitimi alanında bu açık önemli bir eksikliklerdir.

Araştırma sonuçlarına göre Türkçe ders kitaplarında yer alacak metinler seçilirken düzeye uygunluk kriterlerine ek olarak metinlerdeki söz edimleri varlığının da dikkate alınması önerilir. Eğitim materyali bu anlamda yeterli olursa öğrencilerden beklenen dil gelişim seviyesine onları ulaştırmak ve bu seviyenin daha üstüne çıkarmak söz konusu olacaktır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’na hangi yaş grubunda hangi edimin öğretileceğine yönelik kazanımlar eklenip ortak hedef üzerine eğitim yöntemleri geliştirilebilir, ders kitaplarındaki etkinlikler bu yönde düzenlenebilir.

Söz edimleri sadece okunan metinlerde değil aksine iletişimin dâhil olduğu her alanda mevcuttur. Bu sebeple Türkçe öğretimindeki diğer beceri alanlarında, konuşma, yazma, dinleme kazanım ve etkinliklerinde kolayca uygulanabilir.

Çalışmanın ikinci aşamasındaki “Okuduğunu Anlama Testi” uygulamasının, Ön Test- Son Test kontrollü deneysel bir çalışma ile gerçekleştirilmesinin, eğitim yöntemleri üzerine çok daha etkili veriler sağlayacağı öngörülmüştür.

Bu çalışmadan hareketle, söz edimlerinin diğer öğrenme alanları ve disiplinlerdeki yerinin, eğitim bilimlerinin kendi içindeki disiplinler arasında söz edimleri bazlı ilişkilerin inceleneceği, ğretim yöntem ve materyallerin geliştirilebileceği geniş kapsamlı araştırmalar yapılabilir.

Literatür taramasında, öğrencilerin gelişim düzeylerinde dil edinimi üzerine yapılan bilimsel çalışmalar araştırılırken söz edimleri ile ilgili verilerin oldukça kısıtlı olduğu tespit edilmiştir. Eğitim zerine geliştirilmesi gereken akademik çalışmaların yanında dilbilim ve dil gelişimi alanlarınca ortak çalışmalar yürütülmesi akademik alanyazın için oldukça önemli olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akkaya, N. (2020). *İlk ve ortaokullarda Türkçe öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aksan, D. (2001). *Türkçenin gücü Türk dilinin zenginliklerine tanıklar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Akyol, H. (2014). *Programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Altınörs, A. (2019). *Söz edimleri seçilmiş yazılar*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Arıcı, A. F. (2012). *Okuma eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Austin, J. L. (2017). *Söylemek ve Yapmak*. R. Levent Aysever (çev.), İstanbul: Metis Yayınları.
- Aytaş, G. ve M.A. Çeçen. (2010). Ana dili eğitiminde dilbilgisi öğretiminin yeri ve önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*. 77-89.
- Çelebi, V. (2014). Gündelik dil felsefesi ve Austin'in söz edimleri kuramı. *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*. 4/1, 73-89.
- Dağabakan Öztürk, F. ve D. Dağabakan, (2007). Dil ve çocukta dil gelişim kuramları. *Milli Eğitim*. 36 (174). 155 – 161.
- Demir Atalay, T. ve B. Ürün Karahan (ed). (2018). *Okuma eğitimi*. Ankara: Anı Yayınları.
- Demir, C. ve M. Yapıcı. (2007). Anadili olarak Türkçenin öğretimi ve sorunları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (2), 177-192.
- Dilidüzgün, Ş. (2008). *Türkçe öğretiminde metindilbilimsel bağlamda uygulamalı bir yaklaşım*. Basılmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Doğan, G. (1994). Ama bağlacına edimbilimsel bir bakış. *Dilbilim Araştırmaları*. 195-205.
- Doğan, Y. (2007). İlköğretim çağındaki 10-14 yaş grubu öğrencilerinin gelişim özellikleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (13), 155-187.
- Doğan, Y. (2016). *Dinleme eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Durak, M. (2005). *Terimden anlama dilbilim yazıları*. İstanbul: Multilingual.
- Erdem, İ. (2012). *Türkçe eğitimi açısından dil bilgisi öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Erkman Akerson, F. (2007). *Türkçe örneklerle dile genel bir bakış*. İstanbul: Multilingual.
- Eroğlu, S. (2019). *6. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin altı okuma-anlama soru ve etkinliklerinin güncellenmiş Bloom taksonomisi'ne göre değerlendirilmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Eziler Kıran, A. (2014). Dilbilim, anlambilim ve edimbilim. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9 (6), 719-729.
- Göçer, A. (2017). *Öğrenci merkezli- etkileşimli- metin işleme ve çözümleme süreçli Türkçe özel öğretim yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gökmen, S. ve N. Ç. Dilber. (2011). Türkçe derslerinde söz edimlerinin öğretimi üzerine bir değerlendirme. *Dil Dergisi*. 154, 44-60.
- Güneş, F. (2014). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller*. Ankara: Pegem Akademi.
- Johnson, A. P. (2017). *Okuma ve yazma öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

- Kaplan, A. (2016). *Türkçe derslerinde anlama stratejileri kullanımının öğrencilerin okuduğunu ve dinlediğini anlama düzeylerine etkisi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Karatay, H. (2014). *Okuma eğitimi kuram ve uygulama*. Ankara: Pegem Akademi.
- Karatay, H. (2018). *Okuma eğitimi kuram ve uygulama*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kaya, G. (2005). *2003-2004 Eğitim-öğretim yılında ilköğretim 7. sınıflarda okutulacak Türkçe ders kitaplarındaki hazırlık çalışmaları ve metni anlama sorularının incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Korkut, E. (ed.) ve İ. Onursal Ayırır. (ed). (2016). *Dilbilimleri ve dil öğretimi*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Maviş, İ. (2013). “Erken çocukluk döneminde gelişim”. E. Ceyhan (ed.) *Bebeklikte dil ve konuşma gelişimi*. (s. 3-20). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- MEB. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Oruç, Ş. (2016). Türkçede ana dil ve ana dili. *Journal of Turkish Language and Literature Volume: 2, Issue: 1, Winter*, 311-322.
- Polat, Y. (2002). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde konuşma becerisinin geliştirilmesi ve edim sözler. *Anadili Dil Kültürü ve Eğitim Dergisi*. S: 26, Temmuz-Ağustos-Eylül. 62-75.
- Polat, Y. (2010). *Yabancı dil öğretiminde söz edimleri*. Basılmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dilbilim Anabilim Dalı Yabancı Dil Öğretimi Bölümü, Ankara.
- Sağır, M. ve T. Demir Atalay. (2016). *Yeni programa uygun etkinliklerle dil bilgisi öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Searle, J. R. (2000). *Söz edimleri*. R. Levent Aysever (çev.), Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Searle, J. R. (2011). *Söylemek ve anlatmaya çalışmak*. R. Levent Aysever (çev.), Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Sever, S. (2015). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sinan A. T. (2006). Ana dili eğitimi üzerine bazı düşünceler. *Fırat Üniversitesi Doğu Anadolu Bölgesi Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, C.4, S.2, s.75-78.
- Uslu, Z. (2005). Edimbilim ve yabancı dil öğretimine etkileri. *Dil Dergisi*. Ocak. 34-43.
- Vardar, B. (2001). *Dilbilimin temel kavram ve ilkeleri*. İstanbul: Multilingual.
- Vardar, B. (2007). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Multilingual.
- Yılar, Ö., vd. (2019). *İlkokuma ve yazma öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İncelenen Ders Kitapları

- Ağın Haykır, H., vd. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 5. sınıf ders kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

- Ceylan, S., vd. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6. sınıf ders kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Kır, T., vd. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 7. sınıf ders kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Mete, G., vd. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 7. sınıf ders kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

EKLER

ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR 5. SINIF

1. Sen bizim dağları bilmezsin gülüm,
Hele boz dumanlar çekilsin de gör.
Her haftası bayram, her günü düğün,
Hele yaylalara çıkılsın da gör.
Aşağıdaki şiirlerden hangisi konu olarak verilen dörtlükle ilişkilendirilemez?
- A) İçinden tanırım ben o elleri,
Onlar ki zahirde viran olurlar,
Ardıçlı dağları, çamlı belleri
Aşanlar şi'rine hayran olurlar.
- B) Seni boydan boya sevmişim,
Ta Kars'a kadar Edirne'den.
Toprağımı, taşını, dağlarını
Fırsat buldukça övmüşüm.
- C) Derinden derine ırmaklar ağlar,
Uzaktan uzağa çoban çeşmesi.
Ey suyun sesinden anlayan bağlar,
Ne söyler şu dağa çoban çeşmesi?
- D) Sanma bir gün geçer bu karanlıklar,
Gecenin ardında yine gece var;
Çocuklar hıçkırır, anneler ağlar,
Yaşlı gözlerinle kal anneciğim!
- I. Sopaları, kim kime daha çok isabet ettirirse o taraf yenmiş sayılsın.
II. Çatışsınlar, güçlerini, savaş hünerlerini, yiğitliklerini göstereyinler.
III. Elllerinden silahlarını alalım. Silah yerine birer sopa verelim.
IV. Yenilen yenilgiyi kabul etsin. Böylece kan dökülmesin.
2. Numaralanmış cümlelerden anlamlı bir paragraf oluşturulmak istendiğinde sıralama nasıl olmalıdır?
- A) III, I, IV, II
B) I, II, IV, III
C) III, I, II, IV
D) IV, I, III, II

Vakit varken,
bir dal aşıla.
Ne olacaksa olsun, deme.

Düşmana amansız ol,

dosta sevecen.
Vakit varken,
öyle yaşa, öyle çalış ki,
bir gün sen olmayınca,
apaçık duyumlansın,
yerinde açılan boşluk.

3. Bu şiire göre aşağıdakilerden hangisi beklenmez?
- A) Çalışkanlık
  - B) Boş vermişlik
  - C) Mücadelecilik
  - D) Alçak gönüllülük

“Vatan, al bayrağın dalgalandığı yer değil midir?”

4. Bu cümleyle yakın anlama sahip ifade aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Bayrağımız sadece vatanımızda dalgalanmalıdır.
  - B) Her insan kendi vatanında özgürce yaşar.
  - C) Bayrağımızın rengi şehitlerin kanından gelir.
  - D) Al bayrağımız nerede dalgalanırsa orası vatanıdır.

5. (I) Ihlamur, papatya, hatmi, adaçayı toplayıp kurutun. (II) Aman dikkat, bir gül dahi koklamadan mevsimi geçirmeyin. (III) Dost ve hasta ziyaretlerini unutmayınız, yaşlıları hatırlayınız (IV) Hatta bununla da yetinmeyip, o katmerli güllerden edinin, bir güzel gül reçeli kaynatınız. (V) Onlara giderken bir deste hanımeli, bir iki sap iğde çiçeği, kır lalesi falan götürünüz.

Bu metindeki düşünce akışını sağlamak için numaralanmış cümlelerden hangileri yer değiştirmelidir?

- A) I-II
  - B) II-III
  - C) III-IV
  - D) I-V
6. Koca adam bilmem ki
Kavuşu niçin taşır?
Ve nasıl okuyamaz,
Mektuptan iki satır.
Bari azıcık utan
Başındaki kavuktan!

Hoca hemen çıkarır,

Başındaki kavuğu:

- Keramet sendeyse!
- Hadi kavuk sen oku!

Bu metinle yakın anlama sahip ifade aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Nitelikli bir okur dış görünüşünden anlaşılır.
- B) İnsanı bilgin yapan giyimi değil bildikleridir.
- C) Bilgisizlik utanılması gereken bir eksikliklerdir.
- D) Her insanın mektup okuma becerisi olmalıdır.

7. Kardeşlerim, beni dinleyin! Hep bir ağızdan bağırmayın. Herkes kendi başına kurtulmayı da düşünmesin. Böyle yaparsanız hemen avcının eline geçersiniz. Avcıya yakalanmak istemiyorsanız beni dinleyin. Hep birlikte hareket etmeliyiz. Birlikte hareket ederek avcıdan kurtulabiliriz.

Bu metnin ana fikri aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Aynı anda konuşmak gürültü kirliliğidir.
- B) Farklı fikirlere saygı gösterilmelidir.
- C) Karar vermek için acele edilmelidir.
- D) Başarının anahtarı birlik ve beraberliktir.

8.

- I. Korkma, yeryüzüne döneceğiz. Ama kar olarak...
- II. Üstünden geçtiğimiz bölgede kış mevsimi yaşanıyor.
- III. Tek bildiğim, çok koyu, yoğun bir bulut yığımıydık.

Numaralanmış cümleler aşağıdaki sorulardan hangisine cevap olarak verilmiş olamaz?

- A) Peki, gökyüzü bulutlarla dolarsa ne olacaktı?
- B) Ama şimdi neredeydik?
- C) Hey buharcıklar, ne oluyor böyle?
- D) Yeryüzüne dönemeyecek miyiz yoksa?

9. “Hiç bitmese horoz şekerim.”

Bu cümlenin yansıttığı duygu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Pişmanlık
- B) Yakınma
- C) Dilek
- D) Acıma

10. (I) Bağlama, Türk müziğinde yaygın olarak kullanılan telli bir enstrümandır. (II) Halk arasında bağlamaya “saz” da denilmektedir. (III) Lavta ve tamburda olduğu gibi sapında perde sistemi vardır. (IV) Divan sazı, sazların en büyüğü, cura ise en küçüğüdür. (V) Genellikle altta iki çelik ile bir sırma bam, ortada iki çelik ve üstte bir çelik ile bir sırma bam teli olmak üzere toplam 7 tellidir.

Bu metinde anlam akışını bozan cümle hangisidir?

- A) II
- B) III
- C) IV
- D) V

11. (I) Anadolu'nun geleneksel seyirlik oyunları arasında cirit oyunlarının yeri büyüktür. (II) Cirit oyunları, bir eğlence, bir yiğitlik ve çeviklik gösterisi, aynı zamanda bir atlı spordur. (III) Türkler, bu sporu binlerce yıl önce Orta Asya'da başlatmışlar, yüzyıllar boyunca bu geleneği sürdürerek Selçuklularla birlikte Anadolu'ya getirmişlerdir. (IV) Cirit oyununun kaynağı ve çıkışı üzerine çeşitli söylentiler vardır. (V) Derler ki bir zamanlar, birbirine komşu, aynı soydan gelen iki obanın araları açılır.

Bu metin anlam bakımından iki paragrafa ayrılmak istense ikinci paragraf hangi cümle ile başlar?

- A) II
- B) III
- C) IV
- D) V

12.

- I. Fesleğen, peynir, zeytinyağı ve sarımsak bazı uçucu maddeler içerir.
  - II. Çam fıstığının güzel kokulu bir yağ özü vardır.
  - III. Tat ve koku alma duyuları birbirine sıkı sıkıya bağlı iki duydur.
  - IV. Dilin üstündeki tat almaya yarayan tat tomurcukları, çeşitli tatları ayırt eder.
- Numaralanmış cümlelerden hangisi kişisel görüş içerir?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV

13. “Benim çalışma alanım bir üçgendir; bu üçgenin köşelerinde fizik, kimya ve matematik vardır.” Cümlesiyle yaptıklarını çok basite indirgese de muazzam derinliğe sahip bir insanın dünyasına girmenin keyfini çıkarmanız dileğiyle.

Altı çizili sözle metindeki kişinin hangi özelliği vurgulanmıştır?

- A) Matematik bilgisine sahip olduğu
- B) İnsanların dünyasına kolayca girebildiği
- C) Birçok alanda nitelikli olduğu
- D) Ayrıntılara fazla yer vermediği

14. Uluslararası Uzay İstasyonu'na hepiniz hoş geldiniz! Burası, yeryüzünden 400 kilometre yüksekte, Dünya'nın yörüngesinde dolanan bir araştırma merkezi. Burada üç astronot görev

yapıyor. Astronotların görevi, burada çeşitli bilimsel deneyler gerçekleştirmenin yanı sıra istasyonun bakım ve onarımını yapmak.

Bu metinden hareketle hangisine ulaşılabilir?

- A) Uluslararası Uzay İstasyonu bir araştırma merkezidir.
- B) İstasyonda görevli astronot sayısı birden fazladır.
- C) Uzay İstasyonu Dünya'nın yörüngesinde dolanır.
- D) Astronotların görevi sadece bilimsel deneyler yapmaktır.

15. Kişisel bakımımıza ve temizliğimize özen göstermeliyiz. (I) Sabah kalkınca ellerimizi ve yüzümüzü yıkamalıyız. (II) Haftada en az 1-2 defa banyo yapmalıyız. (III) Sağlığımızı korumak içinse hareket etmeli ve dengeli beslenmeliyiz. (IV) Cips, çikolata ve gazlı içeceklerden olabildiğince kaçınmalıyız.

Bu metnin hangi cümlesinde amaç belirtilmiştir?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV

16. "Bizim gibi olun, iyilikten başka bir şey düşünmeyin."

Verilen cümleye göre yazar aşağıdakilerden hangisinin yapılmasını ister?

- A) Gerektiğinde kötü davranmalarını
- B) Sadece iyiliğin yetmeyeceğini
- C) Kendileri gibi iyi olmalarını
- D) Hiçbir şey düşünmemelerini

17. (I) Kırlara çıkınız, kuzukulağı, yemlik, madımak toplayınız. (II) Bunlar tuzlanıp yenildiği gibi, lapası, çorbası yapılan otlardandır. (III) Mahalline göre daha bir sürü çeşidi vardır, ebegümeci dahi bunlardandır. (IV) Bir küçük derecik mutlaka bulunuz. (V) Derenin şırlıtısını dinleyiniz, suları tazelenmiştir, elinizi yüzünüzü yıkayınız.

Bu metin anlam bakımından iki paragrafa ayrılacak istense ikinci paragraf hangi cümle ile başlar?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV

18. Ney, Mevlevî müziği başta olmak üzere dinî müzik alanında da çok önemli bir yere sahiptir. Ney çalmak yerine ney üflemek ifadesi daha uygun bulunmaktadır. Başpare denilen, sanatkârın dudaklarına temas eden bir araç yardımıyla ses çıkarılır. Parmakların yerleştirildiği yedi ses deliği bulunmaktadır, bu deliklerden altısı önde ve biri de arkada yer alır. Ney üfleyen sanatkârlara neyzen denilmektedir. Günümüzde yaşayan en büyük neyzen Niyâzi Sayın'dır.

Bu metinde müzik aleti ney ile ilgili aşağıdakilerden hangisine değ inilmemiştir?

- A) Dinî müzik alanlarda neyin önemine
- B) Neyden hangi araçla ses çıkarıldığına
- C) Ney sanatkarının nasıl adlandırıldığına
- D) Yaşayan önemli bir neyzen bulunmadığına

19. Ormanın kendine özgü tehlikeleri vardır; ayılar, kurtlar, yaban domuzları ormanda yaşar. **(I)** Ormanda kaybolursanız bu tür durumlarda paniğe kapılmayın. **(II)** Hava kararmadan eve ulaşamayacaksanız geceyi geçirmek için bir barınak bulmalısınız. **(III)** Ormandaki bir gezide her olasılığa karşı yanınızda çakmak ve fener olmalı, ateş yakarsanız oradan ayrılırken mutlaka ateşi söndürün. **(IV)** Yine de bu anlatılanlar kulağımıza küpe olsun, tek başınıza ormanda dolaşmayın

Bu metinde kaç numaralı cümle metnin ana fikri olmaya en uygundur?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV

20.

- I. Zamanında yatmalı ve yeterince uyumalıyız.
- II. Dengeli ve yeterli beslenin.
- III. Bol hareket edin.

Bu cümleler anlamları bakımından verilen atasözleriyle eşleştirildiğinde aşağıdakilerden hangisi dışta kalır?

- A) İşleyen demir pas tutmaz.
- B) Azı karar, çoğu zarar.
- C) Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur.
- D) Aslan yattığı yerden belli olur.

ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR 6. SINIF

1. -Dur, biraz bekle!

-Ne o, Nuri oğlum, şaşırdın değil mi? Şaşıрма, şaşıрма!

İşte şimdi, cephane taşıdığımız o sandıklara kitaplarımızı koy, bu sandıklarda taşınısın. Cephane yerini artık kitaplar alsın.

Bu metinden çıkarılabilecek en kapsamlı yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Savaşta bazı cephaneler sandıklarla taşınır.
- B) Kitaplar da savaş malzemesi olarak kullanılır.
- C) Sandıklarla kitap taşımak şaşılabilecek bir durum değildir.
- D) Cephane ile savaşmak yerine artık bilgide yarış vardır.

2.

- I. Başlangıçta aynı olsalar da sonuç olarak farklıdır şimşek ile yıldırım.
- II. Bir şimşegin yaydığı ışık, 10 milyon tane 100 vatlık ampulün yaydığı ışıktan daha güçlüdür.
- III. Siz, şimşeklerin ve yıldırımların aynı şeyler olduklarını mı sanıyordunuz?
- IV. Tek bir şimşegin yaydığı enerji dahi Amerika'daki tüm elektrik santrallerinin ürettiği enerjiden daha fazladır.

Numaralandırılmış cümlelerden anlamlı bir paragraf oluşturulmak istendiğinde sıralama nasıl olmalıdır?

- A) II, I, IV, III
- B) I, II, III, IV
- C) III, I, IV, II
- D) III, I, II, IV

3. Bu dil tanıtmış bize bu dünyada her şeyi

Bu dil ecdadımızın bize koyup gittiği

En kıymetli mirastır, onu gözlerimiz gibi

Koruyup nesillere biz de hediye verelim.

Bu şiire göre dil için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Geçici bir mirastır
- B) Dünyayı bize tanıtır
- C) Geleceğe uzanır
- D) Nesillere emanettir

4. Dostunuz ihtiyaç duyduğunuzda yanınızda olandır. Sevgiyle ektiğiniz ve şükranla biçtiğiniz tarlanızdır. Sizin sofranız, ocağımızın başıdır. Çünkü kendi sırrına ermekten başka amaç güden sevgi, sevgi değil ileriye atılmış bir ağıdır. Siz de en iyi yanlarınızı dostunuza ayırın. Bu metne göre dostla ilgili aşağıdaki atasözlerinden hangisi söylenemez?

- A) Abdalın dostluğu köy görününceye kadar.
- B) Altın ateşte insan minnette belli olur.
- C) Arslan postunda gönül dostunda.
- D) Dost dostun eyerlenmiş atıdır.

5. (I) Atalarımız barış zamanlarında at ve askerlerini zinde ve kuvvetli tutabilmek için atlı cirit sporunu tesis etmiştir. (II) Türklerde iyi sipahilerin yetişmesinin sebeplerinden biri de cirit oyunudur. (III) Bu yönüyle spor ve erdem in birlikte anıldığı asil bir yapıya sahiptir. (IV) Rakibinin önünü kesip, ona ciritle vurma imkânı varken vurmayıp bağışlayan sporcu puan kazanmaktadır. (V) Atlı ciritte hiçbir spor müsabakasında bulunmayan “rakibi bağışlama” ve “affetme” şeklinde bir davranış vardır.

Bu metindeki düşünce akışını sağlamak için numaralanmış cümlelerden hangileri yer değiştirmelidir?

- A) I-II
- B) III-IV
- C) III-V
- D) IV-V

6. Ünlü halk şairi ve filozof Yunus Emre insanlara, doğaya ve tüm varoluşa kucak açan bir felsefeye sahip.

Bu cümleyle yakın anlama sahip ifade aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tüm halk şairleri aynı zamanda birer filozoftur.
- B) Yunus Emre yeryüzündeki tüm varlığa sevgi duyar.
- C) Doğayı sevenler insanları ve hayvanları da sevmelidir.
- D) Bir felsefeye sahip olanlar varoluşa kucak açarlar.

7. Bir an için çevrenizde hiç saat olmadığını düşünün. Yatma zamanını, okula gidiş zamanını bilemezsiniz değil mi? Şimdi de çok ama çok uzun yıllar öncesine uzanalım. İnsanlar bugün kullandığımız saatler henüz icat edilmemişken zamanı nasıl ölçüyordu dersiniz?

Aşağıdakilerden hangisi altı çizili sorunun cevabı niteliğinde değildir?

- A) Zamanı ölçmek için çeşitli icatlar yapılmıştır.
- B) Günlük yaşamda zamanı bilmek gerekmiyordur.
- C) Tarihte ilk kol saati 1970 yılında üretilmiştir.
- D) Güneş saatleri kullanılarak zaman ölçülmüştür.

8. Pervaz olup uçar mısın?

Deniz derya geçer misin?

Bencileyin naçar mısın?

Sen de hâlin söyle bülbül.

A bülbülüm uslu musun?

Kafeslerde besli misin?

Bencileyin yaşlı mısın?

Garip garip ötme bülbül

Bu şiirde bülbüle aşağıdaki sorulardan hangisi sorulmamıştır?

- A) Pervaz olup uçup uçmayacağı
- B) Şair gibi çaresiz olup olmadığı
- C) Kafeste beslenip beslenmediği
- D) Garip garip ötüp ötmediği

9. Konutlar, endüstri kuruluşları, termik santraller, gübreler, kimyasal mücadele ilaçları, tarımsal sanayi atık suları, nükleer santrallerden çıkan sıcak sular ve toprak erozyonu gibi süreçler ve maddeler su kirliliğini meydana getiren başlıca sebeplerdir. Bunların hepsi doğrudan doğruya veya dolaylı olarak canlı ve cansız varlıklara zarar verir. Kirli sular; deniz, göl ve nehirlerdeki canlıları olumsuz etkiler.

Bu metne göre aşağıdakilerden hangisi su kirliliğinin sebeplerinden değildir?

- A) Nehirdeki canlılar
- B) Endüstri kuruluşları
- C) Kimyasal ilaçlar
- D) Toprak erozyonu

10. (I) Çanakkale Cephesi o kadar önemlidir ki dünya tarihini etkilemiştir. (II) Türk milletinin topraklarında imkânsızlıklarla kazandığı çok büyük bir zaferdir. (III) Üstelik Türk askerlerinin savunduğu topraklar tüm dünya için de çok değerlidir. (IV) Bu nedenle Çanakkale'deki bu mücadele üzerine birçok türkü yakılmış ve şiirler yazılmıştır. (V) Türk milleti açısından bu savaşın en önemli yönü mücadele edecek gücü ve bilinci kazandırmış olmasıdır.

Bu metinde anlam akışını bozan cümle hangisidir?

- A) II
- B) III
- C) IV
- D) V

11. (I) Kış aylarında sofralarımızın vazgeçilemez çorbalarından olan tarhananın öyküsünü merak ettiniz mi? (II) Dilimize Farsçadan geçmiş bir kelime olan tarhana, Orta Asya, Balkanlar ve Anadolu'da çeşitli yapım şekilleriyle farklılıklar gösteren besleyici bir gıdadır. (III) Tarhana çorbası çok eski geleneklerimizden biridir. (IV) Ana malzemesi olan yoğurdun çeşitli malzemeler eklenerek kurutulması ile elde edilir. (V) Yurdumuzda en ünlü tarhanalar Uşak, Ankara, Kahramanmaraş, Malatya ve Denizli bölgelerinde yapılanlardır.

Bu metin anlam bakımından iki paragrafa ayrılmak istense ikinci paragraf hangi cümle ile başlar?

- A) II
- B) III
- C) IV
- D) V

12. - Merhaba nine!
- Merhaba!

- Nereden gelip nereye gidiyorsun?

- Neden sordun ki? Sen buraların sahabı mısın, bekçisi mi?

- Ne sahibiyim ne bekçisi nine... Bu topraklar Türk milletinin malıdır, buranın bekçisi de milletin kendisidir.

Bu metinde altı çizili sözle anlatılmak istenen nedir?

- A) Milletin görevi sadece toprakları korumaktır.
- B) Devlet herkesin toprak sahibi olmasını sağlamıştır.
- C) Vatanın sahibi ve koruyucusu milletin kendisidir.
- D) Toprakları korumak güvenlik güçlerinin görevidir.

13.

- I. Bir kabın içine tarhanayı ve 1 çay bardağı soğuk suyu koyup iyice karıştıralım.
- II. Tencereye tereyağını koyup eritelim.
- III. Son olarak içine 2 su bardağı sıcak suyu ilave edip karıştıralım.
- IV. Üzerine salçayı ilave edip kavuralım.
- V. Sonra su ile açtığımız tarhanayı ilave edip karıştıralım.
- VI. Kaynayana kadar sürekli karıştırarak pişirelim.

Numaralanmış tarhana tarifinde hangi iki cümlelerin yeri değiştirilirse tarif doğru verilmiş olur?

- A) II-III
- B) III-IV
- C) IV-V
- D) V-VI

- 14.** Kavgayı değil, birbirinize sevgi ve saygı ile davranmayı tercih edin. Ülkenize ve milletinize ışık olun. Şunu unutmayın ki Türkiye'nin güçlü olması, kalkınması, daha da gelişmesi ve insanların mutluluğu ancak bilim ve teknolojiyle olacaktır! Ama şunu da unutmamalısınız, başarının sırrı zeki olmaktan çok hedefine odaklanmak ve çok çalışmaktan geçer.

Bu metinden hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Başarıya ulaşabilmek için sadece zeki olmalıyız.
- B) Hedefe varmak için odaklanmalı ve çok çalışmalıyız.
- C) Kavgadansa sevgi ve saygıyı tercih etmeliyiz.
- D) Ülkemizin gelişiminin bilimle olacağını hatırlamalıyız.

- 15.** (I) Sanayi tesislerinden bırakılan yağlı atıklar, suların yüzeyini kaplayarak oksijenin suya geçişini engeller. (II) Kirlenmiş tatlı suların içme suyu olarak kullanılması sonucunda salgın hastalıklar meydana gelebilir. (III) Ayrıca akarsu, göl ve denizlerin kirlenmesiyle buralarda yaşayan çeşitli hayvan ve bitkiler zarar görür. (IV) Kimyasalların filtrelerden geçirilerek süzdürülmesi, suyun bulanıklığının giderilmesi için yapılır.

Bu metnin hangi cümlesinde amaç belirtilmiştir?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV

16. Selam sevgi seherine,
Başla gönül seferine,
Karanlığın üzerine
Yüreğinle yürü dostum.

Nice fikir yorgun düşer,
Göz yorulur, akıl şaşar,
Sevgi diyen çağlar aşar,
Yüreğinle yürü dostum.

Bu şiire göre şair, dostundan hangisini istememez?

- A) Gönülleri sevgiyle fethetmesini
- B) Karanlığın üzerine yürümesini
- C) Gözü yorulsa da vazgeçmemesini
- D) Çağları aşamayacağını bilmesini

17. Dinle öyleyse. Seni kardeşimin durumunu gözlemen için görevlendiriyorum. Onunla ilgili her şeyi bana bildirmeni istiyorum. Bu süre içinde atlarla çok fazla ilgilenme. Senden sadece bu işte çalışmanı istiyorum.

Bu metne göre yazar karşısındaki kişiden aşağıdakilerden hangisini istememez?

- A) Kendisinin sözünü dinlemesini
- B) Verdiği görevi ihmal etmesini
- C) Kardeşiyle ilgili haber getirmesini
- D) Atlarla ilgilenmeyi azaltmasını

18. (I) Dünya'daki yaşamın kaynağı Güneş'tir. (II) O, inanılmaz bir enerji topu ve saniyede 4 milyon ton yakıt tüketiyor. (III) Güneş'in merkezi yaklaşık 16 milyon santigrat derece sıcaklıkta olduğu için burası hidrojeni helyuma çevirecek kadar sıcaktır. (IV) Güneş'in başlıca işlerinden biri yeni atomlar üretmektir. (V) Güneş Sistemi'nin bütünü ışıyla aydınlatan, atom üreten bir makine.

Bu metin anlam bakımından iki paragrafa ayrılmak istense ikinci paragraf hangi cümle ile başlar?

- A) II
- B) III
- C) IV
- D) V

19. Biliyorsunuz DNA, tüm canlıların, insanların, hayvanların, bitkilerin yapı taşıdır. DNA’ımızda bazen zararlı ultraviyolelerle, bazen kimyasallarla bozulmalar olur. Hücreler, bozulan DNA’yı tamir eder. Bu bozulmaları tamir eden birkaç tane de mekanizma vardır.

Bu metinde aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) DNA’nın hangi canlılar için önemli olduğuna
- B) Bozulan DNA’nın canlılar üzerindeki etkilerine
- C) Zararlı ultraviyole ışınlarının DNA’ya etkisine
- D) DNA’yı onaran mekanizmaların da varlığına

20. (I) Bırakın eli, özün bile seyrek uğradığı beldelerin girişinde welcome, çıkışında goodbye okuyanız var mı? (II) İki katlı evinizi dubleks, üç katlı komşu evini tripleks, köşkerimizi villa, eşğimizi antre, bahçe çiçeklerini flora diye koklayanınız var mı? (III) Çarpıcı, önemli haberler flash haber, yaşa, varol sevinçleri oley oley, yıldızları star diye seyredeniniz var mı? (IV) Masallarımızı, tekerlemelerimizi, atasözlerimizi unuttuk, şarkılarımızı, türkülerimizi, ninnilerimizi kaybettik, Türkçemiz elden gidiyor, dizini döveniniz var mı?

Bu metindeki kaç numaralı cümlede metnin ana fikrine yer verilmiştir?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV

ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR 7. SINIF

1. Hoca, elinde kaşık suya eğildiği an, merak etmiş, sormuş adamcağız:

“Hayrola Hoca? Gölün kenarında ne yaparsın ki?”

“Merak mı ettin, demiş, biraz büyükçe bir iş.”

I. “Göle biraz yoğurt mayası katsam, Şöyle bir iki kaşık... Bir tutarsa yaşadık.”

II. Hoca kızmış: “Ben bilmez miyim onu? Elbet tutmaz... Ama ya bir tutarsa...”.

III. “Anladık, büyükçe bir iş ama ne?”

IV. “Göl, demiş yoğurt mu olacak yani? Eh Hoca, pek ömür adamsın hani!”

Giriş bölümü verilen metindeki düşünce akışını sağlamak için numaralanmış cümlelerin sıralaması nasıl olmalıdır?

- A) I, II, III, IV
- B) III, II, I, IV
- C) III, I, IV, II
- D) IV, I, II, III

2. Yusuf, şu davarları kov!

Değirmene gidilecek, durma!

Davara yeni bir ağıl yap!

Bahçenin bilmem neresine kavak dik!

Domatesleri sula!

Bu metne göre Yusuf'tan aşağıdakilerden hangisini yapması istenmez?

- A) Çobanlık yapması
- B) Bahçeyle ilgilenmesi
- C) Yeni ağaçlar dikmesi
- D) Olduğu yerde durması

3. -Ne oldu Osman, bir şey mi oldu? Boş ver, kara gün kararıp kalmaz.
-Elbette.

Altı çizili söze en yakın anlama sahip atasözü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Elifin hecesi, gündüzün gecesi var.
- B) Çıkmadık candan umut kesilmez.
- C) Dostun iyisi kara günde belli olur.
- D) Bir günlük beylik de beyliktir.

4. (I) Senin diğer insanlardan daha iyi yapabileceğin şey ne? (II) İnsanların hangi ihtiyacını en iyi sen giderebilirsin? (III) Bir gün yeterince hazır olduğunda insanları yaptığından haberdar et. (IV) Şunu unutma ki: Kahramanın kaderi antrenmanda yazılır! (V) Şu andaki bilgi, beceri ve donanımınla bunu yapamayabilirsin ama kendini geliştirip en iyi olduktan sonra yapabileceklerini hayal et.

Bu metindeki düşünce akışını sağlamak için numaralanmış cümlelerden hangileri yer değiştirmelidir?

- A) I-III
- B) II-IV
- C) III-V
- D) IV-V

5. Sizler yaşadıkça çocuklarım

Daha ferah içim,

Gök daha geniş denizler daha geniş,

Vatan ya vatan,

Vatan sonsuzluktan gelmiş

Sonsuzluğa açılan yol

Vatan siz.

Bu şiire göre aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Vatan uşuz bucaksız bir yoldur.
- B) Şair yaşadıkça vatan var olacaktır.
- C) Çocuklar şair için ferahlık demektir.
- D) Umut, gök ve denizi güzelleştirir.

6. Benim adım Rose, seksen yedi yaşındayım. Bana göre genç kalmanın, mutlu olmanın ve başarıya ulaşmanın üç yolu vardır: Her gün gülmek, yaşama katacak mizah bulmak ve bir de rüyalarınız. İnsanın bir rüyası muhakkak olmalı.
Aşağıdaki cümlelerden hangisi Rose'un düşünce yapısı ile ilişkilendirilebilir?
- A) Hayatın kıymeti bilinmelidir.
B) Her zaman gülmek gerekmez.
C) Hayal kurmak boş bir uğraştır.
D) Yaşlananlar mizahtan anlamaz.
7. Bir yerin mi acıdı? Derin derin soluk al. Her zaman böyle oluyor musun? Yoksa bunlara bakıp bakıp da köyü mü anımsadın? Bağrındaki ateş, sıla sızısı olmasın?
Bu metinde altı çizili sözle anlatılmak istenen nedir?
- A) Acının soluk alıp vermekle dindirileceği
B) Köyü özleyince gidilip görülebileceği
C) Gurbette olmanın üzüntü hissettireceği
D) Bir yeri çok düşünmenin hasta edebileceği
8. Yalın bir tanımla okuma, "basılı ya da yazılı sözcükleri duyu organlarımız yoluyla algılama, bunları anlamlandırıp kavrama, yorumlama"dır. Zihinsel ve düşünsel bir edimdir. Basılı ve yazılı simgelerle iletişimsel bir etkinlik içine girmez.
Bu metne göre okuma ile ilgili hangisi yanlıştır?
- A) Yazılı sözcükleri yorumlamaktır.
B) Zihinde gerçekleşen bir süreçtir.
C) Metinlerin seslendirilmesi demektir.
D) Okurla kurulan bir tür iletişimdir.
9. Küçük Çoban! Bana yardım edeceksin. Onu oradan al. Doğru Köse köye git. Oradaki karargâhımıza zarfı ver. Zorda kalırsan zarfı yok et. Sakın düşmana verme. Zarfı yok etmek zorunda kalsan bile birliğe gitmeyi unutma. Anlaşıldı mı? Aferin Küçük Çoban!
Bu metne göre yazar, çobandan hangisini yapmasını istememez?
- A) Kendisine acilen yardım etmesini
B) Karargâhtan uzak durmasını
C) Zor durumda zarfı yok etmesini
D) Mektubu düşmandan korumasını
10. Çocuklar, çocuklar, altın kalpli çocuklar!
Güvenin kitaba
Herkesten, her şeyden çok...
Eviniz, yuvanız kadar sıcak olsun

Gözünüzde kitaplıklar.

Bu şiirden hareketle şairin aşağıdakilerden hangisini öğütlediği söylenebilir?

- A) Çocukların temiz kalpli olmasını
- B) En çok kitaplara güvenmeyi
- C) Evlerin sıcak tutulmasını
- D) Kitaplıkları kolayca görebilmeyi

11. Mürefte, Tekirdağ'ın Şarköy ilçesine bağlı küçük bir deniz kasabasıydı. Balkan Savaşı sırasında Bulgarların eline geçmişti. Onlar, burayı yakıp yıkmışlardı ama buna rağmen güzelliği yerindeydi. Bu yörede tuğla ocakları, ipekçilik ve bağcılık meşhurdu. Bu metinde Mürefte'yle ilgili aşağıdakilerden hangisine değnilmez?

- A) Ülkemizin neresinde yer aldığına
- B) Hangi savaşın etkisinin yaşandığına
- C) Yöre halkının geçip kaynaklarına
- D) Görülmesi gereken bir belde olduğuna

12. Önce o kapıyı bir kez çal ve sonra “oluruna bırak”. Bu acemiliğin yoludur. Kapı açılmadı mı? Aynı kapıyı kırk kez daha çal! Bu azmin yoludur. Bu metindeki altı çizili sözü en iyi yansıtan atasözü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çalma elin (yabancının) kapısını, çalarlar kapını.
- B) Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.
- C) Taşı delen damlaların gücü değil, sürekliliğidir.
- D) Altın yerde paslanmaz, taş yağmurdan ıslanmaz.

13. (I) Karagöz, elbette dünyaca tanınan ve sevilen Türk Gölge Tiyatrosu'nun ismidir. (II) Diğer ismi Türk Gelenek Tiyatrosu olan ve kökü Orta Asya'ya giden öz tiyatromuzun diğer dalları da orta oyunu, meddahlık, kukla, köy ve tulûat tiyatrosudur. (III) Dolayısı ile bu dalların hepsinin ortak özellikleri vardır ve Karagöz de bunun içindedir. (IV) Bu olaya “tulûat” ve günümüzde “doğaçlama” denilmektedir. (V) Bu ortak özellikler; gösterilerin güldürücü ve eğlendirici amaçlı olması, seyircilerle bağ kurulması ve önceden bir ezberleme gereğinin bulunmamasıdır.

Bu metindeki düşünce akışını sağlamak için numaralanmış cümlelerden hangileri yer değiştirmelidir?

- A) I-II
- B) II-III
- C) II-IV
- D) IV-V

14.

- I. Veysel'den önce iki ablası çiçek hastalığından vefat etmiştir.
- II. Doktor, en yakın Akdağmadeni köyündedir.
- III. Emlak Yöresi denen, halk ozanlarının, âşıkların çok olduğu bir yöredir Sivrialan.
- IV. Bir yandan da çiftçilikle uğraşmaktadırlar.

Numaralanmış cümlelerden hareketle aşağıdaki yargılardan hangisi çıkarılamaz?

- A) Veysel'den büyük kardeşleri de vardır.
- B) Bütün köylerde doktor bulunmamaktadır.
- C) Sivrialan, halk ozanlarının çok olduğu yörelerdendir.
- D) Veysel'in asıl mesleği çiftçiliktir.

15. “Sol Ayağım” adlı kitapta Christy'nin yaşadıkları, olaylar karşısında hissettikleri, ailesi ve çevresindeki insanların Christy'ye bakış açısı, Christy'nin sadece sol ayağını kullanarak hayatına devam etmeye çalışması kendi ağzından anlatılmaktadır.

Bu metinde aşağıdaki sorulardan hangisinin cevabı yer almaz?

- A) “Sol Ayağım” adlı kitapta hangi konular anlatılmaktadır?
- B) “Sol Ayağım” adlı kitapta olayları kim anlatmaktadır?
- C) “Sol Ayağım” adlı kitabın kahramanı kimdir?
- D) “Sol Ayağım” adlı kitap ne zaman ve nerede yazılmıştır?

16. (I) Karagöz, Türk Halk (Gelenek) Tiyatrosu'nun özüdür ve son temsilcidir. (II) Karagöz, aynı zamanda bu gösterilerin başoyuncusunun da ismidir. (III) Arkadaşı ise bilindiği gibi Hacivat'tır. (IV) Karagöz, sadece ramazan eğlencesi değildir. (V) Elimizdeki kesin olmayan bilgilere göre bu gösterinin yedi yüz yıl kadar önce başladığı kabul edilse de bu iki arkadaşın gerçekten yaşayıp yaşamadıkları hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.

Bu metinde anlam akışını bozan cümle aşağıdakilerden hangisidir?

- A) II
- B) III
- C) IV
- D) V

17. (I) Ebru sanatıyla uğraşan kişilere ebrucu, ebru sanatçısı, ebru ustası ya da ebruzen denir. (II) Bilinen en eski Türk ebrucu 16. yüzyılda yaşayan Şebek Mehmed Efendi'dir. (III) Hatib Mehmed Efendi, İbrahim Ethem Efendi, Necmeddin Okyay, Mustafa Düzgünman da ebruculuğun gelişmesine önemli katkıları bulunan ünlü ebru sanatçılarındandır. (IV) Geleneksel sanatların hepsinde olduğu gibi ebruda da usta çırak ilişkisi oldukça önemlidir. (V) Günümüzde ebruculuk hem geleneksel yollarla hem de üniversitelerin güzel sanatlar bölümlerinde öğrenilir.

Bu metin anlam bakımından iki paragrafa ayrılmak istense ikinci paragraf hangi cümle ile başlar?

- A) II
- B) III
- C) IV
- D) V

18. Başkalarının kapılarını zorlama, öyle bir şey yap ki insanlar senin kapında biriksin. Ne mi yapmalısın? Önce doğaya dön, bir ormana çekil. Kendine ormanın içinde bir ev yapmakla işe başla! Evin kırk kapılı olsun! Şimdi o evinin içinde oturup düşün: Dışarıdaki dünyaya ne sunarsan herkes senin kapında birikir?

Bu metinde altı çizili sözle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Büyük bir evde kapı sayısının da fazla olması gerekir.
- B) Diğer evlerden farklı bir eve sahip olmak ayrıcalıktır.
- C) İnsanların ilgisini çekebilecek düşüncelere sahip olunmalı.
- D) Ormanda güvenli yaşamak için bazı tedbirler alınmalıdır.

19.

- I. Merdiven gibi yükselen piramidin içine girmek, dışına tırmanmaktan daha zor.
  - II. Firavun mezarı, piramidin merkezine yakın bir yerde.
  - III. Piramidlerin en iyi korunmuş olanı Keops.
  - IV. Bu büyütepe, dünyanın dört bir yanından gelen gezginlerle dolu.
  - V. Büyütepe tepenin gerisi, göz alabildiğine çöl.
- Numaralanmış cümlelerden hangilerinde karşılaştırma söz konusudur?

- A) I-II
- B) II-III
- C) I-III
- D) IV-V

20.

- I. Kilim, Anadolu'da gönül dolusu türküdür.
  - II. Hele Anadolu'da kilim demek; renk demek, renge susamışlık demek.
  - III. Anadolu'da kilim demek, hayata renk vermek ve tabiata hâkim olmak demek.
  - IV. Her yörenin kendine özgü bir kilimi vardır.
- Numaralanmış cümlelerden hangisinde benzetme yapılmamıştır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV

ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR 8. SINIF

1. Nerede, ne zaman ve nasıl doğacağını seçemezsiniz. Nerede ve nasıl öleceğinizi de seçemezsiniz ama nerede, nasıl yaşayacağınızı seçebilirsiniz. Yeter ki bunun için çaba gösterin.

Bu metinden çıkarılabilecek en kapsamlı yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kendi yolunda yanlış gitmek başkasının yolunda doğru gitmekten iyidir.

- B) En zoru harekete geçmek. Gerisi azim ve kararlılıkla geliyor.
- C) Başarı insana çok şey öğretmez fakat başarısızlık çok şey öğretir.
- D) Eğer şans sizin yanınızda değilse var gücünüzle çabalayın.

2.

- I. Siz kendinize değer verdiğiniz sürece etrafınızdakilerin de size verdiği değer arttığını göreceksiniz.
- II. Ruhunu, fiziğini ve varlığını seven insan mutludur. Mutluluğu kendi benliğinizde arayın.
- III. Değer vermek kendinizle başlar. Kendine değer vermeyenin çevresine değer vermesi imkânsızdır.
- IV. Keççe kulağınızı, ayırık dişlerinizi, çarpık bacaklarınızı, kısa boyunuzu, çipil gözlerinizi sevin.

Numaralanmış cümlelerden anlamlı bir paragraf oluşturulmak istendiğinde sıralama nasıl olmalıdır?

- A) II, I, IV, III
- B) I, III, II, IV
- C) III, I, IV, II
- D) IV, I, III, II

3.

Birinci cümlelerin birinci kelimesini okur okumaz kitap hakkında nasıl fikir yürütebilirsiniz?

Türkçe Öğretmeni Hasan Bey

Bu öğretmenin öğrencilerden beklediği özellik aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İleri görüşlülük
- B) Cesaret
- C) Sabır
- D) Tez canlılık

4. Köyün birinde yaşlı bir adam varmış. Çok fakirmiş ama Kral bile onu kıskanırmiş. Öyle dillere destan bir beyaz atı varmış ki Kral bu at için ihtiyara neredeyse hazinesinin tamamını teklif etmiş ama adam satmaya yanaşmamış. “Bu at, bir at değil benim için; bir dost, insan dostunu satar mı?” dermiş hep.

Bu metindeki yaşlı adamın karakterini en iyi yansıtan atasözü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Akıllı düşman akılsız dosttan yeğdir.
- B) Abdalın dostluğu köy görününceye kadar.
- C) Düşmanı olmayanın dostu da yoktur.
- D) Gerçek dost kara günde belli olur.

5. (I) Acele karar vermeyin. (II) Hayatın küçük bir dilimine bakıp tamamı hakkında karar vermekten kaçınmın. (III) Karar, aklın durması hâlidir. (IV) Buna rağmen akıl, insanı daima karara zorlar çünkü gelişme hâlinde olmak tehlikelidir ve insanı huzursuz yapar oysa yolculuk asla sona ermez. (V) Karar verdiniz mi akıl düşünmeyi dolayısı ile gelişmeyi durdurur.

Bu metindeki düşünce akışını sağlamak için numaralanmış cümlelerden hangileri yer değiştirmelidir?

- A) I-V
B) II-III
C) IV-V
D) III-IV

6. Hayatınız giderse adınız kalır. İnsan olana öldükten sonra bir güzel ad bırakmak, belki hiç ölmekten hayırlıdır.

Bu metinle yakın anlama sahip ifade aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsan öldükten sonra ona dair her şey unutulur.
B) Kişi yaşarken ne kadar iyi bir insan olursa öldükten sonra da öyle anılır.
C) İyi insanlar ölmezse dünya daha güzel bir yer olabilir.
D) Dünyada daha uzun yaşamak isteyen insan iyilikler yapmalıdır.

7. Sıtkı Bey: Çocuğum! Ne işe yararsın ki seni alıkoyayım?
Zekiye: Vatan için öleceğim. Başka ne hizmet istersiniz?

Sıtkı Bey: Sen daha silah kullanamazsın.

Zekiye: Ben size canımı sunuyorum. Siz bana yaşımın küçüklüğünü söylüyorsunuz.

Aşağıdaki şiirlerden hangisi Zekiye'nin düşünce yapısı ile ilişkilendirilemez?

- A) Bu vatan toprağın kara bağrında
Sıra dağlar gibi duranlarındır.
Bir tarih boyunca onun uğrunda
Kendini tarihe verenlerindir.
- B) O kadar dolu ki toprağın şanlı,
Bir değil, sanki bin vatan gibisin.
Yüce dağlarına çöken dumanla
Göklerde yazılı destan gibisin.
- C) Dur yolcu! Bilmeden gelip bastığın,
Bu toprak, bir devrin battığı yerdir.
Eğil de kulak ver, bu sessiz yığın,
Bir vatan kalbinin attığı yerdir.
- D) Konuştun güneşi hatırlıyordum
Gariptin yepyeni bir sesin vardı

Bu ses öyle benim öyle yabancı
Bu ses saçlarımı ıslatan sessiz bir kardi

8. Bu gemi umut yüklü, inan yüklü, hız yüklü;
İçinde bu vatanın derdiyle yanan bağır,
Kurulacak yarını düşünen baş geliyor.
Bir baş ki gökler gibi bir küme yıldız yüklü!
Bu gemi onun için böyle yavaş geliyor.
Bu şiir aşağıdaki sorulardan hangisinin cevabı niteliğindedir?
A) Gemiye rüzgâr mı engel oluyor yoksa deniz mi?
B) Bu gemi niçin böyle yavaş geliyor?
C) Takanın burnu nasıl Karadeniz'i yırtar?
D) Acaba yolu mu az yoksa yükü mü ağı
9.
I. Beni bir baba olarak dinlemenizi istirham edeceğim.
II. Allah rızası için bana yardım ediniz.
III. Bir baba için bundan daha büyük bir zevk olamaz.
IV. Şimdiden müziğe çalışmasını sağlamayı tasarlıyorum.
Aşağıdakilerden hangisi numaralanmış cümlelerin anlamlarından değildir?
A) Plan
B) Dilek
C) Rica
D) Sorgu
10. (I) Çocukluğa rastlayan çiraklık çağında usta tam manasıyla, bütün heybetiyle usta kesilir. (II) Çırağın iyisi tartışmayı aklından bile geçirmeden ustanın öğüdünü dinleyendir. (III) Kalfanın iyisi usta tecrübesini tamamıyla benimseyen, ustayı aratmayandır. (IV) Çünkü en sahici, en gerçek çiraklık çağımız çocukluk çağımızdır. (V) Ustanın iyisi de kendisinden evvelki ustaların işine kendi dağarcığından bir şeyler katabilen, mesleğini aldığı yerden bir adım daha ileri ulaştırandır.
Bu metinde anlam akışını bozan cümle hangisidir?
A) II
B) III
C) IV
D) V
11. (I) Anadolu'da bayram da seyran da davulla başlar, davul güm güm vurmudıkça bayramın seyranın tadı mı olur? (II) Düğün mü var, önce davul gelsin; karşılama ve uğurlamaya davul

gerek. (III) Davulun sesi, insanı yerinden oynatır, yüreğini hoplatır derler; bu ses buruk bir heyecan verir, yiğitleri coşturur. (IV) Bu yüzden Türkler, savaş alanlarında davulun büyüğü olan kös çaldırır, orduya şevk verirlermiş. (V) Seferlerde, Türk ordusunun yanında “mehter” de yürür, yol boyu marşlar çalarak heyecan verirdi. Mehterin baş çalgısı da davul ve köstür. Bu metin anlam bakımından iki paragrafa ayrılmak istense ikinci paragraf hangi cümle ile başlar?

- A) II
- B) III
- C) IV
- D) V

12. Davul, Anadolu'nun yüreğindeki kükrek sestir. Vurdukça dışarı dökülür, döküldükçe yürekler ferahlar, boşalır. Davulcuya sormuşlar:

— Davulu neden dövüyorsun?

Cevabı şu olmuş:

— Ben davulu dövmezsem o beni dövecek de ondan. Davul dövüldükçe yürek hafifler.

Bu metinde altı çizili sözle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Davula vurmanın neşelendirdiği
- B) Kalp acısını gidermeye iyi geldiği
- C) Sesinin kulakları rahatsız ettiği
- D) Davul çalmada rekabete girildiği

13.

- I. Uykusuz düş, davulsuz cümbüş olmaz.
- II. Davul başta davulcu işte.
- III. Davulun sesi uzaktan hoş gelir.
- IV. Arı kovanı oğulsuz, düğün dernek davulsuz olmaz.
- V. Uz duran daha çok yaşar.

Numaralanmış özlü sözler anlamları bakımından ikiyeşerli gruplar hâlinde eşleştirildiğinde hangisi dışta kalır?

- A) II
- B) III
- C) IV
- D) V

14. Vakti daralan kim? Kim bana ayaküstü yemek yemeyi öğütlüyor? Ninem derdi ki: “Bir kadın pişirdiği yemek ile beraber pişirse o yemeğin tadı, tuzu, bereketi olur.” Ninelerimizin ve dedelerimizin dünyası ne çabuk bir masala dönüştü ve masallara niçin inanmıyoruz? Bir aletin Mars'tan gönderdiği fotoğraflara inanıyoruz ama inanıyoruz da ne oluyor? Yemekler daha lezzetli, sohbetler daha koyu, sevgiler daha derin, arkadaşlıklar daha vazgeçilmez mi oluyor? Bu metinden hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılıamaz?

- A) Ninelerimizden aldığımız mirasa değer vermeliyiz.

- B) Geçirdiğimiz zamanın kıymetini bilmeliyiz.
- C) Yeniliğin bitmeyen büyüüne inanmalıyız.
- D) Bilimin içten ilişkilerin yerini tutmadığını anlamalıyız.

15. (I) “Kesmeyin!” diyoruz, bu ağacın hatırası var, kıymayın ona. (II) Buyurgan bir ses: Ama biz buraya bir gökdelen dikeceğiz. (III) İşler açılacak, faizler düşecek, barış gelecek, bilim kansere çare bulacak, diyor. (IV) Birbirimize bakıp önce susuyor sonra “Kesin!” diyoruz. (V) Ağaç kesiliyor çünkü kalbin sesi yok artık.

Bu metnin hangi cümlelerinde amaç belirtilmiştir?

- A) I – V
- B) II – IV
- C) II – III
- D) III – V

16. Yalnız bırakmayın beni hatıralar!

Az yanımda kal, çocukluğum,

Temiz yürekli, uysal çocukluğum...

Ah, ümit dolu gençliğim,

İlk şiirim, ilk arkadaşım, ilk sevgim...

Bu şiire göre şair geçmişinden ne istemektedir?

- A) Temiz yürekli olmasını
- B) Yanında kalmasını
- C) Ümit dolu olmasını
- D) Uysal davranmasını

17. Rengine doymadığım o sema,

Ahengine kanmadığım ırmak.

Bırakıp her şeyi nereye gidiyorum?

Neler geçmişti aklımdan, nedendi ağladığın, neydi güldüğün?

Ah, nasıldı yaşamak?

Bu şiirden hareketle şair aşağıdakilerden hangisini hatırlamaya çalışmaktadır?

- A) Kendisinin nereye gittiğini
- B) Yaşamının nasıl olduğunu
- C) Irmağın ahengini
- D) Kendi aklından neler geçtiğini

18. (I) Bir toplumun tarihini, o toplumun içinden çıkan kahramanlar, liderler yazar. (II) Bu liderler ve kahramanlar anlaşılmadan, tanınmadan bazen bir ulus bazen de bir dönem anlaşılabilir. (III)

Bu yüzden Bosna halkının verdiği özgürlük mücadelesi Aliya İzzetbegoviç tanınmadan anlaşılabilir. (IV) Bağımsız Bosna Hersek Devleti'nin ilk cumhurbaşkanı olan ve "Bilge Kral" olarak anılan Aliya İzzetbegoviç, 20. yüzyılın en önemli liderlerinden biridir. (V) Doğu ve Batı düşüncesini çok iyi bilen bir filozof ve ahlaki ilkelerinden ödün vermeyen bir özgürlük savaşçısı olarak Aliya'nın kişiliği ve mücadelesinin tanınması hepimiz için ödevdir.

Bu metin anlam bakımından iki paragrafa ayrılmak istense ikinci paragraf hangi cümle ile başlar?

- A) II
- B) III
- C) IV
- D) V

19. Müezzinler Mahfeli'nin kuzeydoğu yönünde, köşedeki mermer ayağında, bir küçük ters lale motifi bulunur. Yaygın söyleneceye göre bu lale, cami arsasının sahibi olan ve burada lale yetiştiren kişinin, arsaya cami yapımı için çıkardığı güçlük ve ters tutumunu sembolize etmektedir. Bazılarına göre ise caminin yapımında çalışan kör bir ustanın ürünü olan bu lale için halk arasında, başka inançlar da vardır.

Bu metinde aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Motifin nerede bulunduğuna
- B) Lalenin hangi anlama geldiğine
- C) Motifin kutsal sayılmasının nedenlerine
- D) Lale motifini kimin yaptığına

20. (I) Selimiye çinileri İznik'in en parlak döneminin üretimi olup 1572 tarihli bir fermanla buradan sipariş edilmiştir. (II) Camiyi yaptıran padişah II. Selim, pencerelere kadar çini olmasını, pencerelerin üstüne Fatıha Suresi'nin çini ile yazılmasını emretmiştir. (III) Türk çini sanatının en parlak yıllarındaki bu uygulamada görülen ölçülü kullanıma rağmen çini panoların kalite ve deseni ile uygulanan bezeme programı günümüzün yegâne örnekleri durumundadır. (IV) Selimiye Camii çinileri, başka yapılarda rastlanmayan özgün ve Osmanlı mimarisi ile Türk çini sanatı içinde çok özel bir yere sahiptir.

Bu metinde kaç numaralı cümle metnin ana fikri olmaya en uygundur?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) I

ÖZ GEÇMİŞ

Feyza AÇIKGÖZ YILDIRIM, Ayancık Atatürk Anadolu Lisesini bitirdikten sonra Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi bölümünden 14.06.2017 tarihinde mezun oldu. 2018 yılında OMÜ LEE Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans programına girdi. Yüksek Lisans eğitimi devam ederken 2019 yılında Millî Eğitim Bakanlığınca Türkçe öğretmeni olarak İstanbul'a atandı. Buradaki görevi hâlen devam etmekte olan Feyza AÇIKGÖZ YILDIRIM, orta derecede İngilizce bilmektedir. (YÖKDİL:58). Temel ilgi alanları edebiyat ve grafik çizimdir. (01.08.2022).

İletişim Bilgileri

ORCID ID : 0000-0001-9275-3939

Yayımlar:

1. Açıkgöz Yıldızım, F. (2021, Nisan). "5. ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Söz Edimlerinin Karşılaştırılması". 34. Ulusal Dilbilim Kurultayı, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi*, Ankara.